T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

YARGI KARARLARINDA KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

Cemil AVCİ

Diyarbakır 2015

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

YARGI KARARLARINDA KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

Cemil AVCİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat IŞIK

Diyarbakır 2015

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "*Yargı Kararlarında Kitle İletişim Özgürlüğü*" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim sadece Dicle Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin on yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

..../…./2015

Cemil AVCİ

KABUL VE ONAY

Cemil AVCİ tarafından hazırlanan "*Yargı Kararlarında Kitle İletişim Özgürlüğü*" adındaki çalışma, …/…/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından Kamu Hukuku Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak …….. ile kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. EMİNE KARACAOĞLU

Yrd. Doç. Dr. H. MURAT IŞIK

Yrd. Doç. Dr. NECAT AZARKAN

ÖNSÖZ

Günümüz dünyasında teknolojideki baş döndürücü gelişmelerle beraber şekillenen ve çeşitlenen kitle iletişim araçları artık günlük yaşantımızın olmazsa olmazları arasında yerini almıştır. O kadar ki artık insanlar günlük yaşantılarının büyük bir kısmını televizyon, internet, cep telefonu veya bu iletişim araçlarını kullanarak sosyal ağlarda geçirmektedirler. Bu da karşımıza internette sosyal ağlarla sosyalleşen ve buralardan birbirleriyle iletişim kurarak hareket eden bir nesil çıkarmıştır.

Son yıllarda ülkemizde ve dünyada yüzbinlerce hatta milyonlarca insanın kitle iletişim araçları ile birbirleriyle iletişime geçerek aynı anda toplu olarak hareket ettiğine şahit olduk. Bu kadar geniş kitlelerin aynı anda birbirleriyle iletişim kurarak hareket etmeleri neticesinde özgürlük-otorite dengesinin bozulmaması için bu özgürlüğün sınırlandırılması sorunu ile karşı karşıya kaldık.

Bu çalışmamızda Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında kitle iletişim özgürlüğünü irdeleyerek kitle iletişim özgürlüğü konusunda yargı mercilerinin tutumlarını sergilemeye çalıştık.

"Yargı Kararlarında Kitle İletişim Özgürlüğü" başlıklı bu çalışma Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak savunulmuş ve kabul edilmiştir.

Yüksek lisans eğitimim süresince desteklerini benden hiç esirgemeyen çok değerli hocam Prof. Dr. Fazıl Hüsnü ERDEM'e, tez danışmanım Yrd. Doç. Dr.

Hüseyin Murat IŞIK'a, Doç. Dr. Vahap COŞKUN'a, Prof. Dr. Faruk BİLİR'e ve ayrıca her an beni çalışmaya teşvik eden ve desteklerini benden hiç esirgemeyen çok değerli eşim Merve AVCİ'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Cemil AVCİ
Diyarbakır 2015

ÖZET

Ruh dünyamızda yeşerttiğimiz düşüncelerin anlam ifade edebilmesi için dışa aktarılmaları gerekmektedir. Düşüncelerin dışa aktarılması da ifade özgürlüğünün varlığı ile sağlanabilir. Günümüz dünyasında teknolojik gelişmelerle şekillenen ve çeşitlenen iletişim araçları ifade özgürlüğünün sağlanmasında çok etkin bir rol üstlenmektedir. O kadar ki radyo televizyon ve internetin icadıyla beraber artık ifadeler anlık olarak çok büyük kitlelere ulaşabilmekte ve toplumlara yön vermektedir.

Kitle iletişimin toplumlar üzerindeki yadsınamayan bu etkisi, hakim otoriteleri kitle iletişim araçlarına karşı yeni tutumlar sergilemeye itmiştir. Hakim otoritelerin bu tutumları, toplumları temel hak ve hürriyetlerin en önemlilerinden biri olan ifade özgürlüğünün kitlesel görünümü olan kitle iletişim özgürlüğünün sınırlandırılmasının sınırının ne olacağı sorusu ile karşı karşıya bırakmıştır.

"*Yargı Kararlarında Kitle İletişim Özgürlüğü*" başlıklı bu çalışmada kitle iletişim özgürlüğüne Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yaklaşımı örnek kararlar eşliğinde irdelenmiştir.

Anahtar Sözcükler

Kitle iletişim, Özgürlük, Otorite, İfade, Teknoloji, İletişim araçları, Yargı Kararları, Radyo, Televizyon, İnternet

ABSTRACT

Thoughts that we vivify in our inner world need to be expressed out for them to make sense. Expressing out of thoughts can be achieved by existence of freedom of expression. The media, which is shaped and diversified through technologic developments in today's world, assumes a very active role in achieving freedom of expression. Insomuch that now expressions instantly reach very large masses and guide communities with invention of radio, television and internet.

This undeniable influence of mass media on societies has led sovereign authorities to display new attitudes towards mass media. This attitude of sovereign authority has confronted societies with a question of what would be the limit of limitation of freedom of mass media, which is the mass appearance of freedom of expression that is one of the most important fundamental rights and freedoms.

This study titled "*Freedom of Mass Media in Adjudications*" investigated approach of Constitutional Court, Supreme Court of Appeals, Counsel of State, European Court of Human Rights to freedom of mass media with example of decisions.

Keywords

Mass media, Freedom, Authority, Expression, Technology, Media, Adjudications, Radio, Television, Internet

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ I

ÖZET III

ABSTRACT IV

İÇİNDEKİLER V

KISALTMALAR VIII

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

1.İLETİŞİM VE KİTLE İLETİŞİM KAVRAMLARI 4

2.KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI 6

3.KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ 7

3.1. Kitle İletişim Özgürlüğünün İfade Özgürlüğü ile İlişkisi 8

4. KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ ÇEŞİTLERİ 8

4.1. Basın Özgürlüğü 8

4.2. Görsel-İşitsel Kitle İletişim Özgürlüğü 9

4.3. İnternet Özgürlüğü 10

5. İLETİŞİM VE KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜNÜN UNSURLARI.....11

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

1.KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜNÜN TARİHSEL GELİŞİMİ.....12
1.1. Osmanlı Devleti'nde Kitle İletişim Özgürlüğü..... 12
1.2. 1982 Anayasası Dönemine Kadar Türkiye'de Kitle İletişim Özgürlüğünün Tarihsel Gelişimi 16
1.3. 1982 Anayasası'ndan Günümüze Kitle İletişim Özgürlüğü..... 18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARGI KARARLARINDA KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

1. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDA KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ.....22
1.1 Basın Özgürlüğü 24
1.1.1. Basın Özgürlüğünün Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü ile İlişkisi 25
1.1.2. Basın Özgürlüğünün Sınırı..... 26
1.1.3. Basın Özgürlüğünün Korunması..... 28
1.1.4. Basın özgürlüğünün Öğeleri..... 32
1.2. Radyo-Televizyon Özgürlüğü 36
1.2.1. Radyo-Televizyon Özgürlüğünün Sınırları..... 37
1.3. İnternet Özgürlüğü..... 39
1.4. Tekelleşme Ve Kartelleşmenin Önlenmesi 42
2.DANIŞTAY KARARLARINDA KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ 47
2.1. Danıştay Kararlarında Kitle İletişim Araçları..... 48
2.2. Danıştay Kararlarında Basın Özgürlüğü..... 49
2.2.1. Basın Özgürlüğünün Düşünceyi Açıklama ve Yayma Özgürlüğü İle İlişkisi…….50
2.2.2. Basın Özgürlüğünün Sınırı..... 52
2.2.3. Basın Özgürlüğünün Korunması..... 56
2.3. Danıştay Kararlarında Radyo-Televizyon Özgürlüğü..... 56
2.3.1. Danıştay Kararlarında Radyo-Televizyon Özgürlüğü Sınırı..... 58

2.4. Danıştay Kararlarında Sinema Ve Film Gösterimi Özgürlüğü..... 61
2.5. Tekelleşme Ve Kartelleşmenin Önlenmesi 64

3. YARGITAY KARARLARINDA KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ 65
3.1. Basın Özgürlüğü..... 66
3.1.1. Haberde Gerçeklik..... 68
3.1.2. Haberde Güncellik..... 68
3.1.3. Kamu Yararı ve Toplumsal İlgi..... 70
3.1.4. Konu ile Anlatım Arasında Düşünsel Bir Bağlılık..... 70
3.2. Basının Görevleri..... 71
3.3. Basın Özgürlüğünün Kapsamı..... 73
3.4. Basın Özgürlüğünün Amacı 74
3.5. Basın Özgürlüğünün Sınırları..... 77

4. AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLESMESİ'NDE VE AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARINDA KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜGÜ 83
4.1. Kitle İletişim Özgürlüğünün Temeli, Kapsamı, İçeriği Ve Sınırlandırılması 83
4.1.1. Kitle İletişim Özgürlüğünün Temeli Olarak İfade Özgürlüğü 83
4.1.2. İfade Özgürlüğünün ve Kitle İletişim Özgürlüğünün Sınırlandırılması…….85
4.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Kitle İletişim Özgürlüğü……...86
4.2.1. Basın Özgürlüğü..... 86
4.2.2. Radyo ve Televizyon Özgürlüğü..... 88
4.2.3. İnternet Özgürlüğü 90

SONUÇ 94

KAYNAKÇA 98

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
ANY.	Anayasa
AÜİFY	Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları
AÜSBE	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
AÜ	Ankara Üniversitesi
AÜBYY	Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları
AÜHFD	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜDTCFD	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
AÜTİTEAYD	Ankara Üniversitesi. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi
BK	Borçlar Kanunu
bk.	Bakınız
böl.	Bölüm
bs.	Baskı, basım
C.	Cilt
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
DİBK	Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu
dr.	Doktor
DÜ	Dicle Üniversitesi
GÜHFD	Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	Esas
Ed.	Editör
E.T.	Erişim Tarihi
HGK	Hukuk Genel Kurulu
IÜSBD	Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
İTÜSBD	İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
K.	Karar
LDD	Liberal Düşünce Dergisi
mad.	Madde
MK.	Medeni Kanun
OTAM	Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi

Prag.	Paragraf
Prof.	Profesör
PTT	Posta, Telgraf ve Telefon İşletmesi Genel Müdürlüğü
RTÜK	Radyo Televizyon Üst Kurulu
s.	Sayfa
S.	Sayı
SDÜİİBFD	Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
SÜİFY	Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları
T.	Tarih
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCK	Türk Ceza Kanunu
TİB	Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı
TODAİED	Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Dergisi
TRT	Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü
Tv	Televizyon
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve devamı
Y.	Yıl
yy.	Yüzyıl
yay.	Yayınları, Yayınevi

GİRİŞ

İlk insandan günümüze kadar insanlar düşüncelerini ifade ederek birbirleriyle olan etkileşimlerini geliştirmişlerdir. İnsanın konuşamıyor olması bile kendini ifade etmesine engel teşkil etmemiş ve insanlar beden diliyle de olsa kendilerini ifade etmişlerdir.

Her insan, dünyaya özgür ve bazı haklara sahip olarak gelir. İnsanların doğuştan sahip oldukları bu temel haklar ilk çağdan günümüze kadar süregelerek varlığını devam ettirmiştir. İlk çağlarda insanların bireysel olarak yaşam sürmeleri nedeniyle o dönemlerde insan haklarının korunması da insanlar arası söz konusu olmuştur. Devlet erkinin insanlar üzerinde bir otorite olarak doğması ile birlikte insan haklarının devlet erkine karşı korunması durumu ortaya çıkmıştır. Hakim otoritenin insan haklarını çiğneyebileceği endişesine karşı insan haklarının korunması gerekmiştir. İşte insan haklarının korunması konusunda, bu korumanın gerçekleşebilmesinin temeli ancak ve ancak kişilerin düşüncelerini ifade edebilme özgürlüğünden geçmektedir.

Bu önemine binaen, ifade özgürlüğü tarih boyunca korunan temel haklardan olmuş ve uluslararası insan hakları beyannamelerinde de hep yerini almıştır. Günümüzde de ifade özgürlüğü demokratik toplumların vazgeçilemez temel unsurlarından biri konumundadır.

Temel hakların en önemlilerinden biri olan ifade özgürlüğü, insanların düşüncelerinin özgürce dışa aktarılması ile mümkün olabilmektedir. İnsanların özgür düşüncelerinin dışa aktarılabilmesi ve diğer insanlar tarafından da öğrenilebilmesi de ancak ve ancak haberleşme (iletişim) yolu ile gerçekleşmektedir.

İfade özgürlüğü; kişilerin serbestçe bilgiye ulaşabilmeleri, edindikleri fikir ve kanaatlerinden dolayı tedirgin olmamaları ve bunları serbestçe dışa aktarabilme imkânı olarak tanımlanabilir.[1]

İfade özgürlüğünün bu tanımı, karşımıza ruhsal dünyamızdaki düşüncelerin hangi yollarla dışa vurulduğu sorusunu çıkarmaktadır. İfade özgürlüğünün dış görünümü olan "*düşüncelerin dışa aktarımı*", iletişim araçları ve buna bağlı olarak da eğer düşünceler kitlelere hitap edecek tarzda iseler kitle iletişim araçları ile mümkün olabilmektedir.

İlkel toplumlarda da günümüzdeki gibi kişilerarası iletişim kaçınılmaz olmuştur. Tabii ki bunun da döneme ve bölgeye göre farklı uygulamaları olmuştur. Mesela, günümüzdeki gibi teknolojik iletişim vasıtalarının olmadığı Kızılderililerin kullandığı çok ilkel bir iletişim yöntemi olan dumanla haberleşme ile insanlar birbirleriyle uzak mesafelerden bireysel veya kitlesel olarak iletişim kurmuşlardır.

Tarihsel süreç içerisinde toplumsal alanda yaşanan değişimlere paralel olarak teknolojik alanda da çok hızlı bir değişim ve gelişim gerçekleşti. Bu öngörülemez değişim, doğrudan yaşantılarımıza da yansıdı ve özellikle de iletişim ve kitle iletişim teknolojilerinde toplumsal etkileşimi temelden değiştirebilecek icatlar yapıldı.

Bu süreçte hem kitle iletişimi alanında hem de bireysel ve bireylerarası iletişim alanında gerçekleşen yeni icatlar insanlığın hizmetine sunuldu. Radyo, televizyon, telefon gibi klasik iletişim araçlarının yanı sıra, cep telefonları, internet

---

[1] Reyhan SUNAY, **İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları: Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Anayasasında,** Liberal Düşünce Topluluğu Yay., Ankara 2001, s.8.

ve elektronik posta gibi daha önceleri hayali bile kurulamayan birçok ileri teknoloji iletişim aracı, insanlığın günlük kullanımına sunuldu.[2]

İletişim vasıtalarının çeşitlenmesi sonucu bunların hukuk devletinde özgürlük sınırlarının ne olacağı sorunu oluştuğu gibi, devlet erki tarafından iletişim araçlarının kullanımının ne kadar sınırlandırılabileceği ve iletişim özgürlüğüne ne kadar müdahale edilebileceği sorunu da ortaya çıkmıştır. Bir yanda bilgi edinme, düşünce ve kanaat edinme ve bunları dışa vurma özgürlüğü kitle iletişim alanlarının güçlenmesi ve çeşitlenmesiyle güç kazanırken, diğer yanda kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin kırılgan bir zeminde kolaylıkla ihlal edilebilir hale gelmesi güncel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle son yıllarda bir video paylaşım sitesi olan Youtube ile bir sosyal ağ ve mikroblog sitesi olan Twitter'a erişimin defalarca engellenmesi, bu sorunun ne kadar önemli olduğunu bizlere bir kez daha göstermiştir.

Yargı Kararlarında Kitle İletişim Özgürlüğü başlıklı bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, iletişim, kitle iletişim ve kitle iletişim özgürlüğüne ilişkin kavramsal tanımlamalar yapıldıktan sonra kitle iletişim araçlarına değinilerek kitle iletişim özgürlüğüne ilişkin teorik açıklamalar yapılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, Osmanlı Devleti'nden günümüze kitle iletişim özgürlüğünün tarihsel ve hukuki gelişimi incelenecektir.

Çalışmanın son bölümü olan üçüncü bölümde ise, Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında kitle iletişim özgürlüğü örnek kararlar eşliğinde irdelenecektir.

---

[2] D. Ali ARSLAN, **Türkiye'de Medya-Toplum İlişkisi ve Medyanın Profesyonellik Etiği Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme**, Akademik Bakış, 2005, http://www.akademik bakis.org/eskisite/5/1.pdf, (E.T.) 27.02.2014), s.3.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

1. İLETİŞİM VE KİTLE İLETİŞİM KAVRAMLARI

İletişim (communication) [3] kelimesi Latince bir kelime olan –communis- yani ortak kelimesinden gelmektedir.[4] İletişim kavramı psikoloji, sosyoloji, felsefe, siyaset bilimi, hukuk gibi birçok farklı bilim dalının inceleme konusu olduğu için iletişimin kavramsal tanımı üzerinde bugün bir görüş birliği yoktur.[5] Bu nedenle tarih boyunca iletişime ilişkin onlarca farklı tanımlama yapılmıştır. Şüphesiz iletişime ilişkin bu farklı tanımlar, tanımlamanın yapıldığı dönemin sosyolojik, kültürel, teknolojik ve ekonomik özelliklerine bağlı olarak yapılmaktadır. Bu nedenle de iletişime ilişkin her dönem farklı tanımlamalar yapılmıştır.[6]

Türk Dil Kurumu (TDK)'nun güncel Türkçe Sözlüğü'nde iletişim kavramına isim anlamında ve teknik anlamda olmak üzere iki tanımlama yapılmaktadır. Türkçe Sözlüğe göre isim anlamında iletişim; "*duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyon"* anlamına gelmektedir. Yine aynı sözlükte teknik anlamda iletişim

---

[3] Erol MUTLU, **İletişim Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yay., Ankara 1998, s.168. Türkiye'de son zamanlarda daha çok haberleşme kelimesi yerine *"iletişim"* kelimesi kullanılmaktadır. Kayıhan İÇEL; Yener ÜNVER, **Kitle Haberleşme Hukuku**, Beta Yay., İstanbul 2009, s.3. Biz bu çalışmamızda haberleşme kelimesi yerine iletişim kelimesini kullanacağız.

[4] Kayıhan İÇEL, **Kitle İletişim Hukuku**, Beta Yay., İstanbul 2013, s.33.

[5] Demet GÜRÜZ; Ayşen Temel EĞİNLİ, **Kişilerarası İletişim Bilgiler-Etkiler-Engeller,** Nobel Yay., Ankara 2011, s.5. / Nazife GÜNGÖR, **İletişime Giriş**, Siyasal Yay., Ankara 2011, s.17.

[6] İlker BIÇAKÇI, **İletişim ve Halkla İlişkiler**, MediaCat Yay., İstanbul 2006, s. 17.

ise; "*telefon, telgraf, televizyon, radyo ve benzeri (vb.) araçlardan yararlanarak yürütülen bilgi alışverişi, bildirişim, haberleşme, muhabere, komünikasyon*" faaliyetleri olarak karşımıza çıkar.[7]

İletişim ve etkileşim süreçleri arasında yakın bir ilişki vardır. Şöyle ki sürecin tarafları birbirlerini etkileyerek aynı zamanda birbirleriyle iletişim de kurmuş olmaktadırlar.[8] İletişim, iletişim etkileşimi içerisindeki insanların ya da grupların bilgi, düşünce ve tutumlarını karşılıklı olarak birbirlerine aktarmaları faaliyetidir. Başka bir ifade ile iletişimin gerçekleşebilmesi için taraflar arasında etkileşime ihtiyaç vardır.

Tüm bu açıklamalarımız doğrultusunda iletişim kavramını şöyle tanımlayabiliriz; *iletişim, günlük hayatta insanların, toplumların ve diğer canlıların kendi aralarındaki ilişkilerinde, bilgiyi üretme, geliştirme ve birbirleri ile paylaşma sürecinde kullandıkları bir vasıtadır*.[9] Bu bağlamda iletişim bir süreci ifade etmektedir ve bu süreç iletişimin kaynağı, iletişimin mesajı ve alıcı ya da hedef kitle olmak üzere üç unsuru içerisinde barındırmaktadır.[10] İletişimin kaynağı, bir tenis maçını anlatan spiker, bir dergideki haber veya bir kitabın yazarı olabilir. Mesaj, hem alıcının hem de gönderenin anlamını algıladığı sinyal veya sembollerdir. Mesaj alıcısı tek başına bir dinleyici veya izleyici olabileceği gibi, konser dinleyicileri, bir sinema salonundaki izleyiciler ve bir mitingdeki dinleyiciler gibi geniş bir grubun üyeleri de olabilir.[11]

"Kitle haberleşmesi" deyimi dilimize İngilizce "mass communication" deyiminin çevirisi olarak girmiş olup, bu deyim zamanla yerini aynı anlama gelen *"kitle iletişim"* deyimine bırakmış ve günümüzde bu şekilde yaygın biçimde kullanılmaktadır.[12]

---

[7] TDK, **Güncel Türkçe Sözlük,** http://tdk.org.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.535c3323b3f1d6.93131214, (E.T. 27.02.2014)

[8] Nusret İlker ÇOLAK, **Kitle İletişim Hukuku**, XII Levha Yay., İstanbul 2013, s.3.

[9] Orhan GÖKÇE, **İletişim Bilimine Giriş,** Turhan Yay., Ankara 2005, s.7.

[10] Neşe KIZIL ERKELLİ **İletişim Özgürlüğü ve Medyada Oto-Kontrol**, Beta Yay., İstanbul 1998. s.36.

[11] Merih ZILLIOĞLU, **İletişim Nedir,** Cem Yay. Istanbul 2003, s.97. / ÇOLAK, a.g.e., s.8. / / Ahmet YÜCEL, **İletişim Özgürlüğü ve Medyada Özdenetim**, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzmanlık Tezi, Ankara Ocak 2012, s. 4.

[12] İÇEL, a.g.e., s.40.

Kitle iletişim kavramı diğer haberleşme türlerinden kitlesel olması yönünden ayrılmaktadır. Kitle iletişimin daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle *"kitle"* kavramını açıklamak gerekmektedir. Klasik kullanılış biçimiyle kitle; toplumsal bakımdan farksız, heterojen, birbiriyle bağlantısız, sınıf, cinsiyet ve ırk bakımından kesin farklardan yoksun geniş bir nüfusu ifade etmektedir.[13]

Kitle kavramı çok farklı anlamlarda kullanılmakla beraber bazen olumsuz bir anlam yüklenerek *"bir amaç birliği olmayan sürekliliği bulunmayan, temel güdülerle bir araya gelmiş toplulukları"* ifade eder. Sosyalist rejimlerde ise kitle kavramı işçi sınıfının dayanışmasını ve örgütlenmesini ifade eder.[14] Hangi anlamda kabul edilirse edilsin genel anlamda kitle kavramı, ulaşılabilen bir topluluğu ifade eder. Bir topluluğun kitle oluşturabilmesi için ise fertlerin bir arada bulunma zorunluluğu yoktur. Önemli olan bu topluluğun bir mesaja muhatap olabilmesidir.[15] Bu açıklamalarımızdan da anlaşılacağı üzere kitle iletişim, kitle halindeki insanlara yönelik bir iletişimdir.

Ayrıca kitle iletişimi; kitle iletişim araçları adı verilen gazete, dergi, radyo, televizyon, videobantları sinema ve internet gibi kitle iletişim araçlarını içerisine alan bir kavramdır.[16]

2. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI

Kitlesel iletişim bir süreci ifade etmektedir. Bu sürecin; kaynak, kod, kanal, mesaj, hedef kitle ve geri besleme[17] olarak nitelendirilen unsurları bulunmaktadır.[18]

"Kitle iletişim araçları" ifadesiyle anlatılmak istenen de kitle iletişimin gerçekleşmesi esnasında kitle iletişim unsurlarının kullanıldığı araçlardır. Kitlesel iletişim, bu amaçla bulunup kullanılan araçlar/kanallar aracılığıyla yapılır. Bu

---

13 Korkmaz ALEMDAR; İrfan ERDOĞAN, **İletişim ve Toplum**, Bilgi Yay., Ankara 1990, s. 122-128.
14 Fahrettin KORKMAZ**, Tarihsel Süreçte Türkiye'de Basın Özgürlüğü**, AÜİFY, Erzurum 2005, s.3.
15 Ömer GEDİK, Türk Yargı Kararları Çerçevesinde Türkiye'de Kitle İletişim Özgürlüğü, Seçkin Yay., Ankara 2008, s.24-25.
16 İÇEL, a.g.e., s.41.
17 Geri besleme/Geri bildirim (İngilizce feedback): bir sürecin aşamalarındaki bir değişimin önceki bir aşamaya etki etmesi ve neden-sonuç ilişkisi içerisinde bir döngü oluşturması olayına denir. Burada süreç sıcaklık ayarlı bir soba gibi fiziksel olabileceği gibi kan şekeri döngüsü gibi biyolojik hatta paradokslarda olduğu gibi tamamen soyut olabilir. Vikipedi Özgür Ansiklopedi, http://tr.wikipedia.org/wiki/_Geribildirim, (E. T. 28.02.2014).
18 Metin IŞIK, **İletişimden Kitle İletişimine,** SÜİFY, No:2, Konya 2000, s.49.

bakımdan kitlesel iletişim ile kitle iletişim araçları birbirini tamamlayan iki ana olgudur.[19] Kitle iletişimin gerçekleştirilmesi adına ve bu amaç doğrultusunda oluşturulmuş olan kitle iletişim araçları; görsel, işitsel ve görsel-işitsel kitle iletişim araçları olmak üzere üçe ayrılır.[20]

Görsel kitle iletişim araçlarını, gazete, dergi, kitap, broşür, fotoğraf, şeklinde sayabiliriz. İşitsel kitle iletişim araçlarından kasıt ise iletilerin teknik imkânlar vasıtasıyla seslere dönüştürülmeleri sonucu kitlelere ulaştıran iletişim araçlarıdır. Plaklar, ses bantları ve radyo işitsel kitle iletişim araçlarıdır.[21]

Hem görsel hem de işitsel kitle iletişim araçlarından kasıt hem görüntüleri hem de sesleri kullanarak kitlelere hitap eden iletişim araçlarıdır. Bunlara ise televizyon, sinema ve interneti örnek gösterebiliriz.

3. KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

Kitle iletişim özgürlüğü kavramı literatürümüze yeni giren bir terimdir. Kitle iletişim özgürlüğü kavramı basın ve medya kavramlarından daha kapsamlıdır. Aslında kitle iletişim özgürlüğünden kastedilen basın özgürlüğü, radyo özgürlüğü, televizyon özgürlüğü, film özgürlüğü, internet özgürlüğüdür.[22]

Kitle iletişim özgürlüğü; haber, düşünce ve kanıların basın, radyo-televizyon, sinema ve internet gibi kitle iletişim araçlarıyla serbestçe alınması ve yayılmasıdır. [23]

İletişim özgürlüğü yönünden değinilmesi gereken diğer bir husus da mektup, telefon ve telgraf gibi araçlarla yapılan iletişim alanında söz konusu olan –özel iletişimin gizliliğinin- kitle iletişim özgürlüğüyle alakalı olmadığıdır. Anayasamızın 22. maddesinde "*haberleşme hürriyeti*" kenar başlığı altında düzenlenen ve gerçekte "posta dokunulmazlığını" ifade eden bu kavram kitle iletişim özgürlüğü içerisinde değerlendirilmemelidir.[24]

---

19 AZİZ, a.g.e., s.105.
20 YÜCEL, a.g.e., s.5.
21 GEDİK, a.g.e., s.29.
22 GEDİK, a.g.e., s.33.
23 İÇEL, ÜNVER, a.g.e., s.22.
24 İÇEL, a.g.e., s.56.

3.1. Kitle İletişim Özgürlüğünün İfade Özgürlüğü ile İlişkisi

Kitle iletişim özgürlüğünün temelinde ifade özgürlüğü yer almaktadır. Bu nedenle kitle iletişim özgürlüğünün iyi anlaşılabilmesi için öncelikle ifade özgürlüğünün anlaşılması gerekmektedir.[25]

İfade özgürlüğü içerisinde birçok özgürlüğü barındıran geniş kapsamlı bir özgürlüktür. Genel olarak ifade özgürlüğünün -*bilgi ve fikirleri inceleme, araştırma, elde etme, serbestçe öğrenme hürriyeti*, -*kişilerin düşüncelerinden dolayı kaygılanmaması ve düşüncelerini açıklamak için zorlanmaması hürriyeti* ve -*kişilerin fikirlerini açıklama ve yayma özgürlüğü olarak* üç boyutu olduğunu ifade edebiliriz.[26]

Bu açıklamalarımız ışığında ifade özgürlüğü; kişilerin, başkalarının özgürlük alanına müdahale etmeksizin herhangi bir konuda, kendi duygu ve düşüncelerini serbest şekilde başkalarına aktarabilme özgürlüğü olarak tanımlanabilir.[27]

Bu bağlamda ifade özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü birbirlerini tamamlayan iki unsur konumundadırlar. İfade özgürlüğünün kişilere ve kitlelere aktarılmasında kitle iletişim özgürlüğü olmazsa olmaz niteliktedir.

4. KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ ÇEŞİTLERİ

4.1. Basın Özgürlüğü

Basın özgürlüğü kitle iletişim özgürlüğü içerisindeki öneminden dolayı kavramsal olarak kitle iletişim özgürlüğü, medya özgürlüğü, haberleşme özgürlüğü gibi kavramlarla sıklıkla karıştırılmaktadır.[28] Bu bakımdan basın kavramının yukarıda sayılan diğer kavramlardan farkının açıklanması gerekmektedir.

---

[25] Özden ÇANKAYA; Melike Batur YAMANER, **Kitle İletişim Özgürlüğü**, Turhan Yay., Ankara 2006, s.1.
[26] SUNAY, a.g.e., s. 8.
[27] Hasan DURAN, **İfade Özgürlüğü ve Türkiye,** SÜHFY, C. 14, S. 1, Y., 2006, s. 58.
[28] Metin BAYKAN, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Basın Özgürlüğü,** Adalet Yay., Ankara 2010, s.19.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde basın kavramı şu şekilde ifade edilmektedir: *"1. Gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yazılı yayınların bütünü, matbuat. 2. Basım yoluyla çoğaltılarak, belirli zamanda çıkan basmalar."* [29]

Bu bağlamda basın özgürlüğü kavramıyla kastedilmek istenilen basılı araçlarla haber, fikir ve düşüncelerin basılı eserler yoluyla serbestçe açıklanması ve yayımlanabilmesi özgürlüğüdür.[30] Radyo, televizyon, videobantları gibi kitle iletişim araçlarında kişilerin düşünceleri bir maddenin üzerine baskı yoluyla geçirilmedikleri gibi teknolojik olarak ses ve görüntülerin yayını oldukları için basın özgürlüğü içerisinde değerlendirilmezler.

Yani basın özgürlüğü gazete, dergi, kitap gibi araçlarla basılıp dağıtılan basın araçlarında düşüncelerin serbest bir şekilde yazılması, bu eserlerin serbestçe basılması ve dağıtılması özgürlüğüdür.[31]

Ayrıca basın özgürlüğü sadece düşüncelerin serbestçe açıklanması anlamına gelmeyip, bu özgürlüğün kullanılması için basın kuruluşlarının serbestçe kurulup işletilebilmesi de gerekmektedir.[32]

4.2. Görsel-İşitsel Kitle İletişim Özgürlüğü

Kitle iletişim özgürlüğü, teknoloji çağından önce genel anlamda basın özgürlüğüne denk düşer tarzda bir anlam ifade etse de teknolojideki bu baş döndürücü gelişmeyle beraber kapsamı daha geniş bir terim olmuştur. Bu bakımdan artık kitle iletişim özgürlüğü gazete, kitap, dergi, fotoğraf, radyo, televizyon, sinema, video, bant ve internet benzeri kitlesel iletişim araçları yoluyla yapılan bilgi ve düşünce aktarımlarını da kapsamaktadır.[33]

Kitle iletişim özgürlüğünün alt gruplarından birini oluşturan görsel-işitsel kitle iletişim özgürlüğü, duygu, düşünce ve durumların yalnız ses, yalnız görüntü

---

29 TDK, **Türkçe Sözlük**, Ankara 2005, s.204.
30 Ferhat YILDIZ, **Türk Anayasa Hukuku'nda Basın Özgürlüğü**, Adalet Yay., Ankara 2013, s.7.
31 SUNAY, a.g.e., s. 129.
32 Yaşar SALİHPAŞAOĞLU, **Türkiye'de Basın Özgürlüğü**, Seçkin Yay., Ankara 2007, s.26.
33 GEDİK, a.g.e., s.34.

veya ses ve görüntünün birlikte kullanılarak özgür bir şekilde dışa aktarılması özgürlüğüdür.[34]

4.3. İnternet Özgürlüğü

Kavramsal olarak internet terimi, *"Interconnected Networks"* (kendi aralarında bağlantılı ağlar) sözcüklerinin kısaltılıp birleştirilmesiyle (inter+net) oluşur.[35] Teknik olarak ise internet, dünya çapındaki milyonlarca bilgisayarı birbirine bağlayan bilgisayar ağları toplamı ile oluşan bir iletişim sistemidir. [36] Başka bir tanımlama yapmak gerekirse, *"internet: birden fazla haberleşme ağının (network) birlikte meydana getirdikleri; metin, resim, müzik, grafik vb. dosyalar ile bilgisayar programlarını kısaca tüm insanlık bilgisinin ve yaratımının paylaşıldığı ve karşılıklı olarak iletildiği, bilgisayarlar arasında kurulmuş bir ağdır."* [37]

Özellikle 1990'lardan itibaren müthiş bir gelişme gösteren internet teknolojisi günümüz dünyasında kitle iletişiminde çok önemli bir yere sahip olmuştur. İnternet iletişimindeki bu gelişme ile birlikte günümüzde artık internet gazeteciliği, internet siteleri, bloglar, yazılı basının önüne geçmeye başlamıştır. Görünen odur ki yakın gelecekte internet üzerinden yapılan radyo-televizyon yayıncılığı karasal ve uydu yayıncılığının da önünde, ucuz, hızlı ve sınırsız olması dolayısıyla en büyük rakip olacaktır. [38]

İnterneti yayıncılık olarak değerlendirdiğimizde, internet ortamında kitap, dergi ve gazete içerikleri kullanıcıya anlık olarak ulaştırılmaktadır. Ayrıca internet aracılığıyla herhangi bir mesaj, sinema filmi, müzik veya haber aynı anda binlerce, hatta milyonlarca kişiye anlık olarak ulaştırılarak kitlesel bir etki yaratılmaktadır. [39]

Kitle iletişim özgürlüğünü alt kategorilere ayırırken kitle iletişiminde kullanılan araç esas alınarak bir kategorilendirme yapılmaktadır. Bu bakımdan

---

34 ÇOLAK, a.g.e., s.5.
35 http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0nternet, (E. T.10.03.2014)
36 AZİZ, a.g.e., s.128.
37 Ali Osman ÖZDİLEK, **İnternet ve Hukuk**, Papatya Yay., İstanbul 2002, s.13./ İÇEL, a.g.e., s.461.
38 B. Zakir AVŞAR, Gürsel ÖNGÖREN, **Bilişim Hukuku,** TBB, Yayın No: 270, İstanbul 2010, Aynen alıntı, s.13-14.
39 AVŞAR; ÖNGÖREN, a.g.e., s. 13 vd.

internet vasıtasıyla haber, kanı ve düşüncelerin internet aracılığıyla kitlelere ulaştırılması özgürlüğünü *"internet özgürlüğü"* olarak tanımlayabiliriz.[40]

5. İLETİŞİM VE KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜNÜN UNSURLARI

İletişim faaliyetinin gerçekleşebilmesi için bazı unsurların bir araya gelmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bir iletişim faaliyetinden bahsedilemez. İşte bu nedenle iletişim faaliyetinin gerçekleşebilmesi için iletişimin bir kaynağı, iletişimin bir konusu ve bir de iletişimin hedef kitlesi ya da muhatabı olmak zorundadır.[41]

Kitle iletişim özgürlüğü; haber, düşünce ve kanıların basın, radyo-televizyon, sinema ve internet gibi kitle iletişim araçlarıyla serbestçe alınması ve yayılması özgürlüğüdür.[42] Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere kitle iletişim özgürlüğünün gerçekleşebilmesi için bazı temel unsurlara ihtiyaç vardır. İşte kitle iletişim özgürlüğünün gerçekleşebilmesi için "haber, bilgi ve düşüncelere serbestçe ulaşabilme hakkının", "haber, bilgi ve düşünceleri serbestçe yorumlama ve eleştirme hakkının" ve "haber, bilgi ve düşünceleri serbestçe yayınlama hakkının" var olması gerekmektedir.[43]

---

40 İÇEL; ÜNVER, a.g.e., s.22.
41 ÇOLAK, a.g.e., s. 7-8.
42 İÇEL, a.g.e., s.56.
43 Utku Ufuk ZENGİ, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Kitle İletişim Özgürlüğü, Yetkin Yay., Ankara, 2014, s.33.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

1. KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜNÜN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. Osmanlı Devleti'nde Kitle İletişim Özgürlüğü

Ülkemizde modern anlamda ilk kitle iletişimi radyo, televizyon, sinema ve internet keşfedilene kadar basın yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu sebeple kitle iletişim özgürlüğünün tarihi serüveni incelenirken evvela işe basın özgürlüğünden başlanmalıdır. Zaten Cumhuriyet dönemine kadar radyo ve televizyondan bahsedilemeyeceği gibi sinema faaliyetleri bile bir iki denemenin önüne geçememiştir.[44] [45]

Basın kelimesi gazete ve dergi gibi belirli zamanlarda çıkan basılı eserlerin tümünü ifade etmektedir.[46]

Osmanlı'da basın faaliyetleri Avrupa'daki basın faaliyetlerine oranla daha geç başlamıştır.[47] Osmanlı'da ilk matbaa 1727 yılında Yirmi sekizinci Çelebizade Sait Mehmet Efendi ve İbrahim Müteferrika tarafından III. Ahmet döneminde açılmıştır. Ancak ilki 1729'da (Osmanlı'da matbaada basılan ilk kitap Vankulu

---

44 GEDİK, a.g.e., s.74.

45 ll. Meşrutiyet'e kadar sinema faaliyetleri gezici ve kahvehanelerde kısa süreli gösterimler şeklindeydi. II. Meşrutiyet'in ilanıyla beraber Sigmund Weinberg öncülüğünde Tepebaşı'nda ilk yerleşik sinema olan "Pathe Sineması" kurulmuştur. Bkz. Nijat, ÖZÖN**, Sinema El Kitabı**, Elif Yay., İstanbul 1964, s.113.

46 Ejder YILMAZ, **Hukuk Sözlüğü**, Yetkin Yay., Ankara 2003, s.86.

47 ÇANKAYA; YAMANER, a.g.e., s. 104./ AZİZ, a.g.e., s.139.

Lügatı'dır) sonuncusu 1741'de olmak üzere 17 kitap bastırıldıktan sonra kapatılmıştır.[48] Buna neden olarak da Osmanlı Devlet otoritesinin gerek yerli gerek yabancı basın marifetiyle içte ve dışta tehlikeye düşürülmesinin önüne geçmek için basın alanındaki düzenlemelerin yasaklanmak istemesini gösterebiliriz.[49]

Avrupa'da basın faaliyetlerinin geçirmiş olduğu evrim Osmanlı'dan çok eskilere dayanmaktadır.[50] Aslına bakıldığında Osmanlı'da basın faaliyetleri 15. yüzyıl sonlarında başlamıştır. Her ne kadar matbaanın Osmanlı Devleti'ne ilk giriş tarihi 1727 olarak kabul edilse de İspanya'dan Osmanlı Devleti'ne göç eden Yahudiler 1493-1494 yıllarında İstanbul'da bir matbaa kurmuşlardır. Daha sonra, 1510 yılında Selanik'te, 1554 yılında Edirne'de, 1605 yılında Şam'da ve 1646 yılında İzmir'de çeşitli matbaalar kurulmuştur. [51] Ancak Osmanlı'da gazetecilik faaliyetleri ve buna bağlı olarak kitle iletişim faaliyetleri bu tarihten çok daha sonra başlamıştır.[52]

Osmanlı'da kitle iletişim araçlarının ilk örneklerinin yabancılar ve azınlıklarca verildiğini görmekteyiz. Osmanlı'da ilk gazete 1795 tarihinde Fransız Konsolosluğu matbaasında Fransızca olarak basılmıştır. 1821 yılında İzmir'de *"La Spectuteur Oriental"* ve *"Le Smirneen (İzmirli)",* 1828'de *"Le Courrier de Smyrne (İzmir Postası)"* adlı gazeteler çıkarılmıştır.[53]

Osmanlı Devleti'nde ilk Türkçe yerli gazete Kahire'de Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa tarafından 1828 yılında "*Vakayi-i Mısıriyye*" adıyla yarısı Türkçe yarısı Arapça olarak bastırılmıştır.[54] Aynı şekilde Girit'in Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'ya verilmesi üzerine Paşa tarafından 1830 yılında Girit'te de "*Vakayi-i Giridiye*" adlı yarı Türkçe yarı Yunanca bir gazete bastırılmıştır. Hanya'da

---

48 Fuat Süreyya ORAL, **Türk Basın Tarihi**, **Birinci Kitap, Osmanlı İmparatorluğu Dönemi**, Yeni Adım Matbaası, Ankara, 1967, s.48-49. / *Türkçe bir eserde ilk kez "demokrasi" sözcüğü İbrahim Müteferrika'ya ait olan "Usulü'l - Hikem fî Nizâmü'l-Ümem" adlı kitapta geçmiştir.* Alpay KABACALI, **Türk Basınında Demokrasi**, Ankara 1994, s.6.

49 Nevin Ünal ÖZKORKUT, **Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devletindeki Görünümü**, AÜHFD, C. 51, S. 3, Ankara 2002, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/285/2604.pdf, (E. T. 10.03.2014), s.71.

50 Neşe KIZIL ERKELLİ **İletişim Özgürlüğü ve Medyada Oto-Kontrol**, Beta Yay., İstanbul 1998. s.36.

51 Turgut ER, **Basın-Yayın ve Tanıtma**, Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayınlar, Ankara, 2003, s.22.

52 SALİHPAŞAOĞLU, a.g.e., s.126.

53 GEDİK, a.g.e., s.74. / Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız (bkz.), Hıfzı TOPUZ, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi,** Remzi Yay., İstanbul 2003, s. 34 vd.

54 YILDIZ, a.g.e., s.68.

Türkçe-Rumca olarak yayınlanmış olan Vakayi-i Giridiye (Rumca Kritiki Efimeri) 1841'e kadar varlığını devam ettirmiştir.[55]

Osmanlı'da kitle iletişim aracı olarak ilk Türkçe gazetenin 1831'de basılan Takvim-i Vakayi olduğu kabul edilmektedir. Takvim-i Vakayi çeşitli nedenlerle defalarca kapatılmış ve 1922 yılında da tamamen tarihe karışmıştır.[56] Osmanlı'da ikinci gazete 1840 yılında basılan[57] yarı resmi yarı özel gazete olan Ceride-i Havadis'tir. Onu 21 Ekim 1860 yılında çıkarılan ilk özel gazete olan Tercuman-ı Ahval izlemiştir. Tercuman-ı Ahval yayınlanan bir makaleden dolayı iki hafta süreyle kapatılmıştır. Bu kapatma Türkiye'de gazete kapatmaya ilk örnek teşkil etmektedir.[58] Daha sonra 27 Haziran 1862'de Tercuman-ı Ahval'den ayrılan Şinasi tarafından Tasfir-i Efkar gazetesi çıkartılmıştır. [59]

Osmanlı'da ilk dergi ise 1850'de yayınlanmaya başlayan Vekayi-i Tıbbiye olduğu yazarlar arasında görüş birliği olmamakla beraber kabul edilebilir.[60] Ayrıca yine bu dönemde Mecmua-i Fünun, Mir'at, Mecmua-i İber-i İntibak ve Ceride-i Askeriye isimli dergiler de yayınlanmıştır. [61]

Osmanlı'da basına ilk yasaklar 1858 tarihli Ceza Kanunu ile getirilmiştir. Yasakların ötesinde basını belli bir düzene koymak isteyen ilk düzenleme ise 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi'dir.[62] Söz konusu nizamname 1909 yılına kadar yürürlükte kalmış ve basın sıkı bir idari (yayının izne bağlanması) ve cezai (mevcut cezalar yerine suç işleyen gazeteyi kapatmak) rejime tabi tutmuştu.[63]

1858 tarihli Ceza Kanunu ve 1864 tarihli Matbuat Nizamnamesi daha çok yasaklayıcı ve cezalandırıcı nitelikte oldukları için yazılı yayınların kapatılması ve

---

55 Nesimi YAZICI, **Vakayi-i Mısriye Üzerine Birkaç Söz,** OTAM, Ankara 1991, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/834/10558.pdf, (E. T. 15.03.2014), s.273-274.
56 ERKELLİ, a.g.e., s. 36.
57 Kenan, DEMİR, **Osmanlı'da Basının Doğuşu ve Gazeteler,** IÜSBD, S. 5, Nisan 2014, http://sosbilder.igdir.edu.tr/Makaleler /1732097548_05_Demir_(57-88).pdf, (E. T. 30.09.2014), s.63-64.
58 KORKMAZ, a.g.e., s.25.
59 Nurşen MAZICI, **1930'a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu,** AÜTİTEAYD, Ankara 1998, http://dergiler.ankara.edu.tr/ dergiler/45/809/10292.pdf, (E. T. 14.04.2014), s.150.
60 GEDİK, a.g.e., s.77.
61 SALİHPAŞAOĞLU, a.g.e., s.126.
62 ERKELLİ, a.g.e., s. 36.
63 Ahmet DANIŞMAN, **Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri**, AÜBYY, Ankara 1982, http://kitaplar.ankara. edu.tr/dosyalar/pdf/111.pdf, (E. T. 15.03.2014), s. 6.

sansüre uğramasına neden olmuşlardır. Öyle ki ilk mizah gazetesi olan Diyojen dört kez kapatılmıştır.[64]

Diyojen Dergisi almış olduğu kapatma cezalarına rağmen devlet yönetimine karşı hicivsel eleştirilerine devam etmiştir. Özellikle 179, 180 ve 182. sayılarında ele aldığı mizahi yazılar nedeniyle 10 Ocak 1873 tarihli 183. sayısından sonra Matbuat Kalemi'nden gönderilen yazı üzerine yayın hayatına son verilmiştir.[65]

Diyojen'in ardından çıkarılan Çıngıraklı Tatar adlı mizah dergisinin de kapatma cezası alması; 13 Ocak 1876'da yayımlanan bir kararla, mizah gazeteleriyle yayımlanacak resimlerin ve altlarına yazılacak ibarelerin Matbuat İdaresine verilmemesi ve basımlarından önce izin alınmaması durumunda yayımlanmalarının yasaklandığının bildirilmesi Osmanlı'da kitle iletişim özgürlüğüne yönelik çok ciddi bir tehdit olmuştur.[66]

II. Abdülhamit döneminde de basına yönelik sansür artarak devam etti. Hatta siyasi hiçbir yanı olmayan sözcüklere dahi birçok anlam yüklenerek, bunların ne şekilde olursa olsun kullanılması, özellikle suikast, ihtilal vb. iktidar karşıtı olaylara ilişkin yayınlar yapılması yasaklandı, dizgi yanlışları yüzünden gazeteler kapatıldı.[67]

İlk Anayasamız olan Kanun-i Esasi'de[68] basın özgürlüğü zamanın liberal anlayışına uygun olarak oldukça geniş şekilde yer alınmıştır. Ancak güvensizlik ve müeyyide yokluğu söz konusu Kanun-i Esasi'nin en belirgin özelliğidir. Nitekim

---

64 Nermin YAZICI, **Yazılı Türk Mizahının Gelişim Sürecinde Batılı Anlamda İlk Mizah Dergisi: Cem,** Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3 Summer 2011, s.1300.

65 Hamza ÇAKIR, **Tarihimizin İlk Mizah Dergisi Diyojen'in Kapatma Cezalarına Yine Mizahi Yoldan Gösterdiği Tepkiler**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Y. 2006, s. 170

66 ÖZKORKUT, a.g.e., s. 75.

67 ÖZKORKUT, a.g.e., s. 75-76

68 Kânûn-i Esâsî, Fransızca Loi constitutionelle çevirisi olarak kullanılan Osmanlıca terkiptir. "Temel Kanun" ya da Anayasa anlamındadır. http://tr.wikipedia.org/ wiki/Kanuni Esasi, (E. T. 21.03.2014) *Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası olan Kânûn-i Esâsî 23 Aralık 1876'da ilan edilmiş, ancak 1878 yılında II. Abdülhamit tarafından Mebusan Meclisi dağıtılarak Kânûn-i Esâsî askıya alınmıştır. 1908 yılına gelindiğinde II. Abdülhamit'in katı yönetimine muhalif olanların etkisiyle 24 Temmuz 1908 ihtilali sonucunda Kânûn-i Esâsî yeniden yürürlüğe girmiş ve kısmen 20 Nisan 1924 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır.* (Bkz. Ergun ÖZBUDUN, **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yay., Ankara, 2011, s.26,28./ Kemal GÖZLER, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri,** Ekim Yay., Bursa 2010, s.14 vd./ Yücel, ÖZKAYA, **Birinci Kanuni Esasi ve Meşrutiyet Hakkında Ortaya Konulan Görüşler ve Parlamento Usulü Hakkında Bir Layiha,** AÜDTCFD, C. 31, S.1.2, Y. 1987, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1029/12461.pdf, (E. T. 21.03.2014), s.397-415)

Padişah kendisine olağanüstü yetkiler veren 113. maddeye[69] dayanarak Kanun-i Esasi'yi yürürlükten kaldırınca basın özgürlüğü de diğer özgürlükler gibi askıya alınmış ve hazırlanmış bulunan Matbuat Kanunu yürürlüğe girememiştir.[70]

II. Abdülhamit dönemi 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile yerini daha özgürlükçü ortama bırakmış ve hür düşünceler yeşerip filizlenmiş; şiddet, sansür ve baskıyla düşüncelerin susturulamayacağı anlaşılmıştır. II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte kısa sürede iki yüzden fazla gazete yayın hayatına girmiştir. Ancak bu ortam uzun sürmemiş iktidara İttihat ve Terakki'nin gelmesiyle birlikte tekrar bir nevi II. Abdülhamit dönemindeki sansürlü ortama geri dönülmüştür.[71] 1919 yılında ilan edilen ve 1923 yılına kadar süren sıkıyönetim döneminde ise sansür her türlü yayınları kapsayacak şekilde uygulanmıştır.[72]

Osmanlı Devleti'nde kitle iletişim özgürlüğünün diğer bir görünümü de sinemadır. Zira bir kitle iletişim aracı olan sinema, Lumiere Kardeşler'in 1895 yılında Paris'te halka açık ilk sinema gösteriminden birkaç yıl sonra İstanbul'da Yıldız Sarayı'nda yapılan bir sinema gösterimi ile Osmanlı'ya gelmiştir.[73]

1.2. 1982 Anayasası Dönemine Kadar Türkiye'de Kitle İletişim Özgürlüğünün Tarihsel Gelişimi

Kurtuluş Savaşı'nın ardından kabul edilen 1924 Teşkilatı Esasiye de Kanuni Esasi'deki gibi matbuatın kanuni dairede serbest olduğu belirtilmiştir.[74] Ancak matbuata sınırlı güvence sağlayan bu hüküm yürürlükte çok kalmadı ve 1925 yılında

---

69 Kanuni Esasi Madde (mad.) 113-"Mülkün bir cihetinde ihtilâl zuhur edeceğini müeyyid asar ve emarat görüldüğü halde Hükûmeti seniyenin o mahalle mahsus olmak üzere muvakkaten (idarei örfiye) ilânına hakkı vardır. (İdarei örfiye) kavanin ve nizamatı mülkiyenin muvakkaten tatilinden ibaret olup (idarei örfiye) tahtından bulunan mahallin sureti idaresi nizamı mahsus ile tâyin olunacaktır. Hükûmetin emniyetini ihlâl ettikleri idarei zabıtanın tahkikatı mevsukası üzerine sabit olanların memâliki mahrusai şahaneden ihraç ve teb'id etmek münhasıran Zatı Hazreti Padişahının yedi iktidarındadır." **Türk Anayasa Hukuku Sitesi**, http://www.anayasa.gen.tr/1876ke.htm, (E. T. 01.04.2014).

70 DANIŞMAN, a.g.e., s. 6-7.

71 ERKELLİ, a.g.e., s. 40-41.

72 İÇEL, a.g.e., s.71.

73 AZİZ, a.g.e., s.148./ Devletin sinemanın ilk yıllarında düzenleyici bir rol üstlendiği de görülmektedir. 1915 yılında ilk Ordu Sinema Dairesi kurulmuştur. İlk film Osmanlı Ordusu'nda bir subay olan Fuat UZKINAY'ın "Ayestefanos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" adlı 1914'te çektiği belgeseldir. Bkz. AZİZ, a.g.e., s.148.

74 1924 Teşkilatı Esasiye mad. 77.-*"Matbûat, kanûn dairesinde serbesttir ve neşredilmeden evvel teftiş, muayeneye tâbi değildir,"* http://www.anayasa.gen.tr/1924tek.htm, (E. T. 01.04.2014).

Takriri Sukün Kanunu'nun 1. maddesi[75] ile basın özgürlüğü çok esaslı bir biçimde kısıtlandığı gibi, bu tür yayın yapanların İstiklal Mahkemelerinde yargılanacakları belirtilmiştir.[76] 1931 yılına gelindiğinde ise basın özgürlüğü konusunda 25.07.1931 tarihli ve 1881 sayılı Matbuat Kanunu yayınlanmıştır. Ancak bu kanunun da basın özgürlüğü konusunda özgürlükçü bir yapı taşıdığı söylenemez.[77] 1881 sayılı Matbuat Kanunu'nun yürürlüğe girişinden 11 gün sonra, 19 Ağustos 1931'de, *"Yarın Gazetesi*" kapatılmıştır. Kapatılan *"Yarın Gazetesi"* sahibi Arif Oruç, yazılarını *"Mücadele"* adlı bir başka gazete çıkararak orada sürdürmüştür. Ancak bu gazetenin de ilk sayısı toplatılarak devamı yasaklanmıştır.[78]

Basın suçlarında ayrı bir yargılama usulü de kabul eden 1931 tarihli kanun, 15.07.1950 gün ve 5680 sayılı kanun ile tamamen ortadan kaldırılmıştır.[79] Matbuat Kanunu yerine kabul edilen Basın Kanununun en özgürlükçü kanunlardan biri olduğu kabul edilebilir. Ancak bu özgürlükçü ortam uzun sürmemiş kanunun yayının üzerinden henüz üç yıl geçmişken tekrar baskıcı bir ortam oluşturulmuştur.[80]

Türkiye'de kitle iletişim teknolojisinin öncüsünün, 1927 yılında Ankara ve İstanbul'da başlatılan radyo yayınları olduğunu söyleyebiliriz. Zira Avrupa'da radyo yayınlarının başlamasından çok kısa bir süre sonra ülkemizde de radyo yayınları başlamıştır. [81]

1924 Anayasası döneminin üzerinde durulması gereken önemli bir husus da basın özgürlüğünden kitle iletişim özgürlüğüne geçiştir. Ülkemizde 1927 yılında ilk radyo yayınının yapılması[82] ve Türk sinemasının ilk adımlarının atılmaya

---

75 1925 tarihli Takriri Sukün Kanunu mad 1- "İrticaa, isyana ve memleketin sosyal düzenini, huzur ve sükûnunu, emniyet ve asayişini bozmaya sebep olacak her türlü teşkilat ve tahrikatı teşvik ve teşebbüs ve yayınlan; Hükümet, Cumhurreisinin tasdikinden sonra re'sen ve idareten yasak etmeye mezundur. İşbu fiilleri işleyenleri Hükümet İstiklal Mahkemesine verebilir." Sait ÇETİNOĞLU, **Takrir-i Sükun Kanunu,** http://www.rizgari.com/ebook /Takriri_Sukun_Cetinoglu.pdf, (E. T. 01.04.2014), s.1.

76 İÇEL, a.g.e., s. 71.

77 GEDİK, a.g.e., s.80.

78 Nurşen MAZICI, **1930'a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu,** Ankara Üniversitesi. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Ankara 1998, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/809/10292.pdf, (E. T. 14.04.2014), s.150.

79 DANIŞMAN, a.g.e., s. 8.

80 GEDİK, a.g.e., s. 81.

81 AZİZ, a.g.e., s.150.

82 Başlangıçta radyo yayınları telgraf haberleşmesinden arta kalan zamanlarda, akşam saatlerinde gerçekleştiriliyordu. Bu ilk radyo yayınları amatör bir ruhla yapılıyor, yalnız eğlendirici değil eğitici işlevi üzerinde de duruluyordu ve devlet ideolojisinin halka anlatılarak özümsetilmesi amaç edinilmişti. Bu konuda

başlanması[83] beraberinde basın özgürlüğü kavramının genişletilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu dönemde kısmi aralıklarla da olsa radyo özgürlüğünden bahsetmemiz mümkün gözükmektedir. 1926 yılında imzalanan bir antlaşma ile Hükümet, radyo işletmesini İş Bankası, Anadolu Ajansı ve ortaklarının oluşturduğu "*Türk Telsiz Telefon Şirketi'ne*" 10 yıllığına bırakmıştır. Böylece sesli iletişim tekelinin önemli kısmını elinde bulunduran devlet, bu gücünü kendi iradesiyle devretmiştir. Fakat daha sonra çeşitli sebeplerle, 1936 yılında ilgili şirketle sözleşme yenilenmeyerek, radyo yayınları devletleştirilmiş ve yayın yapma görevi PTT Genel Müdürlüğüne bırakılmıştır. Böylece, radyo yayınında devlet tekeli başlamıştır.[84]

Çok partili hayata geçişle birlikte devlet otoritesinde gözle görülür bir yumuşama olmuş ve kitle iletişim özgürlüğü de bu yumuşamadan nasibini almıştır.[85]

1961 Anayasası basın özgürlüğünü koruyucu hükümlere de yer vermiş ve böylece Devlet artık sadece izin veren konumundan çıkarılarak, haberleşme hakkının kullanılması konusunda olanaklar sağlayan bir üstlenici durumuna girmiştir.[86] 1960-1972 arasındaki dönemde basın yasal açıdan geniş olanaklara sahipti.1971 muhtırası ile 1960 öncesi kadar olmasa bile yine de kitle iletişim özgürlüğü alanında sınırlayıcı bir politika izlenmiştir. Buna örnek olarak 1961 Anayasası ile özerk yapıya kavuşturulan TRT'nin 20 Eylül 1971'de Anayasa'nın 121. maddesi değiştirilerek, özerkliğine son verilmesi gösterilebilir. [87]

1.3. 1982 Anayasası'ndan Günümüze Kitle İletişim Özgürlüğü

1982 Anayasası 1961 Anayasası'na göre kitle iletişim özgürlüğünü çok daha kapsamlı düzenlemiştir. Şöyle ki; 1961 Anayasası'nın 20. maddesi düşünce özgürlüğünü soyut bir biçimde ele almış iken, 1982 Anayasası bu özgürlüğün tüm

---

Bkz. Özden ÇANKAYA, **Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Radyonun İşlevi,** Yeni Türkiye, Medya Özel Sayısı, S.12, 1996, s. 1031./ GEDİK, a.g.e., s.81.

83 Türk Sinema Tarihi hakkında geniş bilgi için Bkz; Bülent GÖRÜCÜ, **Türk Sinemasının Dönemlendirilmesi Üzerine Düşünceler**, Yeni Film Dergisi, S. 6, Temmuz-Eylül 2004, s. 42-53.

84 GEDİK, a.g.e., s.81.

85 YILDIZ, a.g.e., s.81.

86 ERKELLİ, a.g.e., s. 54.

87 RTÜK, İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı, Ankara 2007, s.69.

kitle iletişim araçları ile olan bağlantısını ve hangi durumlarda sınırlandırılabileceğini ayrıntılı ve net bir şekilde ortaya koymuştur.[88]

1982 Anayasası'nın "*Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti*" başlıklı 26. maddesi aşağıdaki gibidir;

"MADDE 26- Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

(Değişik: 3/10/2001-4709/9 m.) Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

(Mülga: 3/10/2001-4709/9 m.)

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellememek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.

(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/9 m.) Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir."

Madde metninden de açıkça anlaşılacağı üzere Anayasamızın 26. maddesi, içerisinde beş temel hak bulunmaktadır. Bunlar;

---

[88] İÇEL, a.g.e., s. 79 vd.

- Bireylerin düşüncelerini söz, yazı ve resimle serbestçe açıklama ve yayma anlamında, "*düşünceyi açıklama özgürlüğü*",

- Kamuya açık alanlarda engellenmeden, "*bilgi edinme özgürlüğü*",

- Basın yoluyla *"haber verme özgürlüğü",*

- Radyo-televizyon yoluyla "*haber verme özgürlüğü*",

- Film vasıtasıyla "*haber verme özgürlüğü*".[89]

Ayrıca bu maddedeki, *"benzeri yollarla yapılan yayımların"* ifadesinden hareketle, Anayasamızın *"internet vasıtasıyla haber verme özgürlüğü"*'nü de içerdiğini düşünmek gerekir.[90]

Ancak Anayasa mad. 26/1'de "……*Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir."* demek suretiyle de basın dışı kitle iletişim araçlarında düşünce ve kanaatlerin önceden denetlenmesi anlamına gelen bir tür *"sansür"* uygulamasına olanak tanınmış olmaktadır.

Ayrıca Anayasamızın "*Basın hürriyeti*" başlıklı 28. maddesi ile "*Basın araçlarının korunması*" başlıklı 30. maddesinde basın özgürlüğü kitle iletişim özgürlüğünden ayrı olarak bir güvenceye bağlanmıştır.

Yine Anayasamızın "*Süreli ve süresiz yayın hakkı*" başlıklı 29. maddesinde süreli ve süresiz yayınlar da tekrar kitle iletişim özgürlüğünden ayrı olarak düzenlenmiş ve güvenceye bağlanmıştır. Anayasamızın iletişim özgürlüğüne ilişkin diğer maddeleri de *"Kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı*" başlıklı 31.maddesi ile "*Düzeltme ve cevap hakkı*" başlıklı 32. maddeleridir. Yine Anayasamızın "*RTÜK, radyo ve televizyon*

---

89 GEDİK, a.g.e., s.86.

90 GEDİK, a.g.e., s.86. / Osman CAN'a göre; haber aktarımını düşünce açıklamasıyla aynı koruma sistemine tabi tutan bu madde, yeni medya olarak nitelendirilebilecek olan İnternet, kablo ve uydu yoluyla yayın ve data transferlerinin alt yapısını oluşturmaktadır. Bkz. Osman CAN, **Anayasa Değişiklikleri ve Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü**, Anayasa Yargısı Dergisi, S. 19, 2002, s. 503-532, http://www.anayasa.gov.tr /files/pdf/anayasa_yargisi/ anyarg19/can.pdf, (E.T. 16.04.2014).

kuruluşları ve kamuyla ilişkili haber ajansları" başlıklı 133. maddesi de özellikle radyo ve televizyon özgürlüğüyle ilgili önemli maddelerdendir.

İlgili maddelerden de anlaşılacağı gibi 1982 Anayasası 1961 Anayasasının izlediği özgürlükçü çizgiyi devam ettirmiş, demokratik toplumun gereği olarak kitle iletişim özgürlüğünü sağlayıcı hükümler içermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARGI KARARLARINDA KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

1. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARINDA KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

1961 Anayasasından önce Türk Anayasası'nda yasamanın yargısal denetimi söz konusu değildi. Zira 1921 ve 1924 Anayasalarında Anayasa Mahkemesi'ne yer verilmemiştir.[91]

Cumhuriyet Dönemi hukuk literatüründe *"Anayasa Mahkemesi"* düşüncesinin ilk öncülerinden Ziya GÖKALP, 18 Birinci Kânun (Aralık) 1922 tarihli *"Küçük Mecmua"* dergisinde kaleme aldığı *"Yüce Mahkeme"* başlıklı yazıda yasaların anayasaya uygunluğunun merkezi bir yargı organı eliyle denetlenmesi düşüncesini şu cümlelerle açıklamıştır.[92]

"...Türkiye'nin Kanunu Esâsîsi (Teşkilâtı Esâsiye Kanunu) dur... Her millette kanûnu esâsiye ruhan muhalif bir takım kanunlar vardır ki ya eskiden kalmış yahut sonradan bilinmeyerek yapılmıştır. Bu gibi kanunların mevcudiyeti, kanûnu esâsînin bütün kanunlara ma'hez olması umdesini ihlâl etmez mi? Şüphesiz ki eder. Bir

---

91 Ahmet AKYALÇIN, **Anayasa Mahkemesinde Yürürlüğün Durdurulması**, Anayasa Yargısı Dergisi, S. 23 2006, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg23/ akyalcin.pdf E. T. 03.05.2014), s. 45.

92 Anayasa Mahkemesi, **Dünden Bugüne Anayasa Mahkemesi**, http://www.anayasa.gov.tr/ Hakkinda/DundenBuguneAnayasaMahkemesi// (E. T. 03.05.2014). / Literatürümüzde "*Anayasa Mahkemesi*" tabirini ilk kullanan kişi ise Prof. Dr Turhan Feyzioğlu'dur. Feyzioğlu, "*Anayasa Mahkemesi*" tabirini 1951 yılında yayınladığı "*Kanunların Anayasa'ya Uygunluğunun Kazai Murakebesi*" adlı eserinde kullanmıştır. http://www. anayasa.gov.tr/Hakkinda/DundenBuguneAnayasaMahkemesi/ (E. T. 03.05.2014).

milletin kanunları arasında tenâkus bulunması, bilhassa, hususî kanunlarla kanûnu esâsî arasında hakikî tenâkusların mevcudiyeti anarşilerin en büyüğüdür...

Bütün kanunların kanûnu esâsîye uygun olmasını nasıl temin etmeli? Biz kanunları en karışık bir millet olduğumuz için, Türkiye'de de Amerika'da olduğu gibi bir Yüce Mahkeme'nin tesisine ihtiyaç var. Bu mahkeme, hem hususî kanunların teşkilâtı esâsîye kanununa muvafık olup olmadığını, hem de nizamnamelerin ve talimatların hususî kanunlara muvafakatini tedkik vazifesile mükellef olmalıdır."

1921 ve 1924 Anayasaları döneminde Anayasa Mahkemesi kurulmamış olduğundan o dönemler için kitle iletişim özgürlüğünün Anayasa Mahkemesi kararları yönünden irdelenmesi gibi bir durum söz konusu değildir. 1945 yılında çok partili hayata geçiş ve 1950 yılında yapılan demokratik seçimler ile iktidarın muhalefete geçmesiyle sorunların bitmediği anlaşılmış ve yasama meclisinin denetlenmesi gereksinimi duyulmuştur. Önce düşünürler tarafından ortaya konulan bu anlayış, daha sonra siyasi partiler tarafından da desteklenmiş ve 1961 Anayasası döneminde 22.04.1962 tarihli ve 44 sayılı kanun ile ilk kez Anayasa Mahkemesi kurulmuştur. Anayasa Mahkemesi'nden amaçlanan Anayasa'da yazılı temel hak ve özgürlükleri korumasıdır.[93]

Ülkemizde 1993 yılına kadar radyo ve televizyon yayıncılığı alanında özel teşebbüse müsaade edilmemekteydi. 1993 yılında Anayasa'nın 133. maddesi *"Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir."* şeklinde değiştirilerek hem özel radyolara hem de özel televizyonlara yasal dayanak sağlandı. [94]

1993 yılına kadar televizyon ve radyo yayıncılığının devlet eliyle yürütülüyor olması nedeniyle 1993 öncesi dönemde Anayasa Mahkemesi kararlarında kitle iletişim özgürlüğü anlamında daha çok basın-yayın özgürlüğüne yönelik kararların verildiğini görmekteyiz.

---

[93] Anayasa Mahkemesi, **Anayasa Mahkemesinin Tarihçesi**, http://www.anayasa.gov.tr/Hakkinda/KisaTarihce/, (E. T. 03.05.2014).

[94] Begüm, İSBİR, Kamu Hizmeti İlkeleri Işığında Özel Radyo-Televizyon Yayıncılığının Değerlendirilmesi, GÜHFD, C. XI, S.1-2, Y.2007, s.820.

1961 Anayasası'nda *"Düşünce Hürriyeti"* başlıklı 20., *"Basın Hürriyeti"* başlıklı 22., *"Gazete ve Dergi Çıkarma Hakkı"* başlıklı 23., "Kitap ve Broşür Çıkarma Hakkı" başlıklı 24., *"Basın Araçlarının Korunması"* başlıklı 25., "*Basın Dışı Haberleşme Araçlarından Faydalanma Hakkı"* başlıklı 26. maddelerde kitle iletişim özgürlüğü ile ilgili hükümler yer almaktadır.

1982 Anayasası döneminde de Anayasa Mahkemesi vermiş olduğu kararlar ile her zaman adından söz ettirmiştir. Özellikle Anayasa Mahkemesi bir süredir siyasi tartışmaların odağında bulunuyor. Kitle iletişim özgürlüğünün sosyal ağ boyutlarından biri olan Twitter'a ve gündeme dair verdiği kararlar ilgiyi üzerine çekiyor ve kararlara farklı tepkiler veriliyor. [95]

Bu bölümde geçmişten günümüze Anayasa Mahkemesi kararları ışığında kitle iletişim özgürlüğü –özellikle basın özgürlüğü- irdelenecek olup, son olarak da Anayasa Mahkemesi'nin Twitter Kararı üzerinde durulacaktır.

1.1 Basın Özgürlüğü

Düşünceler yazılı veya sözlü şekilde ve farklı yöntemlerle dışa aktarılabilirler. Günümüzde düşüncelerin yazıyla ifadesinde en etkin şekilde kullanılan yol ise basındır. Zira günümüzde basın; yasama, yürütme ve yargının yanında dördüncü bir kuvvet olarak görülmektedir.[96]

Basın özgürlüğü diğer birçok özgürlük gibi ifade özgürlüğünden beslenen özgürlüklerden birisidir. Buna karşın basın özgürlüğü, ifade özgürlüğünü gerçekleştirmenin en önemli araçlarından biri belki de en önemlisidir.[97]

Bilgi ve düşüncelerin, basın araçları aracılığıyla açıklanması hâlinde basın özgürlüğü söz konusu olmaktadır. Basın araçlarının, düşüncenin açıklanmasına ve

---

[95] Vahap COŞKUN, Anayasa Mahkemesi (1): Kararlar ve Cumhurbaşkanlığı Seçimi, Serbestiyet, 2014, http://serbestiyet.com/anayasa-mahkemesi-1-kararlar-vecumhurbaskanligi-secimi/ (E. T. 02.05.2014).
[96] İbrahim KABOĞLU, **Özgürlükler Hukuku**, İmge Kitabevi Yay., Ankara, 2002, s. 519.
[97] SUANY, a.g.e., s. 129.

yayılmasına sağladığı genişlik ve güç basın özgürlüğü kavramının doğmasına yol açmıştır.[98]

Basın özgürlüğünü genel olarak, haberlerin, düşüncelerin, yorumların, analizlerin, eleştirilerin serbestçe basılması, yayımlanması ve dağıtılması özgürlüğü olarak tanımlayabiliriz.[99]

1.1.1. Basın Özgürlüğünün Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü ile İlişkisi

Basın özgürlüğü, basın aracılığıyla yapılan düşünce açıklamalarını ve hazırlayıcı nitelikteki enformasyonların kamuya açık kaynaklardan sağlanmasını korumakla Anayasanın 26. maddesinde düzenlenmiş olan düşünceyi açıklama özgürlüğünün özel bir görünümünü oluşturmaktadır.[100]

Basın özgürlüğü Anayasa Mahkemesi kararlarında, düşünceyi açıklama özgürlüğünün ayrılmaz bir parçası olarak ifade edilmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi vermiş olduğu bir kararında, "….*düşünce ve kanaat hürriyetini tamamlayan ve onun kullanılmasını sağlayan basın hürriyeti….*"[101]'nden bahsedilmiştir. Aynı şekilde Anayasa Mahkemesi'nin 08.02.1979 tarihli ve E:1978/54, K:1979/9, sayılı kararında da "*düşünce özgürlüğü düşüncelerin özgürce açıklanması yanında, bunların yayılması ve öğrenilmesi özgürlüğünü de içerir.*"[102] ifadesiyle basın özgürlüğü ve düşünceyi açıklama özgürlüğü arasındaki bağ ortaya konmuştur.[103]

---

98 SALİHPAŞAOĞLU, a.g.e., s.25-26. / İbrahim Ö. KABOĞLU, **Düşünce Özgürlüğü (Avrupa Ölçütleri ve Türkiye)**, TODAİED, S.15/1, Y.1993, s.46.

99 SALİHPAŞAOĞLU, a.g.e., s.27.

100 Zafer GÖREN, **Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü**, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (İTÜSBD) Y.12, S.24, İstanbul 2013, http://www.ticaret.edu.tr/Uploads/yayin/sosyal/31_60_Zafer_Goren.pdf, (E. T. 30.04.2014).s. 31-60.

101 Anayasa Mahkemesi, T:08.04.1963, E:1963/16, K:1963/83.

102 "İstanbul'da yayınlanan bir günlük Gazetenin, 5953 sayılı Yasanın 6253 sayılı Yasa ile değişik 20. maddesinin öngördüğü, günlük gazetelerin şeker bayramlarının ikinci ve üçüncü, kurban bayramlarının ikinci, üçüncü ve dördüncü günlerinde yayımlanmaması yolundaki yasağa karşın, 1975 yılı Kurban Bayramının ikinci üçüncü ve dördüncü günleri yayımlanması üzerine, sorumlular hakkında, anılan Yasanın 20. ve 28. maddelerine aykırı davranıştan İstanbul 1. Asliye Ceza Mahkemesinde açılan kamu davasında; sanıklar vekili 5953 sayılı Yasanın 6253 sayılı Yasa ile değişik 20. maddesinin, Anayasa'nın 11, 12, 20. ve 22. maddelerine aykırı olduğunu ileri sürmüş ve Mahkeme de, Anayasa'ya aykırılık savını ciddi görerek söz konusu maddenin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur." Anayasa Mahkemesi, T:08.02.1979, E:1978/54, K:1979/9.

103 GEDİK,a.g.e., s.139-140

1.1.2. Basın Özgürlüğünün Sınırı

Günümüz dünyasında bütün demokratik devletlerin anayasalarında ve tüm uluslararası belgelerde yer alan haklar kural olarak belirlenip, ardından bu hakların istisnaları düzenlenmiştir. Zira bir hakkın hiçbir sınırlama olmadan kullanılması düşünülemez. Devletin ve toplumun var olabilmesini ve sürekliğini sağlamak için hürriyetleri sınırlamak kaçınılmaz bir zorunluluk teşkil eder.[104]

Tüm özgürlükler gibi basın özgürlüğü de sonsuz ve sınırsız değildir ve sınırlandırılması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasası döneminde aldığı bir kararda;

" Bütün temel hak ve özgürlükler ve bu arada Anayasa'nın 20. maddesine konu olan düşünce özgürlüğü, 11. maddenin birinci fıkrasında gösterilen genel nedenlere dayanılarak, yasayla sınırlanabilir.

"Hiçbir temel hak ya da özgürlük, bu arada düşünce özgürlüğü, "...sınıf... ayırımına dayanarak, nitelikleri Anayasa'da belirtilen Cumhuriyeti ortadan kaldırmak kastı ile kullanılamaz." [105] demek suretiyle düşünce özgürlüğünün sınırını belirtmiş olmaktadır.

Yine Anayasa Mahkemesi birçok kararında[106] düşünce özgürlüğünün bir sonucu olarak ortaya çıkan basın özgürlüğünün;

"....Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile veya Anayasanın diğer maddelerinde gösterilen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak, ancak kanunla…" sınırlandırılabileceğini belirtmiştir.

---

[104] Münci, KAPANİ, **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yay., Ankara 2003, s.228.
[105] Anayasa Mahkemesi, T:27.11.1980, E:1979/31, K:1980/59.
[106] Bkz. Anayasa Mahkemesi, T:08.02.1979, E:1978/54, K:1979/9, Anayasa Mahkemesi, T:27.11.1980, E:1979/31, K:1980/59, Anayasa Mahkemesi, T:15.02.1972, E:1971/31, K:1972/5.

Yine aynı şekilde Anayasa Mahkemesi verdiği başka kararlarda da düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün sınırsız olmadığını ve sınırlandırılabileceğini belirtmiş ve bu doğrultuda kararlar vermiştir.[107]

Aynı şekilde Anayasa Mahkemesi 1961 Anayasası döneminde verdiği bir kararda da sınırsız hürriyetin anarşiden başka bir şey olmadığını ifade ederek basın özgürlüğünün sınırıyla ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

"*20. maddeye, (1961 Anayasası'nın) düşünce ve kanaat hürriyeti hakkında hiçbir kayıtlama kıstası konulmamış olmasını, bu hürriyeti, Anayasa'nın dayandığı temel ilkelere uygun olmak ve Anayasa'nın 11 inci maddesinde gösterilen esaslar dahilinde kalmak şartıyla; her istikamette sınırlayabilmek hususunda Anayasa vazının kanun koyucuya takdir hakkı tanınmış olduğu şekilde yorumlamak tabii bulunmaktadır.*

Öte yandan düşünce ve kanaat hürriyetini tamamlayan ve onun kullanılmasını sağlayan basın hürriyeti de düşünce ve kanaat hürriyeti gibi mutlak ve sınırsız bir hürriyet değildir. Anayasamız, 22. maddesiyle basın hürriyetinin millî güvenliği ve genel ahlâkı korumak, kişilerin şeref, haysiyet ve haklarına tecavüzü suç

---

[107] 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'na eklenen Ek mad. 1.- "Umumî veya umuma açık yerler ile umuma açık yer niteliğindeki ulaşım araçlarında, gerçek kişi veya topluluklar mahallin en büyük mülkî amirine en az 48 saat önceden müracaat suretiyle oyun ve temsil verebilir veya çeşitli şekillerde gösteri düzenleyebilir."
Anayasa Mahkemesi Yorumu : "Ek Madde 1 hükmü; soyut kavramlar ihtiva ederek, polise oyun, temsil veya çeşitli şekillerde yapılacak gösteri düzenlemelerini men etme yetkisi tanımaktadır. -Mülkî amirin emri- ibaresi, sonucu etkileyici ya da hükmün niteliğini değiştirici bir unsur niteliğinde değildir. Bu maddede de genel gerekçe bölümünde arz ettiğimiz Anayasa maddelerine aykırılık içindedir.
Anayasanın 26. maddesi, "düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetini kurala bağlamaktadır. İnceleme konusu maddenin ilk ve son fıkralarıyla getirilen bildirim sistemi, Anayasanın sözü edilen maddesinin son fıkrasında yer alan "Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler" kavramı içerisinde değerlendirilmelidir.
Maddenin ikinci fıkrası, oyun ve temsil yoluyla devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine, genel ahlâka karşı suç işlenmesi durumunda yapılacak işlemi göstermektedir. Eylemin suç olması koşulu arandığına göre, inceleme konusu kuralla ceza kanunları arasında kurulacak bağ bu kavramlara açıklık kazandıracaktır.
İnceleme konusu kuralın açıklama ve yayma özgürlüğüne kısıtlama getirdiği söz götürmez. Ancak; Anayasaya göre bu özgürlük sınırsız değildir. İlk sınırlama düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün düzenlendiği 26. maddeyle getirilmiştir. 26. maddenin ikinci fıkrasına göre, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanılması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması amaçlarıyla sınırlandırılabilmektedir. Ek madde 1, oynanan bir oyun ya da temsille maddede sayılan nitelikte suç işlenmesi durumunda uygulanmak amacıyla konulmuş, böylece suç işlenmesine devam olunması engellenip suçluların cezalandırılması amacı güdülmüştür." Anayasa Mahkemesi, T:26.11.1986, E:1985/8, K:1986/27. Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün sınırsız olmadığına ilişkin farklı kararlar için bkz. Anayasa Mahkemesi, T:18.04.2013, E:2012/1445, K:2013/693, Anayasa Mahkemesi, Bireysel Başvuru No:2013/5573, T:06.10.2015, Anayasa Mahkemesi, Bireysel Başvuru No:2013/7861, T:16.04.2015.

işlemeye kışkırtmayı önlemek maksadıyla sınırlanabileceğini kabul ettiği gibi, gerekli hallerde gazete ve dergilerin toplatılmasına da cevaz vermiştir.

Geniş halk kitlelerinin düşünce ve kanaatleri üzerinde etki yapan basının hür olması, toplumun huzur ve selâmetini ve Devletin güvenliğini ihlâl edecek mahiyetteki beyanların ve yazıların cezasız bırakılması demek değil, sadece basının önceden kayıtlama ve kısıntıya tabi tutulmaması demektir.

İçtimai görevini yerine getirebilmesi için basının hür olması kadar sorumluluk şuuru ile hareket etmesi de şarttır. Sorumluluk şuurundan yoksun bir basın, her sorumsuz kuvvet gibi er geç soysuzlaşır ve toplum hayatını sarsan ve millî güvenliği tehlikeye koyan bir kuvvet halini alır. Düşünce ve basın hürriyetleri ne kadar mukaddes olursa olsun böyle bir durum karşısında toplum düzenini ve millî güvenliği korumakla görevli olan kanun koyucu gerekli tedbirleri almak zorunluluğundadır.[108]

Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararlar birlikte değerlendirildiğinde Anayasa Mahkemesi'nin basın özgürlüğünden yana kararlar verdiği görülmektedir. Ancak Anayasa Mahkemesi, basın özgürlüğünün sınırsız olmadığını ve sınırlandırılabileceğini de birçok kararında ifade etmiştir. Ne var ki mahkemelerce verilen kararlar İdareler tarafından zamanında uygulanmadığı sürece gerçek manasıyla basın özgürlüğünden de söz edilemeyecektir.

1.1.3. Basın Özgürlüğünün Korunması

Basın özgürlüğünün sağlanabilmesi için, basın özgürlüğünün sınırının geniş tutulması yeterli değildir. Zira basın özgürlüğünün sınırı geniş tutulsa bile, basın faaliyetlerine imkân verilmiyorsa yine basın özgürlüğünden bahsedilemez.

Gerçekten basın özgürlüğü ancak basın çalışanlarının mesleklerini icra edebilmelerine bağlıdır. Bu nedenle basın özgürlüğünün gerçek anlamda işlerlik kazanabilmesi ve basının korunabilmesi için basın mesleğinin icrasıyla ilgili idari

[108] Anayasa Mahkemesi, T:08.04.1963, E:1963/16, K:1963/83.

düzenlemelerin bu mesleğin işlerliğini sınırlandıracak, basın özgürlüğünü kısıtlayacak nitelikte olmaması gerekmektedir.[109]

Anayasa Mahkemesi genel itibariyle basın özgürlüğünden yana kararlar vermekle birlikte 2011 yılında verdiği 28.04.2011 tarihli ve E:2009/66, K:2011/72 sayılı kararında adeta basın özgürlüğünü kısıtlayıcı bir tutum sergilemiş bulunmaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu kararı; 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 26. maddesinin[110] birinci fıkrasında yer alan *"iki ay"* ibaresi ile 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)'nun 51. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilk cümlesinde yer alan *"hapis"* sözcüğünün, Anayasa'nın 2., 5. ve 36. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemine ilişkindir.

Tekzip metninin Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin kararında belirtilen biçimde usulüne uygun olarak yayımlanmaması nedeniyle Şişli Cumhuriyet Başsavcılığınca ilgili gazetenin sorumluları hakkında açılan kamu davasında, itiraz konusu ibare ve sözcüğün Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi, iptalleri için re'sen Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

Anayasa Mahkemesi'ne yapılan, 5187 sayılı Kanun'un 26. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "*iki ay*" ibaresinin iptali başvurusuna ilişkin kararın gerekçesinin ilgili bölümü şöyledir;

"Sanıklara müsnet suçun 5187 sayılı Basın Yasası kapsamında kaldığı, Basın Yasasının 26/1. maddesinde gazetenin araç kılınması suretiyle işlenen suçlarla ilgili ceza davasının 2 aylık yasal süresinde açılmaması halinde davanın görülemeyeceği öngörülmüştür.

Burada öngörülen iki aylık süre suçun işlendiği tarihte başlamaktadır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 175/1. maddesinde kamu davasının iddianamenin kabulüyle açılmış sayılacağı belirtilmiştir. Mahkemece iddianamenin

---

[109] Çetin ÖZEK, **Türk Basın Hukuku**, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1978, s. 731.

[110] 5187 sayılı Basın Kanunu'nun "Dava süreleri" başlıklı 26. maddesinin 1. fıkrası; "Basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu Kanunda öngörülen diğer suçlarla ilgili ceza davalarının günlük süreli yayınlar yönünden iki ay, diğer basılmış eserler yönünden dört ay içinde açılması zorunludur."

kabulüne ilişkin yasal olarak verilmesi gerekli kararın tarihi de bu iki aylık yasal sürenin hesabında son gün olarak dikkate alınmaktadır.

Hukukumuzda savunma alınmadan ceza davasının açılamayacağı, gazete yazarları ve sorumlu müdürleri hakkında Cumhuriyet Savcılıklarınca çıkartılan davetiyelerin, uygulamadaki teknik nedenler dolayısıyla bir aydan önce ilgili şahıslara ulaştırılması mümkün değildir, sanıkların savunmaları alınmadan da ceza davasının açılması 5271 sayılı CMK'nın 170. maddesinde belirtilen koşulları taşımaması nedeniyle iddianamenin iadesine neden olmaktadır. Sözlü veya mektupla işlenen hakaret suçlarında 5237 sayılı TCK'nun 73/1 maddesinde 6 aylık şikayet süresi olduğu halde, herkese basın yoluyla duyurulan hakaret fiillerinde bu sürenin iki ayda sınırlandırılması hak arama özgürlüğüne haksız bir müdahale oluşturmaktadır.

CMK'nın 174. maddesinde 15 gün içerisinde iddianameyi inceleyen hakimin Cumhuriyet Savcılığına iade etme hakkı vardır. Bu durumda Basın Yasasının 26/1. maddesinde yer alan 2 ay içerisinde davanın açılması zorunluluğu kuralı olay mağdurlarının hak arama özgürlüğü ilkesini zedelemekte suç işleyenlere yasa ile haksız yere ceza soruşturmasından kurtulma olanağı tanımaktadır. Sonuç itibariyle mağdurun hak arama olanağı bertaraf edilmiştir.

5187 sayılı Basın Yasasının 26/1. maddesi Anayasanın 2. maddesinde ve 5. maddesinde belirtilen hukuk devleti olması ilkesine, Anayasanın 36. maddesinde belirtilen hak arama özgürlüğü ilkesine aykırı bulunmuştur,

Bu itibarla; 5187 sayılı Yasanın 26/1. maddesinde yer alan 2 aylık süre koşulu Anayasanın hak arama özgürlüğünün kullanılmasını öngören 36. maddesine Anayasanın 2. ve 5. maddesinde belirtilen Devletin hak arama olanaklarını tıkamamasını gerektiren Hukuk Devleti ilkesine aykırılığı konusunda yüksek karar mercii olan Anayasa Mahkemesince konuyla ilgili değerlendirme yapılması gereklidir."

Anlaşılacağı üzere Basın Kanununda basın suçlarına ilişkin dava açma süresi olan iki aylık sürenin iptali talep edilmektedir. Anayasa Mahkemesi de verdiği

kararda, "*itiraz konusu ibare Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine aykırıdır. Kuralın iptali gerekir."* demek suretiyle ilgili maddeyi iptal etmiştir.

Ancak verilen bu karara muhalif olan Mahkeme üyesi Zehra Ayla PERKTAŞ'ın karşı oy tespitleri ve karşı oy yazıları[111] daha yerinde olup, bizce basın özgürlüğü adına Zehra Ayla PERKTAŞ'ın düşüncelerinin savunulması daha yerinde olurdu.[112]

Basın özgürlüğünün temel hak ve özgürlükler içerisindeki öneminden dolayı basın yoluyla işlenen suçlarda farklı dava açma sürelerinin öngörülmesi demokrasinin gereklerinden biridir. Zira dava ve soruşturma baskısını her daim üzerinde hisseden basının ve basın çalışanlarının özgürlüğünden de bahsedilemez.

Bu doğrultuda 5187 sayılı Basın Kanunu'muzda da basın suçlarına ilişkin farklı dava açma süreleri öngörülmekteydi. Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu bu iptal kararındaki asıl gerekçesi Basın Kanunu'nun basın suçlarına *"iki ay"* gibi kısa bir dava açma süresi tanınmış olduğu ve bu nedenle de kişilerin *"hak arama* özgürlüklerinin*"* zarar gördüğü düşüncesidir. Ancak suç vasfına haiz bir neşir hakkında kamu davası açmak ya da dava açılması amacıyla şikayetçi olmak için *"iki ay"*lık süre makul bir süredir. Kaldı ki bir yayımın iki aylık bir süre içerisinde değerlendirilememesi halinde zaten söz konusu yayım güncelliğini de yitirecektir. Aksi bir durumda basın suçlarında dava açma süresinin uzun olması halinde yayımlandığı tarih itibariyle suç vasfı taşımadığı düşünülen bir yayım hakkında ileriki dönemlerde farklı kişilerce farklı yorumlamalar neticesinde basın çalışanları baskı altında tutulabilecektir. Bu nedenle de Anayasa Mahkemesi kararı anti-özgürlükçü bir karardır.

---

[111] "Kuralda; iptali istenilen ibarede yer alan "iki ay" şeklindeki dava açma süresi ceza muhakemesi şartlarından olup yargılama usulüne ilişkin bir düzenlemedir ve anayasa'nın 142. maddesi uyarınca yasa koyucunun takdirindedir.
Kurala ilişkin gerekçeden, itiraz konusu "iki ay" şeklindeki ibarenin basının uzun süre ceza tehdidi altında tutularak basın özgürlüğünün zarara uğramaması ve basın suçlarında yargılamada sürati sağlamak amacıyla yasalaştırıldığı dikkate alındığında, yasa koyucunun amacına uygun bir dava açma süresi olduğu anlaşılmaktadır. Esasen ülkemizde basın mensupları aleyhine açılan dava sayısının fazla olması ve bu nedenle basın özgürlüğü bakımından eleştirilere maruz kalındığı dikkate alındığında iki aylık dava açma süresinin haklı bir nedeninin bulunduğu açıktır. Kaldı ki uygulamadan doğan bir takım mağduriyetlerin uygulamayı yapan kişilerin tutum ve davranışları ile ilgili olup, bu durumun idari tedbirlerle giderilebileceği de tabii bulunmaktadır." Bkz. Anayasa Mahkemesi, T:28.04.2011, E:2009/66, K:2011/72. Sayılı kararı Üye Zehra Ayla PERKTAŞ Karşıoy Gerekçesi.

[112] Anayasa Mahkemesi, T:28.04.2011, E:2009/66, K:2011/72.

Ülkemiz, Gazetecileri Koruma Komitesi (CPJ) verilerine göre 2012 ve 2013 yıllarında dünyada en çok sayıda gazeteciyi hapse atan ülkeler sıralamasında iki yıl üst üste birinci olmuş 2014 yılında ise bu birinciliği Çin Halk Cumhuriyeti'ne kaptırmıştı. Ancak 2015 yılında yaşanan olaylar ve gazetecilere karşı ardı ardına gerçekleşen tutuklamalar göstermektedir ki ülkemiz 2015 yılında da dünyada en çok sayıda gazeteciyi hapse atan ülkeler sıralamasında tekrar birincilik koltuğuna oturarak bu kötü imajı silemeyecektir.[113]

1.1.4. Basın özgürlüğünün Öğeleri

1.1.4.1. Sansür Yasağı

Sansür kavramı tarih boyunca sıklıkla karşımıza çıkan bir kavram olup, köken olarak Roma İmparatorluğu'nda nüfus sayımından, halkın mutluluğundan, hazineden sorumlu olan memurlara verilen ad olan "Censor" kelimesinden gelmektedir. "Censor"lar toplumdaki bireylerin faaliyetlerini takip eder ve bireyler hakkında bilgi toplarlardı[114]

Kavramsal olarak sansür; gazete, kitap, dergi, film gibi yazılı, görsel veya sözel her türlü yayının ve haberleşmenin içeriğinin sakıncalı olarak nitelendirilerek bu faaliyetlerin yapılmasından önce veya sonra denetlenmesi, değiştirilmesi ve kontrol altında tutulması olarak tanımlanabilir.[115]

Özgür kitle iletişimin olmazsa olmazlarından biri de sansür yasağıdır. Ülkemizde de Anayasa Mahkemesi'nin kitle iletişim özgürlüğünün sansür edilmemesi gerektiği yönünde kararlar vermiş olduğunu görmekteyiz.

---

[113] Bkz. 2013 prison census: 211 journalists jailed worldwide, https://cpj.org/imprisoned/2013.php, (E.T.01.12.2015)

[114] Necmi Emel DİLMEN; Erhan AKYAZI, **Sanal Dünyada Temiz Toplum Yaratma Aracı Olarak Sansür,** Ulusal Basından Sansürün Kaldırılışının 100. Yılı Kongresi, İstanbul, 2008.

[115] Sıla Şenlen GÜVENÇ, **Sansür ve Sansürcü: Anthony Neılson'un Sansürcü Adlı Oyunu,** Tiyatro Araştırmaları Dergisi, S.31, Y. 2011/1, s.8. / YILMAZ, a.g.e., s.588.

Anayasa Mahkemesi vermiş olduğu bir kararında *"Sansür edilemezlik basın hürriyetinin bir öğesidir ve yeri bu hürriyetin kapsamı içindedir"* demek suretiyle sansür yasağının basın özgürlüğünün bir öğesi olduğunu belirtmiştir.[116]

Her ne kadar iletişim özgürlüğünün sansür edilemezliği kural olsa da bu özgürlük de sınırsız değildir ve belli koşullarda kısıtlanabilir. Zira Anayasa Mahkemesi aynı kararda sansürün sınırsız olmadığını ve belli durumlarda sansür uygulanabileceğini de belirtmiştir.[117]

Ayrıca Anayasa Mahkemesi'nin başka bir kararında "*Basın özgürlüğü, herhangi bir düşüncenin ya da haberin basımından okuyucuya ulaşıncaya kadar geçen süreci kapsar"*[118] ifadeleriyle özgürlüğün boyutu belirlenmiştir. Bu sürecin herhangi bir müdahaleyle kesintiye uğratılması sansür anlamına gelecektir.[119] Dolayısıyla, *"Okuyucuya ulaşmayan süreli veya süresiz bir yayın için basın özgürlüğünden söz edilemez."*[120]

Tüm kanuni dayanaklara rağmen ülkemizde basına ve iletişim özgürlüğüne uygulanan sansür giderek artmaktadır. Son yıllarda sınır tanımaz şekilde basına ve kitle iletişimine müdahale edilmekte, basın çalışanları tutuklanmakta, iletişim araçları toplatılmakta ya da kapatılmaktadır. Bu sansürcü uygulamalara bağlı olarak da Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) örgütü, 2014 Dünya Basın Özgürlüğü Sıralaması'nda Türkiye'yi, 180 ülke içerisinde 154. sırada göstermiştir. Örgüt, Türkiye'yi, 2013 sonunda 60 civarında medya çalışanını cezaevinde tutan,

---

116 Anayasa Mahkemesi, T:15-16.02.1972, E:1971/31, K:1972/5.

117 "Anayasanın değişik 22'nci maddesinin ikinci fıkrası Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü, kamu düzenini, millî güvenliği ve milli güvenliğin gerektirdiği gizliliği korumak için basın ve haber alma hürriyetinin kanunla sınırlanmasına cevaz vermektedir. Yukarıda da değinildiği üzere Sıkıyönetim ilânı için Anayasa'nın değişik 124 üncü maddesinde gösterilen nedenlerin "Devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünün, kamu düzeninin ve millî güvenliğin korunması" deyimi içinde özetlenebileceğinde ve "millî güvenliğin gerektirdiği gizliliğin korunması" na da en çok Sıkıyönetimin ilânını zorunlu kılan ortalamalar gereksinme duyulacağında kuşku yoktur. Demek ki 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu ile basın hürriyetini sınırlayıcı hükümler getirilmesi aslında Anayasa'nın değişik 22'nci maddesinin ikinci fıkrasına uygun bir tutumdur. Basın hürriyetini sınırlamanın çeşitli yolları ve aşamaları vardır. Sansür de sadece bu yol ve aşamalardan bir tanesidir. Belirli durumlarda basın hürriyetinin sınırlanmasına cevaz veren Anayasa hükmü o sınırlamalar içinde *sansürün* de yer alabileceğini öngörmüş demektedir. Şu duruma göre 1402 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin (c) fıkrasında yer alan ve yukarıda bb bendinde açıklanan "gazete, dergi, kitap ve diğer yayımların basın ve yayımını kayıtlamak veya bunlar üzerine sansür koymak veya Sıkıyönetim bölgesine sokulmasını yasaklamak" yetkisinin Anayasa'ya aykırı yönü yoktur." Anayasa Mahkemesi, T:15-16.02.1972., E:1971/31, K:1972/5.

118 Anayasa Mahkemesi, T:05.06.1997, E:1996/70, K:1997/53.

119 GEDİK, a.g.e., s.140.

120 Anayasa Mahkemesi, T:05.06.1997, E:1996/70, K:1997/53.

Gezi eylemleriyle 153 habercinin polis şiddetine uğradığı ve editoryal bağımsızlığın ağır saldırı altında olduğu bir ülke olarak tanıttı.[121]

Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) Örgütü'nün bu verileri bile ülkemizin basın özgürlüğü konusunda ne kadar geri olduğunu ve kitle iletişimine ne kadar çok müdahale olduğunu gözler önüne sermektedir. Dünya'da ülkemize karşı olan bu olumsuz bakış açısı, ülkeyi idare edenlerin basın çalışanlarına ve kitle iletişim özgürlüğüne bakış açıları değişmediği müddetçe değişmeyecek gibi görünmektedir.

1.1.4.2. Sektöre Girişin Kolaylaştırılması ve Rekabet Ortamının Oluşturulması

Bir ülkede demokrasinin varlığının ve işlerliğinin en önemli delili ve teminatı kitle iletişim özgürlüğüdür. Kitle iletişim özgürlüğünün temel koşulu ise yazılı, görüntülü ve sesli yayın piyasalarında adil rekabet ortamının sağlanabilmesidir.[122]

Ayrıca kitle iletişim özgürlüğünün sağlanabilmesi için, haber yapmak, haber vermek, eleştirmek hakkının sınırlarının geniş tutulması yeterli olmayıp bu hakların geçerliliği ve işlerliği öncelikle bu haklardan yararlanacak kişilerin habercilik mesleğini icra edebilme olanağına sahip olmalarına bağlıdır. [123]

Türkiye'de kitle iletişim alanına yönelik özel bir rekabet yasası bulunmamaktadır. Bunun yerine, rekabet hukukunun genel ilkeleri kitle iletişim alanında da uygulanmaktadır. Ancak kitle iletişim alanında özgür ve adil rekabetin sağlanması için gerekli yasal, siyasi ve idari tedbirler alınmalıdır.[124]

Zira basın faaliyetlerinin idari düzenlemesi ile basın özgürlüğü arasında yakın bir ilişki vardır. Bu nedenle basın özgürlüğünün gerçek anlamda işlerlik kazanabilmesi ve basının korunabilmesi için basın mesleğinin icrasıyla ilgili idari

---

[121] Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü, 2014 Dünya Basın Özgürlüğü Sıralaması, https://rsf.org/index2014/tr-index2014.php#, (E.T. 15.10.2015).

[122] Erdal TÜRKKAN, **Özgür Medya ve Rekabet**, Rekabet Derneği, Rekabet Forumu, S.81, Y.2014.

[123] ÖZEK, a.g.e., s. 731.

[124] Dilek KURBAN; Ceren SÖZERİ, **Türkiye'de Özgür ve Bağımsız Bir Basın İçin Siyasa Önerileri,** TESEV Demokratikleşme Programı Medya Raporları Serisi – 4 / http://tesev.org.tr/wpcontent/uploads/2015/11/Turkiyede_Ozgur_Ve_Bagimsiz_Bir_Basin_Icin_Siyasa_Onerileri.pdf (E.T. 10.11.2015).

düzenlemelerin bu mesleğin işlerliğini sınırlandıracak, basın özgürlüğünü kısıtlayacak nitelikte olmaması gerekmektedir. [125]

Zaten Anayasamızın *"Basın hürriyeti"* başlıklı 28. maddesi [126] ile sektöre girişin kolaylaştırılması anayasal güvenceye bağlanmış olmaktadır.

Anayasa Mahkemesi de 1997 yılında vermiş olduğu bir kararda şu ifadelerle *"Basın özgürlüğü, yalnız bu alanda çalışanlar yönünden değil, herkes için geçerli ve yaşamsal bir özgürlüktür. Basın, geniş haber alma ve iletişim sistemleri, ileri baskı teknikleri, yaygın ve hızlı dağıtım ağı ile büyük bir alanda ve bütünlük içinde faaliyet göstermektedir. Böyle bir faaliyet ise, önemli bir ekonomik ve malî kaynak ihtiyacını yaratmaktadır. Bu sektöre girebilmenin kolaylaştırılması ve rekabet ortamının yaratılması, basın özgürlüğünü sağlamanın temel koşullarındandır. İhtiyaçları karşılamak ve koşulları gerçekleştirmek, yasa koyucunun görevleri arasındadır. Ancak, temel işlevi olan haber-bilgi vermesi yanında ticari faaliyet kapsamına giren tüketim malları dağıtımı yapması ve bununla bütünleşmesi, basını varlık nedeninden uzaklaştırmaktadır."* rekabet ortamının sağlanmasının ve sektöre girişin kolaylaştırılmasının basın özgürlüğünün temel öğeleri arasında olduğunu belirtmiştir.[127]

Tabii ki sadece sektöre girişin kolaylaştırılarak rekabet ortamının sağlanması ile de kitle iletişim özgürlüğü sağlanamaz. Sektöre girişin kolaylaştırılması ve rekabet ortamının sağlanması ile birlikte devletin bu alandaki müdahale ve etkisinin en aza indirilmesi de önem arz etmektedir. Demokratikleşme sürecinde yürütme organı tarafından sürekli pozitif söylemler sarf edilmesine rağmen ülkemizin basın özgürlüğü konusunda dünyanın en geri ülkelerinden biri olması kamu otoritesinin kitle iletişim özgürlüğünün gerçekleştirilmesi konusunda samimi olmadığını göstermektedir. [128]

---

[125] ÖZEK, a.g.e., s. 731.

[126] ANY. mad. 28. Basın hürriyeti : "Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz….."

[127] Anayasa Mahkemesi, T:23.10.1997, E:1997/19, K:1997/53.

[128] Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün yaptığı değerlendirmeye göre Türkiye 2014 yılında 180 ülke içerisinde 154. Sırada yer almaktadır.

1.2. Radyo-Televizyon Özgürlüğü

İletişim teknolojisi 19. yüzyılda büyük gelişme göstermiştir. 1844'te Morse'ın telgrafı, 1876'da Bell'in telefonu, 1896'da Marconi'nin telsiz radyoyu keşfi kitle iletişim teknolojisine de büyük ivme kazandırmıştır.[129]

20. yüzyıla gelindiğinde ise insanlık tarihinin en büyük keşiflerinden biri olan televizyon icat edilmiş ve televizyon süreç içerisinde insan hayatını etkileyen ve yön veren temel iletişim aracı haline gelmiştir.[130]

Basın özgürlüğünde olduğu gibi radyo-televizyon özgürlüğünün de kitle iletişim özgürlüğü bakımından yadsınamayacak bir önemi bulunmaktadır. Hatta gelişen teknoloji ile birlikte basının kitleleri etkileme rolü giderek azalırken radyo ve televizyonun kitleleri etkileme rolü de artmaktadır. Kitle iletişim aracı olarak önemini arttıran radyo ve televizyona ilişkin konular Anayasa Mahkemesi'nin farklı kararlarında geçmektedir.

Anayasa Mahkemesi, vermiş olduğu bir kararında Radyo-Televizyon Kurumu ile istasyon ve vericilerin tanımını yapmıştır.[131]Anayasa Mahkemesi aynı kararında "*Toplumun düşünce ve kanaatlerini doğrudan yönlendiren büyük kitle iletişim aracının siyasal iktidarın buyruğunda, yansız olmadığı açıkça bilinen bir kuruluşun emrine verilmesi, düşünce ve kanaat özgürlüğünü yok edecek ve tehlikeye sokacak boyutta bir düzenlemedir."*[132] ifadeleriyle radyo-televizyon yayınlarında devlet kontrolünün doğru olmayacağını belirtmiştir.

---

129 Metin IŞIK, Editör (Ed.): **Genel ve Teknik İletişim**, Eğitim Kitabevi Yay., Konya, 2006, s. 236.

130 IŞIK, (Ed.), a.g.e., s.238.

131 " Radyo ve *televizyon* kurumu; radyo ve *televizyon* istasyonlarıyla bunların yönetimleri için kurulan örgütten oluşur. Verici antenleriyle birlikte radyo ya da *televizyon* verici tesislerinin tümünü kapsayan istasyon tanımı içine radyo ve *televizyon* yayımı için gerekli tüm teknik tesisler girmektedir. Vericilere özellikle yer veren istasyon tanımı, stüdyo ve verici birlikteliğine dayanmaktadır. Radyo ve *televizyon* istasyonlarını bu iki teknik ünite oluşturmaktadır…….. 2954 sayılı Türkiye Radyo ve *televizyon* Kanunu'nda (madde 3-d) radyo ve *televizyon* verici istasyonu, "Radyo ve televizyon yayını yapmak üzere donatılmış her türlü hareketli veya sabit tesis" biçiminde tanımlanmakta ve genellikle "radyo ve *televizyon* istasyonuyla eşanlamlı olarak kullanılmaktadır.2954 sayılı Yasa'nın 9. maddesinin değişik (d) bendinde "istasyon ve tesislerde kullanılacak alet ve cihazlardan söz edilirken, istasyondan vericilerin, tesislerden de stüdyoların amaçlandığı anlaşılmaktadır. Aynı ayrım, 63. maddenin değişiklikten önceki (a) bendinde de yer almaktaydı. Teknik kavramlar, yasadan yasaya değişemeyeceğine göre, Anayasa'nın 133. maddesindeki "radyo ve *televizyon* istasyonu" kavramı içerisine verici istasyonların öncelikle girdiği kabul edilmelidir."Anayasa Mahkemesi, T:18.05.1990, E:1989/9, K:1990/8.

132 Anayasa Mahkemesi, T:18.05.1990, E:1989/9, K:1990/8.

Yine başka bir kararında Anayasa Mahkemesi radyo-televizyon özgürlüğünün önemini şu ifadelerle belirmiştir. *"Süreli veya süresiz yayınların, radyo ve televizyon programlarının, filmlerin, kaset veya videobantlarının, plakların, resim, fıkra, yazı, karikatür ve benzerlerinin kitle iletişim araçları olarak çocuğun ruh, ahlak ve düşünce bakımından gelişmesinde en büyük etken olduğu tartışmasız kabul edilmektedir."* [133]

Anayasa Mahkemesi ayrıca *".....bütün radyo ve televizyon istasyonlarının Anayasanın temel ilkesine, millet ve ülkenin birlik ve bütünlüğüne, bölünmezliğine genel ahlaka aykırı yayın yapamayacakları…"'nı* da belirtmiştir.[134]

Günümüzde radyo ve televizyon yayınlarının toplum üzerindeki etkisi tartışılmamakta ve herkes tarafından kabul edilmektedir. Anayasa Mahkemesi de radyo ve televizyon yayınlarının toplum üzerindeki etkisini; *"...Radyo, televizyon ve veri yayınları ile büyük halk kitleleri istenilen doğrultuda yönlendirilebilir. Nefret duygularını oluşturan veya korku salan yayınlara imkân verilmesi halinde toplumun huzur ve düzeninin etkileneceği kuşkusuzdur. Sürekli değişen toplumsal olaylar karşısında insanlar arasında nefret duygularını oluşturan veya korku salan yayınların neler olduğunun önceden yasa koyucu tarafından belirlenmesindeki güçlük göz ardı edilemez…."* ifadeleriyle[135] belirtmiştir.

Genel olarak Anayasa Mahkemesi radyo ve televizyon özgürlüğü ile ilgili vermiş olduğu kararlarında radyo ve televizyon yayınlarının toplum üzerinde çok etkili olduğunu, bu nedenle de denetlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca Anayasa'nın 26. maddesinde de belirtildiği üzere *"...radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yayımların izin sistemine..."*[136] bağlanabileceğini de belirtmektedir.

1.2.1. Radyo-Televizyon Özgürlüğünün Sınırları

Radyo ve televizyon kuruluşları, sıradan ticari işletmeler olmayıp, radyo ve televizyon hizmetleri, özel kuruluşlar tarafından yerine getirilse bile radyo ve

---

133 Anayasa Mahkemesi, T:11.02.1987, E:1986/12, K:1987/4.
134 Anayasa Mahkemesi, T:21.06.2012, E:2011/44, K:2012/99.
135 Anayasa Mahkemesi, T:21.09.2004, E:2002/100, K:2004/109.
136 Anayasa Mahkemesi, Bireysel Başvuru No:2013/1997, T:08.04.2015.

televizyon hizmetleri "*kamu hizmeti*" niteliğine haizdir. Bu nedenle radyo ve televizyon hizmetleri devlete bağlı olmasalar bile her dönem devlet kontrolünde olmuşlardır.

Basın özgürlüğü gibi, radyo-televizyon özgürlüğü de sınırsız bir özgürlük değildir. Anaysa Mahkemesi de 1987 yılında verdiği bir kararında bu düşünceyi desteklemiş ve şu ifadeleri kullanmıştır.

"Ülkemizde devlet tekeli ve kamu denetimi altındaki radyo ve televizyon yayınları dışında kalan araçlardan pek çoğunun yaptığı ticari amaçlı yayınların, giderek ulusal yararlar açısından sakıncalı boyutlara ulaştığı, bir başka deyişle 'muzır' (zarar verici) bir nitelik kazandığı görülmektedir. Saldırganlığı, alkol ve sigara içmeyi, kumar oynamayı, uyuşturucu madde alışkanlığını, fuhuş ve pornografik seks serüvenlerini, yayınlarının çekici özü haline getiren, böylece güçlü adam imajına yönelik özendirici ve yanıltıcı mesajlar taşıyan yayınların, çocukları ve gençleri 'iyi insan' ve 'iyi yurttaş' olma idealinden uzaklaştırdığı kaygıyla izlenmektedir..."[137]

Günümüz için de bir sıkıntı arz eden özellikle televizyonlardaki dizilerden kaynaklı toplumsal ve kültürel yozlaşmayla birlikte toplumsal dejenerasyonun önlenebilmesi için radyo-televizyon yayınlarının da bir sınırı olmalıdır. İşte Anayasa Mahkemesi bu kararda radyo ve televizyon yayınlarının "*iyi yurttaş*" yetiştirilmesini önlemeye engel olabilecek bir duruma gelmemesi gerektiğini ve bu tür yayınların sınırsız olmadığını belirtmektedir.

Anayasa Mahkemesi başka bir kararında da[138] Anayasa'nın 133. maddesinde 1993 yılında yapılan değişikliğin gerekçesine atıf yaparak, *"bütün radyo ve televizyon istasyonlarının Anayasanın temel ilkesine, millet ve ülkenin birlik ve bütünlüğüne, bölünmezliğine genel ahlaka aykırı yayın yapamayacakları…."* ifade ederek radyo ve televizyon yayınlarına ilişkin sınırı belirtmiştir.

---

[137] Anayasa Mahkemesi, T:11.02.1987, E:1986/12, K:1987/4.

[138] Anayasa Mahkemesi, T:21.06.2012, E:2011/44, K:2012/99.

Her iki karar da göstermektedir ki Anayasa Mahkemesi halen radyo ve televizyon yayınlarını kamu hizmeti olarak değerlendirmekte ve bu nedenle de gerek yayınların denetiminde gerekse de radyo ve televizyon işletmelerinin kurulmasında devlet kontrolünü doğal karşılamaktadır. Ancak güçlü iktidarların başa geçtiği dönemlerde devlet tarafından denetlenen radyo ve televizyon kuruluşlarının bağımsızlığından da bahsedilemeyeceği bir gerçekliktir.

1.3. İnternet Özgürlüğü

İnternete ilişkin hukuki meseleleri incelemeye geçmeden önce internetin tanımlanması ve açıklanması gerekmektedir. İnternet kısaca tüm dünya üzerine yayılmış olan çok geniş bir bilgisayar ağıdır. Başka bir ifadeyle internet; birden fazla iletişim ağının (network) birlikte meydana getirdikleri resim, metin, grafik vb. dosyalar ile bilgisayar programlarını kısaca tüm insanlık bilgisinin ve yaratımının paylaşıldığı ve bilgisayarlar arasında karşılıklı olarak iletildiği bilgisayarlar arasında kurulmuş bir ağdır.[139]

Kitle iletişim aracı olarak internet, 20. yüzyıldan 21. yüzyıla geçişte teknolojik anlamda en önemli unsurlardan birsidir. İnternet bu önemine binaen kişilerarası ve kitle iletişim aracı olarak bir dizi yasal sorunları da beraberinde getirmiştir.[140]

İletişim alanında yazılı basın, sinema, radyo ve televizyondan sonraki en büyük gelişme internet ortamında olmuştur. Bu ortam 1990'lı yıllarda *"www (world wide web)"* 'den sonra 2004 yılında Web 2.0 ile doruk noktasına ulaşmıştır. Web 2.0 en basit şekli ile sıradan kullanıcılara açık ve bu kişilerin kendi içeriklerini ekleyebilecekleri bir web çeşididir. İnternette kullanıcıların söz, müzik ve video paylaşabilecekleri siteleri ifade etmektedir.[141] Bu sosyal paylaşım siteleri gün geçtikçe popülerliklerini arttırmaktadırlar. [142]

---

[139] ÖZDİLEK, a.g.e., s.13. / İÇEL, a.g.e., s.461.
[140] Agah GÜMÜŞ, İletişim Çalışmaları İçin Bilgisayar Ortamında İletişim, Değişim Yay., İstanbul 2004, s.97.
[141] Rob BROWN, **Public Relation and the Social Web**, Cogan Page, London 2009, s.1.
[142] Zeliha HEPKON, Ed., **İletişim ve Teknoloji, - Olanaklar, Uygulamalar, Sınırlar,** Kırmızı Kedi Yay., İstanbul 2011, s.177.

Teknolojideki bu baş döndürücü gelişmelerle beraber artık günümüzde internet ve buna bağlı olarak gelişen Youtube, Facebook ve Twitter gibi sosyal ağlar kitle iletişim alanında yadırganamayacak bir konuma gelmiştir. Ülkemizde ve dünyada son yıllarda yaşanan gelişmeler de Facebook, Twitter ve Yotube gibi sosyal ağların ne kadar önemli olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir.

2008–2012 yılları arasında tüm dünyayı saran "Occupy"[143] gösterileri sırasında 2013 yılında ülkemizde baş gösteren *"Taksim Gezi Parkı Protestoları"*[144] sırasında ve daha sonra ülkemizde yaşanan protestolarda sosyal ağların kitle iletişim bağlamında ne kadar önemli olduğu herkes tarafından daha iyi anlaşılmıştır.

Ülkemizde özellikle "Taksim Gezi Parkı Protestoları" nda sosyal ağların halk tarafından çok etkin bir şekilde kullanılması, internetin kitle iletişimdeki önemini ve etkinliğini bizlere bir kez daha göstermiştir. Öyle ki bu gelişmelerin sonunda da sosyal ağlar ile örgütlenen ve kitlesel olarak birbirleriyle iletişime geçen milyonların birbirleriyle iletişim kurmalarını engellemek amacıyla Youtube ve Twitter'a erişim engellenmiştir.

Twitter'a erişimin Telekominikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) kararı ile engellenmesi üzerine Ankara İdare Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi'ne yasağın kaldırılması için başvurular yapılmıştır. Ankara 15. İdare Mahkemesi'nce *"……TİB'nın Twitter'a erişimin engellemesi kararının yürütmesinin durdurulmasına…"* kararı alması üzerine, Anayasa Mahkemesi kendisine yapılan itirazlar için *"….bir karar alınmasına gerek olmadığı…"* kararını vermiştir. Ancak ilerleyen günlerde TİB'nın Ankara 15. İdare Mahkemesi'nin yürütmeyi durdurma kararını uygulamaması üzerine Anayasa Mahkemesi, Twitter'a erişim engelinin kaldırılması talebiyle kendisine yapılan bireysel başvuruları değerlendirmiştir. Anayasa Mahkemesi yapılan başvuruların kabul edilebilirliğe ilişkin değerlendirmesinde;

---

[143] VİKİPEDİ, Occupy-İşgal Hareketi, http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0%C5%9Fgal _hareketi, (E. T., 06.05.2014).

[144] VİKİPEDİ, 2013 Taksim Gezi Parkı Protestoları, http://tr.wikipedia.org/wiki/Taksim_Gezi_ Park%C4%B1_olaylar%C4%B1, (E. T. 06.05.2014).

"İfade özgürlüğü, demokratik toplumun temellerinden biri olup toplumun gelişmesi ve bireyin kendini gerçekleştirmesi için vazgeçilmez koşullar arasında yer alır. Toplumsal çoğulculuğa ancak her türlü fikrin serbestçe ifade edilebildiği özgür tartışma ortamında ulaşılabilir. Bu bağlamda toplumsal ve siyasal çoğulculuğu sağlamak, her türlü düşüncenin barışçıl bir şekilde ve serbestçe ifadesine bağlıdır. Aynı şekilde birey özgün kişiliğini düşüncelerini serbestçe ifade edebildiği ve tartışabildiği bir ortamda gerçekleştirebilir.

Ülkemizde milyonlarca kullanıcısı olan bir sosyal paylaşım sitesine erişimin engellenmesinin bu kişilerin demokratik toplumun temellerinden olan ifade özgürlüğünü sınırlayıcı etkisi dikkate alındığında, bu tür sınırlamaların hukuka uygunluğunun acilen denetlenmesi ve hukuka aykırılık tespiti halinde sınırlamanın hemen kaldırılması demokratik hukuk devleti ilkesinden kaynaklanan bir zorunluluktur. Söz konusu idari uygulamaya ilişkin yukarıda belirtilen yürütmeyi durdurma kararına rağmen başvuruculların ihlal iddiasına konu olan twitter.com isimli siteye erişimin halen mümkün olmadığı görülmektedir. Sosyal medyada belli olay ve olgulara ilişkin olarak paylaşılan haber ve düşüncelerin zamanın geçmesiyle güncelliğini yitirip etki ve değerini kaybedebileceği açıktır. Bu durumda yargı kararının yerine getirilerek siteye erişimin ne zaman sağlanacağı konusundaki belirsizliğin sürmesi karşısında ihlali ve olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırmak bakımından etkili ve erişilebilir nitelikte bir koruma sağladığının söylenemeyeceği ve böylece başvuruculların idare mahkemesine başvurmalarının etkili bir yol olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Başvuruculların Anayasa'nın 26. maddesine ilişkin şikâyetlerinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı görüldüğünden başvuruların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir." diyerek yapılan başvuruları kabul etmiştir.[145]

Anayasa Mahkemesi kararına göre*; İnternet modern demokrasilerde ifade özgürlüğü başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin kullanılması bakımından önemli bir değere sahiptir. İnternetin sağladığı sosyal medya zemini kişilerin bilgi ve düşüncelerini açıklama, karşılıklı paylaşma ve yaymaları için vazgeçilmezdir. Bu*

[145] Anayasa Mahkemesi, T:02.02.2014, Başvuru Numarası:2014/3986.

nedenle, düşünceleri ifade etmenin etkili ve yaygın yollarından birisi haline gelen internet ve sosyal medya araçları konusunda yapılacak düzenleme ve uygulamalarda devletin çok hassas davranması gerektiği açıktır. Bunun ifade özgürlüğü açısından olumlu bir karar olduğu tartışmasızdır.[146]

Her şeye rağmen yönetenler ve bunlara bağlı olarak da TİB tarafından Dünya'da örneği görülmemiş kısıtlama yöntemleri çok hızlı bir şekilde hayata geçirilmektedir. Örneğin TİB'in 138 kelimelik bir listeyi internet yer sağlayıcılarına göndererek önlem alınmasını, aksi takdirde cezai işlem uygulayacağını bildirmesi,[147] Yine TİB tarafından www.eksisozluk.com sitesine hosting verilmemesi konusunda internet yer sağlayıcılarını uyarması ve ayrıca internet kafelerde kullanılan TİB onaylı internet filtreleme programı ile birçok web sayfasının engellenmesi internete sansürü gözler önüne sermektedir.[148]

1.4. Tekelleşme Ve Kartelleşmenin Önlenmesi

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük'e göre tekel; *"1. Bir malın yapımının yalnızca bir kuruluşun elinde bulunduğu durum, inhisar, monopol: 2. Devletin herhangi bir üretim alanını elinde tutması, satışı tek elden yönetmesi ve fiyata hâkim olması durumu, inhisar, monopol. 3. Bir kişi veya kuruluşun herhangi bir alanda kazandığı büyük güç"*[149] şeklinde tanımlanmaktadır.

Diğer bir ifade ile tekel ya da monopol; bir pazarda belirli bir ürün için alıcı ya da satıcı olarak tek bir firmanın bulunması durumudur.[150]

Kartel; aynı alanda faaliyet gösteren işletmelerin bir araya gelerek tekelleşmeleridir. İşletmeler arasında yapılır ve bu anlaşmalar rekabeti engeller. Bu tip anlaşmalar ve yine hükümetler tarafından önlenerek hükümetler

---

146 Emre KURT, **Twitter ve Youtube Yasağı Üzerine**, http://www.emrekurt.av.tr/2014/04/ twitter-ve-youtube-yasagi-uzerine/, (E. T., 05.05.2014).

147 Şok Eden Sansür Listesi, http://www.ntv.com.tr/teknoloji/sok-eden-sansur-listesi,lkBqlEEflUiM_4XxlMyqiw , (E.T. 10.11.2015).

148 Yaman AKDENİZ; Kerem ALTIPARMAK, **İnternet Filtresi: Zorunlu Değil Ama Zorunlu,** Güncel Hukuk, S.8-92, Y.2011, s.30.

149 TDK Büyük Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5648e47105ff38.35179361, (E.T. 15.11.2015).

150 YILMAZ, a.g.e., s.681.

tarafından rekabetin ülke içerisinde yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır. Bu tip anlaşmalarda güç birliği oluşturularak diğer rakiplerin sektöre girmesini engelleyici faaliyette işletme davranışları sergilenir.[151]

Kitle iletişim özgürlüğü bakımından en büyük tehlike arz edebilecek konulardan biri de kitle iletişim araçlarında tekelleşmenin; kitle iletişim piyasasında da kartelleşmenin söz konusu olmasıdır.[152] Eğer kitle iletişim araçlarında tekelleşme ve kitle iletişim piyasasında da kartelleşme olursa kitle iletişim özgürlüğünden de bahsedemeyiz. Bu doğrultuda da Anayasamızın 167. maddesinin 1. fıkrası ile devlete; *"....piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önleme*" görevi verilmiştir. Anayasa Mahkemesi de vermiş olduğu bir kararında;[153] "*.....Devlet'e verilen görev, ... özel teşebbüsün rekabet koşulları içinde yararlı yönde gelişmesine yardımcı olmak, bu bağlamda rekabet koşullarını sağlayabilmek için de piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu bir mal veya hizmetin "tek" kuruluşun elinde bulunmasını (tekelleşme) veya kimi ticaret ve üretim kuruluşlarının daha fazla kazanç sağlamak veya başka kuruluşlar karşısında güçlü olmak amacıyla birlikler kurmasını (kartelleşme) engellemektir."* ifadeleriyle devletin özel teşebbüsü destekleyerek tekelleşme ve kartelleşmeyi önleme görevi olduğunu açıkça belirtmiştir.

Kitle iletişim piyasasında ve kitle iletişim araçlarında tekelleşme iki biçimde oluşabilir. Bunlardan birincisi medyanın, kamu hizmeti görüşüyle kamu tekeli olarak örgütlenmesidir. İkinci biçimde ise medyada tekelleşme, özel şirketlerin çeşitli stratejilerle kapitalist pazarda arz, dağıtım ve talep üzerinde kontrol kurması şeklinde gerçekleşebilir. [154]

Yakın geleceğe kadar radyo-televizyon gibi faaliyetlerin yapılabilmesi için büyük sermayelerin gerekliliğinden dolayı Anayasa Mahkemesi bu faaliyetlerin

---

[151] VİKİPEDİ, Kartel, http://tr.wikipedia.org/wiki/Kartel, (E. T., 04.05.2014).

[152] Abdullah ÖZKAN, **Küreselleşme Sürecinin Medya ve Kültür Üzerindeki Etkileri,** Türkasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Mayıs 2006, http://www.tasam.org/Files/PDF/Raporlar/kuresellesme_surecinin_medya_ve_kultur_uzerine_etkileri__11397ebf-ede2-4917-b0a09cf6457580c 6.pdf, (E. T., 04.05.2014), s.3.

[153] Anayasa Mahkemesi, T:21.09.2004, E:2002/100, K:2004/109.

[154] İrfan ERDOĞAN**, Tekelleşme, Medya ve Medya Pratikleri,** Toplum ve Hekim Dergisi, C. 17, S.6., Kasım-Aralık 2002, s. 417-424.

devlet eliyle yürütülmesi gerektiğini düşünmüş ve devlet kontrolü olduğu müddet sivil tekelleşme ve kartelleşmenin olamayacağı kanaatinde olmuştur. Hatta Anayasa Mahkemesi bir kararında[155] Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi'nin %51'inin devlet elinde kalması şartıyla hisselerinin %49'unun özelleştirilmesinin tekelleşme ve kartelleşmeye yol açmayacağı sonucuna varmıştır. Aslında bu bir nevi özel sektör için haberleşme alanında tekelleşmeye yol açmadan rekabet ortamının oluşabilmesi için zemin hazırlamış ve bu dönemden sonra yavaş yavaş radyo-televizyon işletmesi alanında özel teşebbüslerin kurulmasının yolu açılmıştır.

Yine Anayasa Mahkemesi bir kararında; *"Anayasamızın 31. maddesinde güvenceye bağlanan "kamu tüzel kişileri elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı" anlatım özgürlüğünün kullanılması aracı olarak, radyo ve televizyonu karşımıza getirmektedir. ..... . Radyo ve TV'nun etkileme gücü, siyasal oluşumlardaki önemli yeri tartışmasızdır..... Radyo ve TV'de anlatım özgürlüğüne dönüşen haberleşme özgürlüğü, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 19/2. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10/1. maddeleri uyarınca kitle haberleşme araçları kullanılarak bilgi alıp verme ve düşünce özgürlüğünü kapsar..... Bilimsel anlatımlarda "Haberleşme özgürlüğünün bir yanında özgürlükten yararlanılacak kişiler, öbür yanında devlet bulunmakla bu özgürlüğün aktif süjesi kişiler, pasif süjesi devlettir" yollu belirtilen görüşler, tekel kurulmasının önlenip toplumdaki tüm kurumların eşit yararlanmasına ağırlık verildiğini vurgulamaktadır. İlgili tüm düzenlemeler 31. maddenin gerçekleşmesi, buradaki güvencenin güçlenmesi için yapılmak gerekir. Özgürlüğün siyasal iktidar lehine çiğnenmesi, denetlenen yasa ile olmuştur. 31. maddeye uygun düzenleme olmazsa kamuoyu serbestçe oluşamaz."* [156] diyerek kitle iletişim araçlarında devlet tekelini savunmuştur.

Anayasa Mahkemesi başka bir kararında da; *"....Ülkemizde devlet tekeli ve kamu denetimi altındaki radyo ve televizyon yayınları dışında kalan araçlardan pek çoğunun yaptığı ticari amaçlı yayınların, giderek ulusal yararlar açısından sakıncalı boyutlara ulaştığı, bir başka deyişle "muzır" (zarar verici) bir nitelik kazandığı*

[155] Anayasa Mahkemesi, T:22.12.1994, E:1994/70, K:1994/65-2.
[156] Anayasa Mahkemesi, T:01.03.1984, E:1984/2, K:1984/1.

görülmektedir. Saldırganlığı, alkol ve sigara içmeyi, kumar oynamayı, uyuşturucu madde alışkanlığını, fuhuş ve pornografik seks serüvenlerini, yayınlarının çekici özü haline getiren, böylece güçlü adam imajına yönelik özendirici ve yanıltıcı mesajlar taşıyan yayınların, çocukları ve gençleri "iyi insan" ve "iyi yurttaş" olma idealinden uzaklaştırdığı kaygıyla izlenmektedir....."[157] ifadeleriyle radyo ve televizyon alanındaki devlet tekelini çok katı bir şekilde savunmuştur.

Radyo ve televizyon yayınlarının devlet tekelinde bulunduğu 1993 yılı öncesi dönemde 298 sayılı Yasanın 52. maddesinin (d) bendinde ilk değişiklik 3270 sayılı Yasa ile yapılarak seçime katılan siyasi partilere televizyonda "*belli bir bedel* (*para) karşılığı olarak görüntülü propaganda*" yapmaları olanağı sağlanması üzerine sözkonusu değişikliğin iptali amacıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuş ve Anayasa Mahkemesi;

"Anayasa'nın "Kamu tüzelkişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı" başlıklı 31. maddenin gerekçesinde belirtildiği gibi "Radyo ve televizyonun devlet tekelinde bulunduğu ülkelerde "anten hakkı" olarak adlandırılan bu araçlardan yararlanma hakkı sayesinde, devlet aracı, farklı düşünce ve kanaatlerin ifadesine yer veren ..... tarafsız bir organ haline gelecektir. Devlet hizmetinden eşit yararlanma hakkının gereği de budur." ..... Radyo ve televizyondan eşit yararlanma hakkı, kişilere siyasi görüşlerin olabildiğince objektif ölçü içinde yansıtılmasını istemek hakkını tanımaktadır. Partilere ise, toplumdaki ağırlıkları oranında seslerini duyurma olanağını sağlamaktadır. Bu anlayışa yabancı olan "para" ögesini 31. madde ile bağdaştırmak olanaksızdır.

Ayrıca, muhalefet partilerinin durumları gereği görüntüleyebilecekleri çok sınırlı çalışmalarına karşın iktidar partileri yaptıkları işleri görüntüleyeceklerinden kamuoyu serbestçe değil, iktidar partilerinin görüşleri doğrultusunda ..... oluşacaktır. Devlet tekelindeki bir organda böyle bir uygulamaya geçerlik tanımak olanaksızdır.

---

[157] Anayasa Mahkemesi, T:11.02.1987, E:1987/4, K:1986/12.

Kitle haberleşme araçları alanında devlet işletmeciliğinin kabul edildiği ülkelerde oyları etkileme sonucunu doğuracak paralı propagandanın benimsenmemesine bu tür kaygıların neden olduğu anlaşılmaktadır." ifadeleriyle radyo ve televizyon yayınları üzerindeki devlet tekelini tartışmasız olarak kabul ederek desteklemiştir.[158]

4756 sayılı Yasa'nın 13. maddesiyle değiştirilen 3984 sayılı Yasa'nın 29. maddesinin (d)[159] ve (e)[160] bentlerinin özellikle tekelleşme ve kartelleşmeye neden olacağı iddiası ile yapılan başvuruda Anayasa Mahkemesi;

".....Basın ve haber alma özgürlüğünün gerek kamu erkini kullanan kurum ve kuruluşlara gerekse özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerine karşı korunması amacıyla, görsel ve işitsel medya tekelinin oluşmasını engellemek için etkili sınırlamalar koymanın, medyanın çokseslilığini sağlamaya yönelik koruyucu önlemler almanın Devlet'in görev ve sorumluluğunda olduğu açıktır. Bu doğrultuda bağımsız ve yansız yayıncılığın sürdürülebilmesine olanak sağlanması bakımından Anayasa'nın 26. maddesinde belirtilen nedenlerle sınırlı olarak medya sahipliğine ilişkin kimi kısıtlamaların getirilebileceği de kuskusuzdur. .....

Buna göre, Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen sınırlama nedenlerinden kamu düzeni ve 167. maddesinde devlete verilen görevler gözetilerek, televizyon ya da radyo kurulusunun yıllık ortalama izlenme oranına bağlı olarak bir televizyon veya radyo kurulusunda, bir gerçek veya tüzelkişinin veya bir sermaye grubunun sermaye payına sınırlama getirilebilir. Yapılan araştırmalarda, Türkiye'de en yüksek izlenme oranının %14 ilâ %16 olarak saptanması ve dava konusu kuralla

---

158 Anayasa Mahkemesi, T:22.05.1987, E:1987/13, K:1987/3.

159 3984 sayılı Kanun mad. 29 (İPTAL EDİLEN BENT ANY. MAH. RGT: 04.08.2006 RG NO: 26249 21.09.2004 T. 2002/100 E. 2004/109 K.) *"d) Üst Kurul tarafından düzenlenecek yönetmeliğe uygun olarak her yıl yapılacak yıllık ortalama izlenme oranı ölçümlerine göre yıllık ortalama izlenme veya dinlenme oranı %20 yi geçen bir televizyon veya radyo kuruluşunda bir gerçek veya tüzel kişinin veya bir sermaye grubunun sermaye payı %50 yi geçemez. Gerçek kişinin hisselerinin hesaplanmasında üçüncü derece dahil olmak üzere üçüncü dereceye kadar kan ve sıhri hısımlara ait hisseler de aynı kişiye aitmiş gibi hesaplanır."*

160 3984 sayılı Kanun mad. 29 (İptal Edilen Bent Anayasa. Mahkemesi. T:21.09.2004 E:2002/100 K:2004/109) "e) Bir gerçek veya tüzel kişi veya bir sermaye grubu %50 den fazla hissesine sahip olduğu bir televizyon veya radyonun yıllık ortalama izlenme veya dinlenme payı %20 yi geçerse Üst Kurul tarafından yapılan bildirimden itibaren doksan gün içinde, ortağı bulunduğu televizyon veya radyodaki hisselerinin bir bölümünü halka arz ederek veya bir kısım hisselerini satarak, sermaye payını %50 nin altına indirir. Yıllık izlenme veya dinlenme oranının aşımı birden fazla televizyon ve radyodaki hisselerin toplamı nedeniyle meydana gelmişse, bu oranı %50 nin altına indirecek biçimde yeterli sayıda şirketi satar. Bu yükümlülüğün ihlali durumunda kuruluşun yayın izni iptal edilir."

öngörülen %20 oranına uygulamada ulaşılmasının çok güç olması nedeniyle, aynı kişilerin veya sermaye gruplarının ülkedeki televizyon ve radyo kuruluşlarının çoğuna sahip olmalarının kaçınılmaz hale geleceği bu durumda % 20 oranın, Anayasa'nın 167. maddesinde devlete verilen tekelleşme ve kartelleşmeyi önleme görevinin yerine getirilmesini sağlayamayacağı açıktır.[161] diyerek anılan hükümlerin iptaline hükmetmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin tekelleşme ve kartelleşme konusunda vermiş olduğu kararlar değerlendirildiğinde, Anayasa Mahkemesi'nin radyo ve televizyon alanında devlet tekelinin söz konusu olduğu 1993 yılı öncesi dönemde, radyo ve televizyon alanında devlet tekelini katı bir şekilde savunduğu görülmektedir. Ancak özel radyo ve televizyon yayınlarına izin verilmesi ile birlikte Anayasa Mahkemesi, bu yayınların kamu hizmeti niteliğine haiz olduklarını savunmakla birlikte bu alanda devlet tekelinden ziyade özel teşebbüsün tekelleşmesine ve kartelleşmesine engel olunması yönünde kararlar vermiştir.

2. DANIŞTAY KARARLARINDA KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

Osmanlı Devleti'nde Meclisi Valayı Ahkam-ı Adliye 1837'de kurulmuş olup günümüzdeki Yargıtay ve Danıştay'ın görevlerini ifa etmekteydi, yani bu dönemde yargı birliği ilkesi uygulanmaktaydı.[162] Daha sonra Meclis-i Vâlâ Fransız yargı sisteminden örnek alınarak 10 Mayıs 1868 yılında Divan-ı Ahkâm-ı Adliye ve Şura-yı Devlet adıyla iki organa ayrılarak günümüzde de geçerli bulunan yargı ayrılığı sistemine geçilmiştir.[163]

1868 yılında kurulan Şûra-yı Devlet, 1922 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. Şûra-yı Devlet'in hukuki varlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 30.10.1338 (1922) tarih ve 307 sayılı, *"Osmanlı İmparatorluğu'nun inkıraz bulup*

---

[161] Anayasa Mahkemesi, T:21.09.2004, E:2002/100, K:2004/109.

[162] Murat YANIK, **Danıştay ve İdari Yargı Günü 145. Yıl Sempozyumu**, Danıştay Yayınları, Mayıs 2013, Ankara, http://www.danistay.gov.tr/upload/yayinlar/04_04_2014_021117.pdf, (E. T., 04.11.2014), s.49.

[163] Ekrem Buğra EKİNCİ, **Tanzimat Devri Osmanlı Mahkemeleri**, Yeni Türkiye Dergisi, S. 31, Ocak-Şubat 2000, http://www.ekrembugraekinci.com/pdfs/tanzimatmahkemeleri.pdf, (E. T., 06.11.2014) s. 764-773.

TBMM Hükümeti teşekkül ettiğine dair heyeti umumiye kararı" ile sona ermiştir.[164] Ancak çok geçmeden 669 sayılı kanun ile 6 Temmuz 1927 yılında Danıştay tekrar yargı sistemimizdeki yerini almıştır.

Danıştay günümüzde yasalar ile belirtilmiş olan bazı davalarda ilk derece mahkemesi görevi ifa etmekle birlikte genel olarak ilk derece idari yargı mercilerinin temyiz mercii olarak yargı görevine devam etmektedir. [165]

Anayasamızda düzenlenmiş olan yüksek mahkemelerden biri olan Danıştay Anayasamızın 155. maddesine göre yürütme organına yardımcı bir inceleme, danışma ve karar organı olmasının yanı sıra, yönetimin yargı yoluyla denetlenmesinde etkin ve önemli görev yapan bir yargı kuruluşudur. [166]

Danıştay'ın vermiş olduğu farklı kararlarda kitle iletişim özgürlüğüne yönelik hükümler ve açıklayıcı bilgiler yer almaktadır. Ayrıca Danıştay'ın basın özgürlüğü ve düşünceyi açıklama özgürlüğü ile ilgili kararlarında sıklıkla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne atıf yapıldığını da görmekteyiz.

2.1. Danıştay Kararlarında Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim özgürlüğü ancak kitle iletişim araçlarının özgürce kullanılabilmesi ile mümkün olabilir. Kitle iletişim araçları kavramına nelerin gireceği de Danıştay kararlarında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Danıştay bir kararında; *"....."neşir" olarak da adlandırılan yayın kavramı, basılmış veya bir madde üzerine kaydedilmiş eserlerin herkesin görebileceği ya da girebileceği yerlerde gösterilmesi, dağıtılması, dinletilmesi ve satılması anlamını taşımaktadır."* [167] ifadeleriyle yayın kavramını tanımladıktan sonra yayın aracı ifadesinin neleri kapsadığını ayrıntılı bir şekilde şöyle sıralamıştır.

"Yayın aracı denildiğinde, basılan, çoğaltılan, satılan, gösterilen, dinletilen,

---

[164] Onur KARAHANOĞULLARI, **Türkiye'de İdari Yargı Tarihi, İnternet Paylaşımı, 2005**, http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/karahan/makaleler/turkiyedeidariyargitarihi.pdf, (E. T., 06.11.2014), s.172.

[165] GÖZLER, a.g.e., s.398.

[166] Danıştay, **Danıştay Tarihçesi,** http://www.danistay.gov.tr/tarihce/tarihce1.html, (E.T. 10.11.2014).

[167] Danıştay 1. Dairesi, T.04.11.2003, E:2003/129, K:2003/148.

oynatılan ve asılan tüm iletiler kastedilmektedir. Araç anlamındaki yayınının kapsamı sadece bununla sınırlı olmayıp yayın araçlarını,

1. Yazılı yayınlar: Gazete, dergi, kitap broşür, ilan, afiş, senaryo

2. Sesli yayınlar: Radyo programı, plak, kaset, disk

3- Görüntülü yayınlar: Televizyon programları, videolar, sinema filmleri, bilgisayar programları, bilgisayar oyun kasetleri ve diskleri ve internet şeklinde tasnif etmek mümkündür. Bu tasnif, sınırlandırıcı olmayıp, teknolojik gelişmelere bağlı olarak artış göstermektedir. Yayın kavramı yukarıda açıklanan araçlardan yayınlanan ürünleri anlatmak için de kullanılmaktadır. Yayın ürünlerini ise haber, yorum, bilgilendirme, drama, reklam, karikatür ve fotoğraf olarak sıralamak mümkün bulunmaktadır. [168]

Danıştay aynı kararında tanımlamanın ötesine de geçerek yayın aracı tabirinin gramatik açıklamasıyla neleri kapsadığını dahi belirtmiştir.[169]

2.2. Danıştay Kararlarında Basın Özgürlüğü

Danıştay'ın vermiş olduğu kararlarda basın özgürlüğünün diğer kitle iletişim özgürlüklerine oranla daha sıklıkla yer aldığı görülmektedir.[170] Bu nedenle bu bölümde incelenecek olan "Danıştay Kararları" ağırlıklı olarak basın özgürlüğü bağlamında irdelenecektir.

---

168 Danıştay 1. Dairesi, T.04.11.2003, E:2003/129, K:2003/148.

169 "İletişim hukuku yönünden yukarıda belirtilen anlamı ifade eden "yayın aracı" gramer yönünden ise belirtisiz isim tamlaması niteliğinde olup, isim tamlamalarının, tanımlanan ismin iyelik anlamını daha iyi, kesin veyahut daha genel bir şekilde ifade etmek için kullanıldığı dikkate alındığında, mülkiyet esasından hareketle kamu yayın aracı ibaresini de kamu kurum ve kuruluşlarına ait yayın araçları şeklinde değerlendirmek mümkün bulunmaktadır. Kamu yayın aracındaki bu anlam, "Kamu İktisadi Teşebbüsleri" ibaresinde de bulunmakta, iktisadi teşebbüslerin kamuya ait olduğu anlatılmak istenilmektedir. Yine kamu personeli denildiğinde devlet hizmetinde çalışan kimseler, özel sektör karşıtı olarak kamu kesimi denildiğinde de devlete ait ekonomik işler ifade edilmektedir" Danıştay 1. Dairesi, T.04.11.2003, E:2003/129, K:2003/148.

170 GEDİK, a.g.e., s.147.

2.2.1. Basın Özgürlüğünün Düşünceyi Açıklama ve Yayma Özgürlüğü İle İlişkisi

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü özgürlükçü bir yönetimin olmazsa olmazlarındandır. İfade özgürlüğünün dışa yansıyan boyutu olan düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün bünyesinde yer alan özgürlüklerden biri de basın özgürlüğüdür. Danıştay vermiş olduğu kararlarında da düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü ile basın özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklamıştır.

Danıştay farklı birçok kararında düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünü açıklarken Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin *"İfade Özgürlüğü"* başlıklı 10 maddesine[171] atıfta bulunmaktadır. Bu da bize göstermektedir ki Danıştay kitle iletişim özgürlüğü alanında uluslararası bir standart yakalama çabası içerisindedir.

Bu doğrultuda Danıştay vermiş olduğu kararlardan birinde "*Olayda davacının Hukuk İşleri Müdürlüğü görevinden alınmasına neden olarak gösterilen yılbaşı tebrik kartında yer alan görüşler, ,,,,,,, düşüncelerini belirtmekten ibarettir. Açık ve somut bir "kışkırtma" ya da "suça iteleme" niteliğinde olmadıkça herkesin düşüncelerini serbestçe açıklaması, demokratik toplum olmanın başta gelen temel ilkelerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Davacının yukarıda özetlenen görüş ve düşüncelerinin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10/2.maddesinde yer verilen sınırlamaları aşan, ……. bir yönü bulunmadığı cihetle, adı geçenin bahsi geçen tebrik kartıyla demokratik bir toplumun bireyi olarak uluslararası sözleşmelerle kendisine tanınan hakkı kullandığı, ……. açıktır……"* [172] ifadelerini kullanarak görüşünü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'ne dayandırmaktadır.[173]

---

[171] AİHS'nin, İfade Özgürlüğüne ilişkin 10. maddesinde;
"1-Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım *özgürlüğü*ne sahiptir. Bu hak, kanaat *özgürlüğü* ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir alma ve verme *özgürlüğü*nü de içerir. Bu madde, devletin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.
2- Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda gerekli tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, nizamın sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin açığa vurulmasının önlenmesi veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı merasime, koşullara, sınırlamalara veya yaptırımlara bağlanabilir." kuralı yer almaktadır.

[172] "*Olayda; davacının Hukuk İşleri Müdürü iken yeni yılda yakınlarına gönderilen tebrik kartında siyasi ve ideolojik amaçlı ifadeler kullandığı, bu kartın basında yayımlanması sebebiyle yapılan soruşturma sonucunda Devlet Güvenlik Mahkemesinde yargılandığı, açılan soruşturmanın devamı sırasında çeşitli*

Yine Danıştay başka kararında da;[174] *"...Bu çerçevede Anayasamızın, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yukarıda yer verilen hükümleri ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının birlikte değerlendirilmesinden, ……."* ifadesiyle kararını yine AİHS'ne dayandırmıştır.

Anayasamızda 26. maddede düzenlenmiş olan *"düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü"* ile 28. maddesinde düzenlenmiş olan *"basın özgürlüğü"* arasında çok yakın bir bağ bulunmaktadır. Kaldı ki basının özgür olabilmesi için düşüncelerin özgürce açıklanabilmesi ve yayılması gerekmektedir. Zaten basın hür düşüncenin yayılabilmesinin en etkin zeminlerinden biridir. Basın özgürlüğü ile düşünce özgürlüğü arasındaki bu ilişkiyi gözden kaçırmayan Danıştay farklı kararlarında bu hususu dile getirmiştir.

Danıştay vermiş olduğu kararlarında basın özgürlüğü ve düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü arasındaki ilişkiyi belirtirken; basın özgürlüğünün, düşünce ve kanaat özgürlüğünü tamamlayan ve onun kullanılmasını sağlayan bir özgürlük olduğunu ve düşünce özgürlüğünün, düşüncelerin özgürce açıklanması yanında bunların yayılması ve öğrenilmesi özgürlüğünü de içerdiğini belirtmiştir……"[175]

Yine Danıştay basın özgürlüğü ile düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklayan başka bir kararında; *"Düşünce özgürlüğü, düşüncelerin özgürce açıklanması yanında bunların yasal düzenlemeler çerçevesinde yayılması ve öğrenilmesi özgürlüğünü de içerdiğinden, basın özgürlüğü, düşünce ve kanaat özgürlüğünü tamamlayan ve onun kullanılmasını sağlayan nitelikte bir özgürlük olarak bu alanda yerini almaktadır. "* demek suretiyle basın özgürlüğünün düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünü tamamlayan ve kullanılmasını sağlayan bir özgürlük olduğunu belirtmiştir.[176]

---

gazetelerde görüşünü savunduğu ve basına yaydığı, basına bilgi vermekten, amirleri alenen tenkitten, soruşturma safahatini ifşa etmekten dolayı açılan disiplin soruşturmalarının Bakanlık Yüksek Disiplin Kuruluna intikal ettirildiği, bu sebeplerle dava konusu işlemin tesis edildiği dosyanın incelenmesinden anlaşılmıştır." Danıştay 5. Dairesi, T:22.05.1991, E:1986/1723, K:1991/933.

173 Danıştay 5. Dairesi, T:22.05.1991, E:1986/1723, K:1991/933.

174 Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, T: 01.04.2013, E:2009/1637, K:2013/1160, Danıştay 13. Dairesi, T:19.12.2008, E:2007/13686, K:2008/7969.

175 Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, T: 01.04.2013, E:2009/1637, K:2013/1160.

176 Danıştay 13. Dairesi, T:23.11.2007, E:2007/7054, K:2007/7684.

Yapmış olduğumuz açıklamalar ve irdelenen Danıştay kararları göstermektedir ki Danıştay kararlarında Avrupa Hukuk standartlarını yakalamaya çalışmakta ve kararlarında da AİHS'ne sıklıkla atıf yapmaktadır. Bu durum Danıştay ve yargı sistemimiz açısından olumlu bir gelişme olup, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) nezdinde ülkemiz aleyhine çıkabilecek kararların en aza inmesinde olumlu etki yapacaktır.

2.2.2. Basın Özgürlüğünün Sınırı

Basın özgürlüğü, basın aracılığı ile yapılan düşünce açıklamalarını ve hazırlayıcı nitelikteki yayınların halka açık kaynaklardan temin edilmesini sağladığı için düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün özel bir halini oluşturmaktadır. [177]

Hür düşüncenin yayılması için en etkin araçlardan biri olan basın özgürlüğü sınırsız olarak kullanılamaz. Kaldı ki sınırsız olarak kullanılan özgürlük, beraberinde yine kişilerin haklarına müdahale sonucu doğurur ki bu da özgürlüğü değil bilakis özgürsüzlüğü ortaya çıkarır. Zira her özgürlük gibi basın özgürlüğünün bittiği yerde başkalarının temel hak ve hürriyetleri başlar. İşte bu nedenle basın özgürlüğünün sınırsız kullanımı kişilerin haklarına müdahale sonucunu beraberinde getirir.

1982 Anayasası kişi hak ve özgürlüklerini tek tek saymakla yetinmeyerek bu hak ve özgürlüklerin hangi hallerde hangi nedenlerle ve ne yolla sınırlandırılabileceğini de belirtmiştir. 1982 Anayasası hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında, genel sınırlandırma sebepleri ve özel sınırlandırma sebepleri olmak üzere iki tür neden kabul etmiştir. Ancak, Anayasa koyucu temel hak ve özgürlüklere getirilecek genel ve özel nitelikteki sınırlamaların da sınırını çizmiş bulunmaktadır. 13.maddenin ikinci fıkrasına göre, Temel Hak ve Hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar; demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz. [178]

---

[177] Zafer GÖREN, **Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü,** İTÜSBD, Y.12, S.24 Güz s. 31-60.

[178] Danıştay 5. Dairesi, T:14.04.1988, E:1987/2417, K:1988/1286.

Danıştay da kimi kararlarında basın özgürlüğünün sınırsız olmadığını ve belli sınırlar dahilinde kullanılabileceğini belirtmiş ve basın özgürlüğünün sınırsız kullanımına müdahale etmiştir.

Danıştay bir kararında bir ürünün yapılacak reklamında iletişim araçları olarak kullanılabilecek vasıtaların kapsamında tereddüde düşmüş ve hangi iletişim araçlarının özel sektöre ait hangilerinin ise kamuya ait olduğunu ve kamu iletişim araçlarıyla zararlı ürünlerin reklamının yapılıp yapılamayacağını belirtirken Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından düzenlenen ve 06.06.2003 tarihli 25130 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Alkol ve Alkollü İçkilerin İç ve Dış Ticaretine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Reklam ve Tanıtım başlığını taşıyan 19 uncu maddesine atıfta bulunarak alkollü içkilerin satış ve reklamında nelere dikkat edilmesi gerektiğini ve bu tür reklamların sınırlarını da belirtmiş olmaktadır.[179]

Danıştay aynı kararında *"……alkol tüketiminden kaynaklanan kamusal, toplumsal ya da tıbbi nitelikteki her türlü zararlı etkilerin önlenmesine ve bununla bağlantılı olarak piyasada faaliyet gösteren firmaların özellikle gençleri alkol kullanımına özendirecek, teşvik edecek reklam, kampanya ve benzeri uygulamalarını engellemeye yönelik gerekli çalışmaları yapmak durumundadır….."* ifadeleriyle basının reklam özgürlüğünün gençlerin zararlı alışkanlıklara teşvikini sağlayacak, toplumun ahlakını bozacak kadar sınırsız olmadığını ve bu noktada sınırlandırılması için devlet kurumlarına yetki verildiğini ve bunu da desteklediğini belirtmektedir.

Danıştay başka bir kararında muzır neşriyatın tespitinde uzman bir kurula bilirkişi incelemesi yaptırılabileceğini belirtmiş kendinden önce idare mahkemelerince yaptırılan bilirkişi incelemelerinin de yargı denetimine açık

---

[179] "Alkollü içkilerin kullanılmasını teşvik ve özendirici kampanyalar düzenlenemez, gençleri hedef alan ve sportif faaliyetler ile alkol kullanımını teşvik eden reklam yapılamaz. Üretim, ithalat, dağıtım ve perakende satış faaliyetinde bulunan firmalar, faaliyet sahalarına giren ürünler üzerinde eşdeğer sorumluluk taşırlar. Kurum, alkollü içki tüketiminden kaynaklanan kamusal ve tabii nitelikteki her türlü zararlı etkileri önleyecek düzenlemeleri yaparak bunların uygulanmasına yönelik kararları alır." Danıştay 1. Dairesi, T:04.11.2003, E:2003/129, K:2003/148.

olduğunu ve kendisi tarafından ikinci bir bilirkişi incelemesi yaptırmanın önünde bir engelin olmadığını ifade etmiştir.[180]

Yine Danıştay aynı kararında *".....yasa dışı kazanç yollarına sapma eğilimleri uyandıracak, ruh ve beden sağlığı üzerinde zararlı etkiler yaparak dengesiz kişiliklere sebep olacak, milli duyguları, örf, adet ve inançları zayıflatıcı, ar ve haya duygularını inciten veya cinsi arzuları tahrik ve istismar eden nitelikler taşıyan muzır neşriyattan çocukların korunması amaçlanmış olup, bu amaçla da belli sınırlama ve kısıtlamalara yer verilmiştir. Yasa bu haliyle tercihlerini bu tür eserler yayınlamak yönünde yapanlara yönelik olarak tamamen yasaklama yoluna gitmemiş, ancak belli koşullarla satışına izin vererek çocuklara satışını engellemeyi öngörmüştür...."* ifadelerinin kullanarak gençleri muzır yayınlardan korumayı amaçlamış ama bunu sağlarken de bu yayınların sansür derecesine varacak düzeyde yasaklanmasını da istememiş "*sadece belli şartlarda satışlarına izin verilmelidir*" demiştir.[181]

Danıştay, özgürlüğün sınırı ile ilgili olarak verdiği bir başka kararında, Hukuk İşleri Müdürlüğü görevinde bulunan bir memurun göndermiş olduğu yılbaşı tebrik kartının içeriği nedeniyle görevden alınmasına ilişkin olarak;

".....Olayda davacının Hukuk İşleri Müdürlüğü görevinden alınmasına neden olarak gösterilen yılbaşı tebrik kartında yer alan görüşler, ..., davacının kimi konularda, dilek ve temenni niteliğinde düşüncelerini belirtmekten ibarettir. Açık ve somut bir <kışkırtma> ya da <suça iteleme> niteliğinde olmadıkça herkesin düşüncelerini serbestçe açıklaması, demokratik toplum olmanın başta gelen temel ilkelerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Davacının yukarıda özetlenen görüş ve düşüncelerinin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10/2. maddesinde yer verilen sınırlamaları aşan, başka bir anlatımla, ülkenin milli güvenliğini, toprak bütünlüğünü, kamu düzenini, genel sağlığı veya genel ahlakı, başkalarının şöhret veya haklarını ihlal eden ya da gizli bilgileri açığa vuran bir yönü bulunmadığı cihetle, adı geçenin bahsi geçen tebrik kartıyla demokratik bir toplumun bireyi

[180] Danıştay 10. Dairesi, T:09.10.1995, E:1994/1342, K:1995/4261.
[181] Danıştay 10. Dairesi, T:09.10.1995, E:1994/1342, K:1995/4261.

olarak uluslararası sözleşmelerle kendisine tanınan hakkı kullandığı, dolayısıyla bu eyleminin dava konusu işleme hukuki sebep oluşturamayacağını ....”[182] belirterek kararını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne dayandırmıştır.

Danıştay, 21.10.2007 tarihinde Hakkari'nin Dağlıca Bölgesinde meydana gelen terörist saldırılarla ilgili olarak yapılan yayınların *“kamu düzenini ve halkın moral değerlerini olumsuz etkileyen, güvenlik güçlerine dönük zaaf imajı yaydığı, ...”* gerekçesiyle durdurulmasına ilişkin işlemin; *“kamu yararı unsuru taşımadığı, idarenin takdir hakkının keyfi ve sınırsız kullanıldığı, kamuyu ilgilendiren önemli bir olay hakkında toplumun haber alma ve bilgi edinme hakkının engellendiği, yasağın sınırlarının belli olmadığı”* ileri sürülerek iptali istemiyle açılan bir davada;

“.....Dava konusu işlemle, kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının kuvvetle ihtimal dahilinde olduğu sebebine bağlı olarak ve <güvenlik güçlerinin moral değerlerinin yüksek tutulması, toplumsal psikolojinin olumsuz etkilenmemesi ve çocukların ruh sağlığının korunması amacıyla> durdurma kararı verilmiş ise de; radyo ve televizyon yayınlarının çeşitliliği de göz önüne alındığında, yayın durdurma kapsamına alınan <kamu düzenini ve halkın moral değerlerini olumsuz etkileyen, güvenlik güçlerine dönük zaaf imajı yayan, toplumsal psikolojiyi olumsuz etkileyen radyo ve televizyon yayınlarının> hangi tür yayınlar olduğunun açık ve somut şekilde ortaya konulmaması nedeniyle, durdurmanın kapsam ve sınırlarının kararda belli edilmediği ve kararın bu yönüyle 3984 sayılı Yasa'nın 25. maddesinin birinci fıkrasına aykırılık oluşturduğu.....[183] gerekçesiyle yayın durdurma kararının iptaline hükmetmiştir.

Tüm özgürlükler gibi basın özgürlüğü de sınırsız değildir ve Danıştay’da vermiş olduğu kararlarda basın özgürlüğünün sınırsız olmadığını ve belli şartlar dahilinde sınırlandırılabileceğini ifade etmiştir. Danıştay kararlarına göre basın özgürlüğü Anayasa’da belirtilen genel ve özel sınırlandırma sebepleri ile ancak

---

[182] Danıştay 13. Dairesi, T:22.05.1991, E:1986/1723, K:1991/933.
[183] Danıştay 5. Dairesi, T:19.12.2008, E:2007/13686, K:2008/7969.

demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadan ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılmadan sınırlandırılabilirler.

2.2.3. Basın Özgürlüğünün Korunması

Danıştay basın özgürlüğünün önemine binaen gerek devlet erkleri karşısında gerekse de özel kuruluşlar karşısında korunmasını savunmuş ve bu görüşünü de kararlarında ifade etmiştir. Bu doğrultuda Danıştay bir kararında şu ifadeleri kullanmıştır. "*Haber alma ve verme hakkı ya da haberlere ulaşma özgürlüğü, izleyici ya da dinleyicinin bireysel hakkı değil, izleyicilerin ve dinleyicilerin kolektif hak ve özgürlüklerinden olduğundan ve bu haliyle toplumsal bir nitelik taşıdığından basın özgürlüğü, kamu güçleri karşısında olduğu kadar özel güçlere karşı da korunmak zorundadır.*" [184]

Gerçekten serbest ekonomik politikalar ile artık her türlü şirket borsada işlem görmekte ve hisse alış satışlarıyla el değiştirebilmektedir. Bu nedenle günümüzde artık devlet basın özgürlüğünü, sadece kamu güçleri karşısında değil özel güçler karşısında da korumak zorundadır. Aksi takdirde bir ülkede ekonomik gücü elinde bulunduran bireyler basın yayın organlarını tek tek satın alarak bu alanda çok rahat tekel oluşturabilirler. İşte devlet erki kitle haberleşme alanında oluşabilecek tekelleşmeyi ya da bu piyasada oluşabilecek bir kartelleşmeyi önleyici tedbirleri de almalıdır.

2.3. Danıştay Kararlarında Radyo-Televizyon Özgürlüğü

Gelişen teknoloji ile birlikte gazete, dergi gibi yazılı basın araçlarının kitle iletişimdeki etkinliğini radyo-televizyon ve son yıllarda da internet almıştır. Teknoloji ile birlikte görüntülü yayınların kitlelere anında ulaşabilmesi ve insanlarda yazılı basına göre daha etkileyici hisler bırakması nedeniyle bu iletişim araçlarının topluluklar üzerinde iyi olduğu kadar zararlı etki bıraktığı da görülmektedir. Danıştay da vermiş olduğu farklı kararlarında radyo ve televizyon yayınları hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur.

---

[184] Danıştay 13. Dairesi, T:23.11.2007, E:2007/7054, K:2007/7684.

Ülkemizde, radyo ve televizyon yayıncılığı bir izin sistemine tabidir. 13.4.1994 tarih ve 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ile devletin elindeki radyo-televizyon yayıncılık hakkı özel sektöre de sağlanarak tekel olmaktan çıkarılmıştır. 3984 sayılı kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmeliklerle, radyo ve televizyon yayıncılığı yapmak isteyen kuruluşlardan asgari idari, mali şartlara uymaları istenmiş, yayıncılık yapacak şirketlerin ortak ve yöneticilerinden bazı suçlardan mahkum olmadıklarına ilişkin belge ve Başbakanlıktan "*ulusal güvenlik belgesi*" alarak sunmaları istenmiştir.

Radyo ve televizyon yayıncılığı yapmak için ön koşul olan "*ulusal güvenlik belgesi*" istenmesine ilişkin yönetmelik hükmünün iptali istemiyle açılan davalarda, Danıştay, ulusal güvenlik belgesi istenmesinin yasanın verdiği yetki çerçevesinde olduğu, kamu yararı ve hizmet gereklerine aykırı olmadığı, anılan düzenleme uyarınca ulusal güvenlik belgesinin olumsuzluğu halinde bu uygulama işleminin dava konusu edilerek yargı denetimine tabi tutulacağı gerekçesiyle davaları reddetmiştir.[185]

Danıştay vermiş olduğu kararlarında radyo ve televizyon özgürlüğünü basın özgürlüğüne oranla daha dar yorumlamıştır. Bunun sebebi olarak da radyo ve televizyonun kitle iletişim aracı olarak basına oranla daha etkin bir iletişim aracı olmasını göstermiştir.[186]

Danıştay bir kararında radyo ve televizyon yayınının yayından önce yasaklanabileceği görüşünü savunmakla birlikte bunun gerçekleşebilmesi için 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 25. maddesinin birinci fıkrasında[187] belirtilen bazı şartların gerçekleşmesi gerektiğinin de altını çizerek bunun o kadar da kolay olmayacağını belirmiştir.

---

[185] Yahya SAHİN, **Danıştay Kararlarında İfade Özgürlüğü ve Sınırlamaları**, http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/sunumlar/SahinDanistayIfadeOzgurlugu.pdf, (E. T., 16.11.2014), s. 11.

[186] GEDİK, a.g.e., s.148.

[187] 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 25. maddesinin birinci fıkrasında; yargı kararları saklı kalmak kaydıyla yayınların önceden denetlenemeyeceği ve durdurulamayacağı kurala bağlanmış, bu kuralın istisnasına ilişkin olarak maddenin devamında, millî güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde yahut kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması kuvvetle ihtimal dahilinde ise Başbakan veya görevlendireceği bakanın yayını durdurabileceği hükmüne yer verilmiştir.

Hatta Danıştay yayından önce yayının durdurulması ile ilgili bir kararında, 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 25. maddesi[188] gereğince durdurulmasına ilişkin kararın iptaline karar vermiştir.[189]

Adı geçen kararda söz konusu olay Hakkari'nin Dağlıca Bölgesinde meydana gelen terörist saldırılarla ilgili olarak yapılan yayınlarla ilgilidir.[190] Bakıldığında 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 25. maddesinde belirtilen yayından önce yayın yasağı koyabilme şartlarını taşıyan bir konu olmasına rağmen, Anayasa ve yasaya göre yürütme organına istisnai olarak kullanılmak üzere tanınan yayınların yasaklanması konusundaki yetkinin sınırları aşıldığı, böylece halkın bir olay hakkında bilgi edinme hakkının tüm yollarının kapatıldığı ve ölçülülük ilkesi ihlal edildiği için Danıştay yayın özgürlüğünden yana tavır takınarak bu konuyla ilgili yayın yasağını iptal etmiştir.[191]

2.3.1. Danıştay Kararlarında Radyo-Televizyon Özgürlüğü Sınırı

Danıştay vermiş olduğu kararlarında radyo ve televizyon yayınlarının da sınırsız olmadığını ifade etmiş ve bu özgürlüğün de sınırını belirtmiştir. Danıştay radyo ve televizyon yayınlarının sınırını belirtirken özellikle 3984 sayılı Radyo ve Televizyon Yayınları Hakkında Kanun'un Yayın İlkeleri başlıklı 4. maddesini (6112 sayılı yeni Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında

---

[188] 6112 sayılı yeni Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun ile 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmış olup, Mülga 3984 Sayılı Kanun'un "*Yayınların Men Edilmesi*" başlıklı 25. Maddesi yeni 6112 sayılı Kanun'un "*Olağanüstü Dönemlerde Yayınlar*" başlıklı 7. Maddesinde düzenlenmiştir.

[189] Danıştay 13. Dairesi, T:19.12.2008, E:2007/13686, K:2008/7969.

[190] "*Dava, 21.10.2007 tarihinde Hakkari'nin Dağlıca Bölgesinde meydana gelen terörist saldırılarla ilgili olarak; kamu düzenini ve halkın moral değerlerini olumsuz etkileyen, güvenlik güçlerine dönük zaaf imajı yayan, toplumsal psikolojiyi olumsuz etkileyen radyo ve televizyon yayınlarının, toplumsal sorumluluğa ve duyarlılığa uygun yayın anlayışı temelinde, güvenlik güçlerinin moral değerlerinin yüksek tutulması, toplumsal psikolojinin olumsuz etkilenmemesi ve çocukların ruh sağlığının korunması amacıyla 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 25 inci maddesi gereğince durdurulmasına ilişkin Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı tarafından imzalanan 23.10.2007 tarih ve B.02.0.001/116 sayılı kararın iptali istemiyle açılmıştır."* Danıştay 13. Dairesi, T:19.12.2008, E:2007/13686, K:2008/7969.

[191] İlgili kararda Danıştay'ın red nedeni: "Dava konusu işlemle, kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının kuvvetle ihtimal dahilinde olduğu sebebine bağlı olarak ve "güvenlik güçlerinin moral değerlerinin yüksek tutulması, toplumsal psikolojinin olumsuz etkilenmemesi ve çocukların ruh sağlığının korunması amacıyla" durdurma kararı verilmiş ise de; radyo ve televizyon yayınlarının çeşitliliği de göz önüne alındığında, yayın durdurma kapsamına alınan "kamu düzenini ve halkın moral değerlerini olumsuz etkileyen, güvenlik güçlerine dönük zaaf imajı yayan, toplumsal psikolojiyi olumsuz etkileyen radyo ve televizyon yayınlarının" hangi tür yayınlar olduğunun açık ve somut şekilde ortaya konulmaması nedeniyle, durdurmanın kapsam ve sınırlarının kararda belli edilmediği ve kararın bu yönüyle 3984 sayılı Yasa'nın 25. maddesinin birinci fıkrasına aykırılık oluşturduğu açıktır." Danıştay 13. Dairesi, T:19.12.2008, E:2007/13686, K:2008/7969.

Kanunu'ndaki karşılığı "*Yayın hizmeti ilkeleri*" başlıklı 8. Maddesi) dikkate almış ve çoğu kararında da bu maddeye atıfta bulunmuştur. Söz konusu madde radyo ve televizyon yayınlarının ana ilkelerini belirtmektedir. Bu bölümde Danıştay'ın yayınların sınırı konusunda vermiş olduğu kararlara örnekler verdikten sonra son olarak Danıştay'ın vermiş olduğu kararların ana dayanağını oluşturan Mülga 3984 sayılı Radyo ve Televizyon Yayınları Hakkında Kanun'un Yayın İlkeleri başlıklı 4. Maddesinin 6112 sayılı yeni Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunu'ndaki karşılığı olan "*Yayın hizmeti ilkeleri*" başlıklı 8. Maddesini vereceğiz.

Danıştay bir kararında şu ifadeleri kullanmış *"…….Görsel ve işitsel basının sahip olduğu toplumu etkileme gücünün büyüklüğü, kamu yararının korunması yönünde bir takım yasaklar da içeren kurallar konulmasını; söz konusu gücün kötüye kullanılmasının engellenmesini zorunlu kılmaktadır."*[192] diyerek bu yayınları sınırlandırmasının kamu yararı için gerekli olduğunu belirtmiştir.

Aynı kararında Danıştay radyo ve televizyon yayınlarının serbest bırakılmasının kitle iletişim özgürlüğünün gelişiminin doğal sonucu olduğunu belirtmekle birlikte; bu özgürlük alanının toplumun doğru bilgi edinme hakkı ve genel kamu yararı gözetilerek, kamuya sunulan hizmetin yansız, objektif biçimde yürütülebilmesi için düzenlenmesi gerektiğini de belirtmiştir. Yani Danıştay'a göre radyo ve televizyon işletmeciliği düzenlenirken, radyo ve televizyon özgürlüğünün toplumun doğru bilgilendirilmesi amacı doğrultusunda ve genel olarak kamu yararı zedelenmeden kullanılmasının sağlanması, bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.[193]

Başka bir kararında Danıştay yayınlarda kullanılan eleştirilere kamu yararı sınırının aşılması durumunda müdahale edilmesi gerektiğini de belirtmiştir. Söz konusu olayda STAR TV'de 12.05.2006 ve 26.05.2006 tarihlerinde yayınlanan "A Takımı" isimli programa katılan kişiler birbirleri aleyhine ağır eleştirilerde bulunmuşlar ve sunucu bu duruma müdahale etmemiştir. Danıştay verdiği

---

[192] Danıştay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, T:10.04.2001, E:2001/1, K:2001/4.
[193] Danıştay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, T:10.04.2001, E:2001/1, K:2001/4.

kararında*”.... 3984 sayılı Kanun'un 4. maddesinin 1. fıkrasında yer alan radyo, televizyon ve veri yayınlarının genel ahlaka uygun olarak kamu hizmeti anlayışı çerçevesinde yapılması gerektiği yayın ilkesine uygun olmadığı, yayın kuruluşunun uyarılmasına ilişkin işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine,....”* karar vermiştir.[194]

Ancak Danıştay ekranlarda siyasi kimlikli kişilerin birbirlerinin siyasi kişiliklerine yönelmek kaydıyla yapacakları ve hakarete varmayan eleştirileri ise sakıncalı görmeyerek yayın özgürlüğünü genişletmiştir.

Örnek olayda bir siyasi parti lideri, yayınlanan bir programda karşıt görüştekiler aleyhine ifadelerde bulunmuştur. Danıştay bu kişinin konuşmalarını sade bir vatandaş kadar sınırlandırılamayacağını şu sözlerle ifade etmiştir. “ *Demokratik bir toplumun vazgeçilmez öğelerinden biri olan siyasi partilerin temsilcilerinin bu sıfatı ile katıldıkları medyatik toplantılarda, kendi savlarının ispatı bakımından karşıt görüşleri eleştirmesi ve bu eleştiriyi de en etkileyici şekilde yapmak arzusu içinde olmaları tabiidir. Bu çerçeve içinde siyasilerin birbirlerine karşı yapmış oldukları eleştirilerin üslubu ve ölçüsünün herhangi bir kişiye göre daha farklı ve çarpıcı hatta ağır olması siyaset yapmanın gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Siyaset adamlarının toplumu etkileme ve yönlendirme konumları, onların “eleştirilebilir” sınırlarını da genişletmektedir. Bu itibarla siyasilerin ağır da olsa haklarında yapılan eleştirileri hoşgörüyle karşılamaları gerektiğinden; doğrudan kişisel niteliklerine yönelmeyen, siyasal kimliklerine yönelik ifadelerin eleştiri sınırı içinde mütalaa edilmesi gereklidir.”* Bu ifadelerden Danıştay’ın bir yayında sade bir vatandaş aleyhine yapılacak ağır eleştirilere izin vermediğini, ağır eleştiri içeren yayınları sınırlandırdığını, ancak bu eleştirilerin siyasi kimliğine yönelik olmak şartıyla bir siyasiye karşı yöneltilmesi durumunda daha esnek olunması gerektiğini savunduğunu görmekteyiz. Bu açıdan Danıştay yayın özgürlüğünün sınırını siyasilere yönelik eleştiriler yönünden daha esnek tutmaktadır.[195]

---

[194] Danıştay 13. Dairesi, T:22.06.2009. E:2008/7808, K:2009/6941.
[195] Danıştay 13. Dairesi, T:14.03.2008, E:2007/791, K:2008/3198.

Danıştay başka bir kararında da Türkçe yayın yapan bir radyo kanalında sadece Kütçe şarkı çalınması nedeniyle verilen cezanın yasaya uygun olmadığı gerekçesiyle iptaline karar vermiştir.[196]

Yine Danıştay başka bir kararında "*Bir kamu hizmeti olan görsel ve işitsel medyanın kamuoyunu etkileme gücü, dolayısıyla bu gücün kötüye kullanılması olasılığının yüksekliği nedeniyle, Devletin, hem bu gücü dengeleyecek, hem de bağımsız ve tarafsız yayıncılığın sürdürülebilmesi için gerekli olan önlemleri alması, kamu yararı ve düzenini sağlamanın gereğidir*." ifadelerinin kullanarak hem radyo ve televizyon yayınlarının sınırsız olmadığını ifade etmiş hem de devletin kamu yararı açısından toplum menfaatlerini korurken kitle iletişim özgürlüğünün de devamını sağlamak için gerekli önlemleri alması gerektiğini belirtmiştir.[197]

Danıştay başka bir kararında da gençlerin ve çocukların, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek yayınların yasaklanması gerektiğini belirtmiştir.[198]

2.4. Danıştay Kararlarında Sinema Ve Film Gösterimi Özgürlüğü

Sinema, teknoloji ile gelişen ve yaygınlaşan bir sanat dalıdır. Sinemanın teknoloji ile ilişkisinin teorik temelleri Rönesans ve sanayi devrimi arasındaki dönemde atılarak sinematografa [199] giden yol açılmıştır. Buna karşın, sinemanın doğuşu, sinematograf aygıtının mekanik olarak icadıyla değil, bir filmin bir mekanda toplanan seyirci grubu ile buluştuğu gün yani 28 Aralık 1895'te gerçekleşmiştir.[200]

---

196 "Dava, davacı şirkete ait "Özgür Radyo " adıyla yayın yapan radyo kuruluşunun 02-03 Aralık 2001 tarihlerinde, saat 19.00-24.00 arası yayınladığı Kürtçe müzik parçaları nedeniyle, 3984 sayılı Yasa'nın 4. maddesinin (t) bendinde belirtilen yayın ilkesinin ihlâl edildiği öne sürülerek yayınının 1 gün süre ile geçici olarak durdurulmasına ilişkin Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun 08.02.2002 tarihli kararının iptali istemiyle açılmış, İdare Mahkemesi'nce; dosyadaki bilgi ve belgelerden programda sunucu tarafından stüdyo dili olarak Türkçe kullanıldığı, yayınların Türkçe yapıldığı, Kürtçe müzik çalındığı anlaşılmakta olup, davalı idarece içeriğini tespit etmeksizin salt Kürtçe müzik parçalarının çalınmasının radyo ve televizyon yayınlarının Türkçe yapılması ilkesine aykırılık oluşturduğu nedeniyle oluşturulan işlemde hukuka uyarlık görülmediği gerekçesiyle, dava konusu işlemin iptaline karar verilmiş, bu karar davalı idare vekilince temyiz edilmiştir." Danıştay 13. Dairesi, T:02/03/2005, E:2005/489, K:2005/1010.

197 Danıştay 13. Dairesi, T:23.11.2007,E:2007/7054, K:2007/7684.

198 Danıştay 13. Dairesi, T:03.03.2010,E:2009/573, K:2010/1900.

199 Sinematograf: Görüntüleri film üzerine kaydetmeye yarayan araçtır. TDK Güncel Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS. 5662b80d5652a9.60747463, (E.T. 05.11.2015).

200 Ali Sait LİMAN, **Türk Sinemasının İlk Yıllarında Çekim Sonrası Üretim ve Teknik Altyapı**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, S. 40, Y.2011,s.38. / *Hareketli resimlerin bir ekrana yansıtılarak bir topluluk tarafından izlenmesi olanağını ilk olarak Fransa'da Auguste ve Louis Lumiere*

Sinema, Fransız Lumiere kardeşlerin 28.Aralık 1895'teki ilk film gösteriminden hemen bir yıl sonra Türkiye'ye girmiştir. Ancak bu dönemde daha çok yurtdışında çekilen filmler yayınlanmıştır. Türk Sinema Tarihinin ilk filmi ise Fuat UZKINAY tarafından çekilen *"Ayasofya'daki Rus Abidesi'nin Yıkılışı"* adlı filmdir.[201] Bundan sonra da teknolojik gelişmelerle birlikte ülkemizde sinema da gelişerek devam etmiştir.

Danıştay sinema ve film yayınlarının denetimi konusunda verdiği kararlarda Radyo ve Televizyon Kuruluşlarının, 3984 sayılı Yasa, Avrupa Sınır ötesi Televizyon Sözleşmesinde öngörülen hükümler çerçevesinde uyacakları yayın esas ve usullerini belirlemek amacıyla çıkartılan Radyo ve Televizyon Yayınları Yayın Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik'e ve Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanununa ve Yönetmeliğine atıf yapmaktadır.

Danıştay sinema ve film gösterimlerine yönelik verdiği kararlarla genel olarak, toplum ahlakını, gençlerin ve çocukların zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimini, korumayı hedeflemiştir. Bu amaçla özellikle sinema ve film gösterimlerinde toplum ahlakına, toplumun milli ve manevi değerlerine, aile yapısına, örf ve adetler ile birlikte gelenek ve göreneklere aykırı müstehcen içerikli yayınların yasaklanmasından yana kararlar vermiştir.

Örnek bir kararda; davacının işleticisi olduğu sinemada genel ahlaka aykırı porno film gösterildiğinin tespit edildiğinden bahisle sinemanın 60 gün süreyle kapatılmasına ilişkin dava konusu işlemin iptali istemiyle açılan davada, Samsun İdare Mahkemesi, *"...davacının kolluk kuvvetlerine sunduğu sinema eseri işletme izin belgesinin, denetim sırasında oynatılan filme ait olup olmadığı hususu araştırılmaksızın ve filmin ayrıca genel ahlaka zararlı olabilecek film olup olmadığı hususu yetkili kurullarca belirlenmeksizin tesis edilen işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı.."* gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline hükmetmiştir. Davalı İdare, Samsun İdare Mahkemesi kararının temyizen incelenerek bozulmasını

Kardeşler sinematograf adlı aygıtla gerçekleştirmişlerdir.Bu gösterim tarihte ilk sinema gösterimi olarak kabul edilmektedir. Bkz. İÇEL, a.g.e., s.423.

201 Selahattin ÖNDER; Ahmet BAYDEMİR, **Türk Sinemasının Gelişimi (1895-1939),** Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.6, S.2, Y.2005, s.205-206.

istemiştir. Danıştay Onuncu Dairesi temyiz incelmesi sonucu verdiği 7.4.2003 tarihli ve E:2001/226 K2003/1191 sayılı kararda; *"polis imdat telefonuna yapılan ihbar üzerine görevli ekiplerle sinemaya gidildiği, yapılan kontrolde, filmin izlenmeye alındığı, ahlaka aykırı hareketlerin olduğu sonucuna varılarak filmin oynatımının durdurulduğu ve filmin alınarak zapt edildiği, ayrıca filmi seyredenlerin kimlik kontrollerinin yapıldığı ve 18 yaşından küçük seyircilere rastlanıldığı, sinema görevlilerinin sunmuş oldukları belgeye istinaden bu filmi oynattıklarını, filmin erotik olup yasak olmadığını beyan ettikleri, Emniyet görevlilerince söz konusu belgenin oynatılan filme ait olup olmadığının tespit edilemediği ancak gösterilen filmin izlenmesinden müstehcen olduğunun çok açık olarak anlaşıldığı sonucuna vardıkları, dolayısıyla bu hususta bilirkişi raporuna gerek olmadığını düşündükleri, dava konusu .... işlemle 2559 sayılı Kanunun 8/d maddesi ile Açılması İzne Bağlı Yerlere Uygulanacak İşletmeler Hakkında Yönetmeliğin 30/f maddeleri uyarınca iş yerinin iki ay süreyle kapatılmasına karar verildiği, dosyada mevcut "Çılgın Arzular" isimli film için verilen ..... "Eser işletme Belgesi"nde ……. yaş sınırı bulunmadığının belirtildiği, ancak belgenin fotokopi olduğu, Samsun Cumhuriyet Başsavcılığınca yaptırılan bilirkişi incelemesi sonucu Başbakanlık Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu tarafından düzenlenen ..... Bilirkişi Raporunda, "filmin halkın ar ve haya duygularını incittiği, cinsi arzuları tahrik ve istismar eder nitelikte genel ahlaka aykırı olduğu, dolayısıyla müstehcen bulunduğu, TCK'nun 426'ncı maddesini ihlal ettiği" yolunda mütalaada bulunulduğu, bu durumda, her ne kadar filme el konulduğu zaman, konusunda uzman kişilere bilirkişi incelemesi yaptırılmayarak Emniyet Müdürlüğünce filmin müstehcen olduğuna karar verilmiş ise de; daha sonra, Samsun Cumhuriyet Başsavcılığınca yaptırılan ... bilirkişi raporunda, filmin genel ahlaka aykırı olduğunun belirtilmesi karşısında, filmin müstehcen olduğu kesinlik kazandığı, ancak dosyadaki, eser işletme belgesi ile filmin çoğaltılmasının, toptan dağıtımının, gösterime sunulmasının uygun bulunarak şartsız kabul edildiği anlaşılmakta ise de, anılan belgenin fotokopi olması, aslı veya onaylı bir örneğinin dosyada bulunmaması, oynatılan filmin bu belgeye ait olup olmadığının, filme ekleme yapılıp yapılmadığının anlaşılamaması karşısında, Mahkemece anılan belgenin doğruluk derecesi tespit edilerek ve bilirkişi raporu göz önünde bulundurulmak suretiyle karar verilmesi gerekirken, bu husus*

araştırılmaksızın eksik incelemeye dayalı olarak verilen İdare Mahkemesi kararında hukuka uyarlık görülmediği gerekçesiyle kararın bozulmasına…." hükmetmiştir.[202]

Ayrıca Danıştay başka bir kararında faaliyet alanı spor salonu amacıyla açılmış bir spor tesisinde işletmenin müşterilere açık olduğu bir saatte müstehcen film izlenmesi sonucu işletmeye verilen kapama cezasını onayarak sinema ve filmlerin işletme amacına uygun olmayan yerlerde izlenmesinin toplumun adabına ve ahlaka aykırı olduğunu belirterek toplum düzenini koruyucu şekilde işlem tesis etmiştir.[203]

2.5. Tekelleşme Ve Kartelleşmenin Önlenmesi

Kitle iletişim özgürlüğü alanında oluşabilecek tekelleşme veya kartelleşme beraberinde radyo ve televizyon yayınlarının tektipleşmesine ve tekseslileşmesine neden olacaktır. Bunun doğal sonucu olarak da kitle iletişim özgürlüğü, bağımsızlığını kaybedecektir. Danıştay kitle iletişim alanında oluşabilecek bir tekelin veya kartelin önlenmesi gerektiği düşüncesinde olup, bu görüşünü farklı kararlarında dile getirmiştir.

Bir kararında Danıştay "*haber alma ve verme hakkı ya da haberlere ulaşma özgürlüğü, izleyici ya da dinleyicinin bireysel hakkı değil, izleyicilerin ve dinleyicilerin kolektif hak ve özgürlüklerinden olduğundan ve bu haliyle toplumsal bir nitelik taşıdığından basın özgürlüğü, kamu güçleri karşısında olduğu kadar özel güçlere karşı da korunmak zorundadır. Bu bağlamda, medya tekelinin oluşmasına karşı gerçek sınırlamalar koymak, medyanın çoğulculuğunu koruyucu önlemler*

---

[202] ŞAHİN, a.g.e., s.9-10./ Benzer bir karar İçin bkz. Danıştay 13. Dairesi, T:16.06.2008, E:2007/9961, K:2008/4829.

[203] "Olayda, spor tesislerinde 12.11.2000 günü saat 23.00 sıralarında yapılan denetimde erotik ve alt yazılı olduğu belirtilen bir filmin 3 kişiyle birlikte izlenildiği sabit olduğuna göre faaliyetin tesisin açılış amacına, ahlaka ve adaba aykırı bir faaliyet olduğu açıktır. Bu bakımdan dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığından, filmin niteliği, izleyen sayısı ve izleme saati gibi unsurlar tartışılarak mahkemece iptal hükmü kurulmasında hukuki isabet bulunmamaktadır." Danıştay 8. Dairesi, T:12.06.2003, E:2002/3702, K:2003/2844.

almak devlete düşen bir ödevdir." ifadelerini kullanarak medya tekelinin oluşmasını önlemenin devletin ödevi olduğunu belirtmiştir.[204]

Aynı kararda Danıştay ayrıca Anayasa'nın 167. maddesine atıfta bulunarak tekelleşme ve kartelleşmeyi önlemenin devletin ödevi olduğunu dile getirerek tekelleşen ya da kartelleşen görsel ve işitsel medyanın bir yandan ekonomik alanda haksızlık yaratabilecek bir güce oluşacağını diğer yandan da haber alma özgürlüğünü kısıtlayacağını ifade etmiştir.

3. YARGITAY KARARLARINDA KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

Yargı organını teşkil eden ve Adalet Bakanlığına bağlı olarak çalışan ilk derece mahkemeleri dışında, idarenin birtakım yargı fonksiyonunu icra eden yargı organları da mevcuttur. Dolayısıyla, adli yargının (Yargıtay-Temyiz mahkemesi) yanında, idari yargı (Danıştay) ve askeri yargı (Askeri Yargıtay) gibi yargı organları da söz konusudur. Tanzimatın ilanı ile birlikte bu üçlü yapının Mec1is-i Vala-yı Ahkam-ı Adliye, Dar-ı Şura-yı Babıali ve Dar-ı Şura-yı Asker adlarıyla 1838 yılında teşkil edilmiş olduğunu görmekteyiz.[205]

Osmanlı devletinde Meclisi Valayı Ahkam-ı Adliye 1837'de kurulmuş olup günümüzdeki Yargıtay ve Danıştay'ın görevlerini ifa etmekteydi, yani bu dönemde yargı birliği ilkesi uygulanmaktaydı.[206] Daha sonra Meclis-i Vâlâ Fransız yargı sisteminden örnek alınarak 10 Mayıs 1868 yılında Divan-ı Ahkâm-ı Adliye (Yargıtay) ve Şura-yı Devlet (Danıştay) adıyla iki organa ayrılarak günümüzde de geçerli bulunan yargı ayrılığı sistemine geçilmiştir.[207]

Kurtuluş Savaşı yıllarında Temsil Heyeti, Sivas'ta "*Muvakkat Temyiz Heyeti*" adıyla Yüksek Mahkeme kurmuş, daha sonra bu Mahkeme Eskişehir'e nakledilerek *"Temyiz Mahkemesi"* adını almıştır. 10.01.1945 gün ve 4695 sayılı Kanun ile

---

[204] Danıştay 13. Dairesi, T:23.11.2007, E:2007/7054, K:2007/7684. / Benzer Kararlar İçin bkz. Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu,, T:10.04.2001, E:2001/1, K:2001/4, Danıştay 1. Dairesi, T: 04.11.1998, E:1998/105, K:1998/295.

[205] Mehmet CANATAR; Yaşar BAŞ**, Şura-yı Devlet Teşkilatı ve Tarihi Gelişimi**, OTAM, 1998, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1153/13569.pdf, (E. T. 17.11.2014), s.111.

[206] YANIK,a.g.e., s.49.

[207] EKİNCİ,, a.g.e., s. 764-773.

Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun adı Anayasa olarak değiştirilirken bu temyiz mahkemesinin adı da *"Yargıtay"* olarak değiştirilmiştir. [208]

Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'nin (Yargıtay) kuruluş amacı kuruluş iradesinde şöyle açıklanmaktadır;

"*Kişilerin hakları ve güvenlikleri açısından çok önemli olan hukuk işlerinin mülki işlerden ve yürütme ile görevli hükümetten ayrı bir düzene kavuşturulması, adalete değer veren padişahın büyük arzusu olarak belirtilmiştir*."

Yargıtay, ülkemizde adli yargı kolunun üst derece yargı merciidir. Bu nedenle Yargıtay adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Yargıtay'ın görev ve yetkileri ile üyelerinin seçimi gibi temel kurallar Anayasamızın 154. maddesinde düzenlenmiştir.

Yargıtay günümüzde halen ilk derece adli yargı mercilerinin temyiz mercii olarak yargı görevine devam etmektedir. Yargıtay'ın vermiş oldu farklı kararlarda kitle iletişim özgürlüğüne yönelik hükümler ve açıklayıcı bilgiler yer almaktadır.

3.1. Basın Özgürlüğü

Yargıtay kararlarında "*kitle iletişim*" ibaresi yerine daha çok "*yazılı ve görsel basın*" veya buna benzer ifadeler kullanılmaktadır.[209] Yargıtay, görsel-işitsel iletişim özgürlüğü ile ilgili kararlarındaki açıklamalarında basın özgürlüğünü diğer kitle iletişim özgürlüklerini kapsayacak şekilde kullanmaktadır.[210]

Basın özgürlüğü demokrasinin "olmazsa olmaz" koşuludur.[211] Bu öneminden dolayı da basın özgürlüğü Yargıtay kararlarında en çok değinilen konuların başında gelmektedir.

---

[208] Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay Başkanlığı, **Yargıtay Tarihçesi**, http://www.yargitay.gov.tr/index3.php?pgid=8, (E. T. 06.12.2014).

[209] Örnek kararlar için bkz.: Yargıtay 4. Hukuk Dairesi T:17.02.2000, E:1999/10585, K:2000/1428 / Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:25.01.2001, E:2000/9528, K:2001/686 / Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:10.04.2001, E:2001/2560, K:2001/3615 / Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:21.01.2002, E:2001/9557, K:2002/549.

[210] GEDİK, a.g.e., s.150.

[211] Yargıtay HGK, T:25.06.2003, E:2003/4-370, K:2003/438.

Basın özgürlüğü Yargıtay'ın bir kararında şu şekilde tanımlanmıştır; *"Basın özgürlüğü; genellikle haber, fikir ve düşünceleri çoğaltıcı araçlarla serbestçe açıklayabilme özgürlüğüdür."* [212] Yargıtay başka bir kararında ise basın özgürlüğünü şu şekilde tanımlamıştır; "*Basın; kamu adına ve onun yararlarını gözetmek suretiyle özgür biçimde yayın yapan bir güçtür."* [213]

Yine Yargıtay aynı kararında demokratik sistemler için kitle iletişiminin önemini şu ifadelerle belirtmiştir; "*Özgürlükçü demokrasi kamusal çıkarlara ilişkin bütün sorunların açıkça tartışılmasını toplumsal yarar yönünden gerekli görür ve görüşlerin herkesin gözü önünde çatışmasıyla sonuçta en doğrunun en rasyonel olanının ortaya çıkacağı inancına dayanır. Bu nedenle özgürlükten yana insan haklarına saygılı demokratik rejimlerde kitle haberleşme araçları rejimin temel öğesi olarak kabul edilir. Yurttaşların devlet yönetimine katılma hakkını uygun ve etkin biçimde kullanabilmeleri için kitle haberleşmesinden yararlanmaları zorunludur. Çünkü halkın her şeyi doğru ve eksiksiz olarak bilmeden bildiklerini ve gördüklerini başkalarına duyurmadan devlet yönetiminde etkili olması olanaksızdır. "* [214]

Yargıtay kararlarına göre basın özgürlüğü denilince;

a- Haberde (eleştiri ve yorumda) gerçeklik,

b- Haberde (eleştiri ve yorumda) güncellik,

c- Kamu yararı ve toplumsal ilgi,

d- Konu ile anlatım arasında düşünsel bir bağlılık ve amaca uygun araç kullanma" koşulları birlikte bulunmalıdır.[215] Aksi takdirde özgür basından bahsedilemeyeceği gibi kişi hak ve özgürlüklerini çiğneyen sınırsız ve kontrolsüz basın ile karşı karşıya kalma tehdidi oluşacaktır.

---

[212] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:15.10.1981, E:1981/9783, K:1981/11230.
[213] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:14.02.2001, E:2001/4-103, K:2001/123.
[214] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:15.10.1981, E:1981/9783, K:1981/11230.
[215] Fikret İLKİZ; Barış GÜNAYDIN, **Kişilik Hakları-Medyada Etik ve Yargı Kararları,** Küresel İletişim Dergisi, Güz-2006, http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/hakemli%20yazilar%20pdf/01Fikret%20%C4%B0LK%C4%B0Z%20ve%20Bar%C4%B1s%20G%C3%9CNAYDIN.pdf (E. T. 16.12.2014), s.7. / Bkz. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:10.09.2014, E:2014/11563, K:2014/10285, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:11.09.2014, E:2013/15396, K:2014/11687, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:11.11.2013, E:2013/13931, K:2013/17419, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:13.06.2006, E:2005/3738, K:2006/7165, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:03.06.2009, E:2009/4-151, K:2009/241.

3.1.1. Haberde Gerçeklik

Yargıtay'ın doktrine de paralel olarak benimsediği yerleşik içtihatlarına göre haber verme hakkı; kamu yararı, gerçeklik, güncellik konu ile ifade arasında düşünsel bağlılık temel kuralları ile sınırlıdır. Bu kurallardan birisine aykırı davranılmış ise haber verme hakkının kullanıldığından ve hukuka uygunluktan söz edilemez.[216]

Ancak gerçeklik göreceli bir kavramdır ve bu nedenle basının haberlerde kıstas olacağı gerçekliğin de sınırlarının belirtilmesi gerekmektedir. Yargıtay kararlarında; *"....Yine basın, objektif sınırlar içinde kalmak suretiyle yayın yapmalıdır. [217] Olay veya konu ile ilgili olan, görünen bilinen her şeyi araştırmalı, incelemeli ve olayları olduğu biçimi ile yayınlamalıdır. Bu işlevi ile gerek yazılı ve gerekse görsel basın, somut gerçeği değil, o anda belirlenen, var olan ve orta düzeydeki kişilerce de yayının yapıldığı biçimi ile kabul edilen olguları yayınlamalıdır. O anda ve görünürde var olup da sonradan, gerçek olmadığı anlaşılan olayların ve olguların yayınından basın sorumlu tutulmamalıdır.*

Davaya konu olayda, objektif sınırlar içinde kalarak, görünen ve bilinen gerçeği kaleme almaktan ve yayınlamaktan başka eylemi olmayan davalılar hakkında kişilik haklarına saldırıda bulunduğu gerekçesiyle yazılı şekilde manevi tazminata hükmedilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.[218] ifadeleriyle haberlerde dikkate alınması gereken gerçeklik kriterini belirtmiştir.[219]

3.1.2. Haberde Güncellik

Bilindiği gibi basının başlıca görevlerinden birisi ve en önemlisi, zamanında, gereken ayrıntıları ile ve doğru olarak ulaştırılmasında kamu yararı bulunan haberleri toplayarak halka ulaştırmaktır. Böylece basın; toplumun düşünce ve kanaatlere

---

[216] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:03.02.1983, E:1982/11527, K:1983/1087.
[217] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:09.09.2015, E: 2014/11959, K2015/9558. / Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:19.03.2015, E:2014/7941, K:2015/3386.
[218] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:28.02.2012, E:2012/879, K:2012/5026 / Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:18.02.2015, E:2014/4-1351, K:2015/824.
[219] Benzer bir karar için bkz. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:16.4.2012, E:2012/1798, K:2012/6531.

ulaşması ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu sağlayarak (Anayasa mad. 26), kamu gücünü elinde tutanların denetlenebilmesini sağlayacaktır. .[220]

Basın yoluyla düşünceyi açıklama hakkının Anayasal bir değer taşıdığı, haber vermek ve kamuoyu oluşturma fonksiyonunun demokratik sistem içinde vazgeçilmez bir önemi bulunduğu, bu açıdan da basın fonksiyonlarının yerine getirilmesinin bir hak ve hukuka uygunluk sebebi oluşturduğu özel hukuk alanında kabul edilmektedir.[221] Bu nedenle kişilik hakkının karşısında ikinci dereceye düşeceği ve haber vermek hakkının üstün tutulması mecburiyetinde kalınacağı kuşkusuzdur.[222]

Nitekim Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 29.04.1975 tarihli ve 3526/5591 sayılı kararında da aynı ilke dile getirilmiştir. Şu halde, basının haber vermek hakkı, bu hakkın sınırları içinde kalındığı sürece hukuka uygun sayılacak; kamu yararı bulunan bir haberin verilmesinden kişi olumsuz yönde etkilense dahi bu haber hukuka aykırı sayılamayacaktır.[223]

Haberin güncelliğinden kasıt habere konu olayın gerçekleştiği gün yayınlanması gerektiği anlaşılmamalıdır. Zira haberin niteliğine ve değişen şartlara göre eski tarihli bir haber gerçekleşen yeni olaylarla birlikte tekrar güncellik kazanabilir ya da sürece yayılmış olayların da yeterli bilgi ve belge toplanmasıyla birlikte habere konu yapılması da güncelliği sağlayabilir. Örnek bir olayda tüm Türkiye'de rakip gazete şirketleri tarafından dağıtımı engellenen gazete şirketinin süreç içerisinde gelişen olayları haber yapmasında haberde güncelliğin gerçekleştiği kabul edilmiştir. [224]

---

[220] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:12.04.1979, E:1978/9042, K:1979/4935.
[221] Haluk TANDOĞAN, **Türk Mesuliyet Hukuku**, Vedat Yay., Ankara 1961, s. 31-32.
[222] ÖZEK, a.g.e., s.235.
[223] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:12.04.1979, E:1978/9042, K:1979/4935.
[224] "….Bu açıklamalardan sonra somut olaya dönüldüğünde, davacıların ortağı olduğu dağıtım şirketinin Star gazetesinin dağıtımını yapmaktan vazgeçtiği, anılan gazetenin kendi olanakları ile dağıtım yapmaya başladığı, gazetenin bayilere ulaşmasına ve bayiler tarafından satılmasına dağıtım şirketinin engel olduğu, bu durumun okuyucuya duyurulması amacıyla yapılan yayının eldeki bu davaya konu edildiği anlaşılmaktadır. Haber konusunu oluşturan, bir gazetenin dağıtım ve satışının engellenmesi olgusunun gerçeğe uygun bulunduğu çeşitli illerde düzenlenen noter tutanaklarıyla doğrulanmaktadır. Böylesine güncel bir konunun davalı yayın kuruluşu tarafından ele alınıp yayımlanmasında kamu yararı bulunmaktadır." Bkz. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:13.02.2001, E:2001/708, K:2001/1397.

3.1.3. Kamu Yararı ve Toplumsal İlgi

"Basının; yansız ve özgür haber verme, bir düşünce ve görüşü tartışma, eleştirme, kamuoyunu aydınlatma gibi görev ve fonksiyonları vardır. Basının bu fonksiyonlarını yerine getirebilmesi için ona bazı ayrıcalıklar tanınması gerekir. Kuşkusuz bu ayrıcalık ve özgürlük o meslek mensuplarına bir imtiyaz sağlamak için değil, toplum ve kamu yararı içindir. O halde bu özgürlüğün alanı kamu yararı ve insan haklarının oluşturduğu alanla doğru orantılı olarak artmalı, gereksiz sınırlama ve baskılardan kaçınılmalıdır."[225]

"Haber, kamuoyuna sunuluş biçimi itibariyle de kamu yararı amacına hizmet etmelidir. Bir haberin, diğer bir haberle birlikte, okuyucuda düşünsel aynılık izlenimi oluşturacak ifade ve bütünsellik içinde verilmesinde kamu yararı amacının yerine, sansasyon yaratma, küçük düşürme, daha fazla tiraj sağlama gibi öznel amaçların öne çıkması durumunda da yayın hukuka aykırı olup, sorumluluk gerektirecektir." [226]

"Haber verme, eleştiri, yorum ve uyarma ancak bu sınırlar içinde kaldığı sürece hukuka uygundur. Bu kurallardan herhangi birine ters düşülmesi halinde "kamu yararı - kişilik hakları dengesi" bozulur. Norm ihlal edilir ve hukuka aykırılık doğar." [227]

3.1.4. Konu ile Anlatım Arasında Düşünsel Bir Bağlılık

Yayınlanacak olayın konusu ile haberin yayın şeklinde ve kitlelere hitap tarzında bağ ve benzerlik olmalıdır. Yoksa haberin servis şekli halkı yanıltıcı ve olayın gerçek halinden kopuk olmamalıdır. Ayrıca habere konu olan ve gerçekleşen olayın kitlelere servisi esnasında olay-araç dengesi de gözetilmelidir.

Yargıtay vermiş olduğu kararlarda konu ile anlatım arasında düşünsel bir bağlılık olması gerektiği kuralını "*haberin ya da eleştirinin özle biçim arasında*

[225] Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, T:25.06.2003, E:2003/4-370, K:2003/438.
[226] Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, T:10.03.2004, E:2004/4-149, K:2004/146.
[227] Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, T:10.03.2004, E:2004/4-149, K:2004/146.

denge kurularak verilmesi" şeklinde ifade etmiş ve bu kurala uyulması gerektiğine de farklı kararlarında değinmiştir.[228]

3.2. Basının Görevleri

Basının sahip olduğu imkanlar nedeniyle korunması kadar bazı görevleri de ifa etmesi gerekmektedir. Bu bakımdan Yargıtay muhtelif kararlarında basının görevlerine değinmiştir.

Yargıtay 1993 yılında verdiği bir kararda basının görevlerini şu şekilde saymıştır; "*Devlet yönetiminde meydana gelecek usulsüz ve devlet politikasına uygun düşmeyen işleri kamuoyuna duyurmak ve bu yolda tartışmaları başlatmak ve yapmak basının görevleri arasındadır. Davacı tamamen kendi iradesiyle yarattığı bu ortamın basın yoluyla eleştirilmesine katlanmak zorundadır.*"[229] Başka bir kararında da; *".....Her ne kadar özellikle kişilerin itibarı ve hakları konusunda belli sınırları aşmaması gerekliyse de, basının görevi halkı ilgilendiren tüm konularda sorumlulukları ve görevleri ile uyumlu olarak bilgi ve fikirleri yaymaktır……"* ifadelerini kullanmıştır.[230] Farklı bir kararda da *"……..Bilindiği gibi basının başlıca görevlerinden birisi ve en önemlisi, ……., kamu yararı bulunan haberleri toplayarak halka, topluma ulaştırmak, böylece toplumun düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve neticede kamuoyunun serbestçe oluşumunu sağlayarak toplumun denetimine aracı olmaktır……"*[231] *ifadelerini kullanmıştır.*

Yine Yargıtay başka bir kararında;

".....basın hürriyetinin kapsamı içinde haber verme kamuyu aydınlatma, oluşturma ve eleştiri de yer alır. Bunlar basının hak ve görevleridir. Ancak basında yayınlanan haber doğru vakıalara dayanmalı, doğru bir amaca yönelik olmalıdır.

---

[228] Yargıtay HGK, T:06.03.2002, E:2002/4-115, K:2002/151, Yargıtay HGK, T:24.03.2004, E:2004/4-155, K:2004/157, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:16.04.2012, E:2012/1798, K:2012/6531./ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:09.09.2015, E: 2014/11959, K2015/9558. / Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:27.11.2014, E:2014/98, K:2014/16229.

[229] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:23.12.1993, E:1993/3762, K:1993/15152.

[230] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:20.11.2014, E:2014/446, K:2014/15609.

[231] Yargıtay 4. HGK, T:22.05.2002, E:2002/4-423, K:2002/430.

Haber bu nitelikte oldukça şeref ve haysiyet rencide etse bile sorumluluk söz konusu edilemez. Çünkü bu halde hukuka aykırılık ortadan kalkar...” [232]

Yargıtay başka bir kararında da basının görevi olarak şunu ifade etmiştir; *“....Yayınlanmasında kamu yararı bulunan gerçek ve güncel haberin ya da eleştirinin özle biçim arasında denge kurularak verilmesi durumunda hukuka aykırılık ortadan kalkmış ve basın sorumluluktan kurtulmuş olur. Basının güncel olan bu tür haberleri abartmaya gitmeden vermesi görevinin gereğidir. Basın, yalnızca olay açıklamasıyla yetinmeyip değişik açılardan durum değerlendirmesi yapabilir. ”*[233]

Yargıtay yukarıdaki kararda ayrıca şu ifadeleri de kullanmıştır; *“.... Basın özgürlüğü, kişinin dünyada ve özellikle içinde yaşadığı toplumda meydana gelen ve toplumu ilgilendiren olay ve olgular hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamayı amaçlar. Bunun gereği olarak; basın haber toplamak, fikir ve kanaatleri izleyerek bunları çözümlemek, yorumlamak, eleştirmek ve sonuçta kamuoyunu ilgilendiren konularda doğru ve gerçeğe uygun haber verme hakkına sahip ve bununla görevlidir. Diğer bir deyişle, denetim, uyarma, eleştiri ve gerçekleri açıklama, basının doğal ödevleridir.* ” [234]

Yargıtay kararlarında sayılmış olan basının görevlerini sıralayacak olursak basının;

-Kamu gücünün denetimi

-Doğru ve gerçeğe uygun haber verme

-Eleştirme ve gerçekleri açıklama

---

[232] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:15.10.1981, E:1981/9783, K:1981/11230.
[233] Yargıtay HGK, T:06.03.2002, E:2002/4-115, K:2002/151.
[234] Sulhi DÖNMEZER, **Basın Hukuku**, İstanbul 1968, s. 72 vd. / Ergun ÖZSUNAY, **Gerçek Kişiler,** İstanbul 1980, s. 119 vd. / Yargıtay 4. Hukuk Dairesi T:12.4.1979, E:1978/9042, K:1979/4935 / Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:15.10.1981, E:1981/9783, K:1981/11230 / Benzer Kararlar için bkz. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:15.10.1981, E:1981/9783, K:1981/11230, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:17.02.2000, E:1999/10585, K:2000/1428, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:05.10.1999, E:1999/4195, K:1999/7945, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:28.04.1987, E:1987/2077, K:1987/3267, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:25.01.2001, E:2000/9528, K:2001/686, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, T:15.05.2002, E:2002/4-402, K:2002/412.

-Bilgi ve fikirleri yayma

-Kamuyu aydınlatma ve kamuoyunun oluşumunu sağlama görevleri bulunmaktadır.

3.3. Basın Özgürlüğünün Kapsamı

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü geniş kapsamlı bir özgürlük olup, içerisinde farklı birçok hak ve özgürlüğü barındırmaktadır. Düşünce ve kanaatler basılmış biçimde yayımlandığında basın özgürlüğünden söz edilmektedir.

Basın özgürlüğünü genel olarak, haberlerin, düşüncelerin, yorumların, analizlerin, eleştirilerin serbestçe basılması, yayınlanması ve dağıtılması özgürlüğü olarak tanımlayabiliriz. [235]

Basın özgürlüğü sınırsız olmadığı gibi basın özgürlüğünden nelerin kastedildiğinin de bilinmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda Yargıtay verdiği kararlarda basın özgürlüğünün neleri kapsadığını da belirtmiştir.

Yargıtay bir kararında "……basın hürriyetinin kapsamı içinde haber verme kamuyu aydınlatma, oluşturma ve eleştiri de yer alır. Bunlar basının hak ve görevleridir. Ancak basında yayınlanan haber doğru vakıalara dayanmalı, doğru bir amaca *yönelik olmalıdır. Haber bu nitelikte oldukça şeref ve haysiyet rencide etse bile sorumluluk söz konusu edilemez…."* [236]

Yargıtay kararları incelendiğinde basın özgürlüğünün; haber verme, kamuyu aydınlatma, kamuoyu oluşturma ve eleştirme konularını kapsadığı ve ayrıca bu konuların basının hak ve ödevleri de olduğu belirtilmektedir.

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 3. maddesi ise basınını kapsamını "…..*Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir….."* şeklinde sıralamıştır. 5680 sayılı Mülga Basın Kanunu'na

---

[235] SALİHPAŞAOĞLU, a.g.e., s.27.
[236] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:15.10.1981, E:1981/9783, K:1981/11230. / Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:08.07.1977, E:1976/3518, K:1977/7947.

bakıldığında ise, 5187 sayılı Kanunun 3. Maddesinin karşılığı olan 5680 sayılı Mülga Basın Kanunu'ndaki 1. Maddede basın özgürlüğünün kapsamına ilişkin bir açıklama yer almamaktaydı. Görünen o ki kanun koyucu yeni kanunun yapımı sürecinde Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlardaki görüşlerinden de faydalanmıştır.

3.4. Basın Özgürlüğünün Amacı

Kitle iletişim özgürlüğü, temelinde ifade özgürlüğü yatmasından dolayı temel hak ve özgürlüklerin en önemlileri arasında yer almaktadır. Bu kadar önemli bir temel hakkın da belli bir amacı olmalıdır. Yargıtay vermiş olduğu kararlarında kitle iletişim özgürlüğünün amacını basın özgürlüğünü temel alarak açıklamıştır.

Yargıtay vermiş olduğu kararlarda basın özgürlüğünün amacını, Anayasa'nın 28. Maddesi ile 2004 yılı öncesi 5680 Sayılı Mülga Basın Yasası'nın 1. Maddesine 2004 yılı sonrası ise 5187 sayılı Yeni Basın Kanunu'nun 3. Maddesine dayandırarak açıklamaktadır.

Anayasamızın "*Basın hürriyeti*" başlıklı 28. maddesi şu şekildedir;

"*Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.*

(İkinci fıkra mülga: 3.10.2001-4709/10 mad.)

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27'nci maddeleri hükümleri uygulanır.

Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya Devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazanlar veya bastıranlar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hâkim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenebilir. Dağıtımı önleyen yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat

içinde yetkili hâkime bildirir. Yetkili hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtımı önleme kararı hükümsüz sayılır.

Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz.

Süreli veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel ahlâkın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir; hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.

Süreli veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır.

Türkiye'de yayımlanan süreli yayınlar, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyetin temel ilkelerine, millî güvenliğe ve genel ahlâka aykırı yayımlardan mahkûm olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan süreli yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hâkim kararıyla toplatılır."

Yine Yargıtay'ın basın özgürlüğünün amacını açıklarken dayandığı diğer bir kanun olan 5680 Sayılı Mülga Basın Kanunu, 09.06.2004 kabul tarihli 5187 sayılı "Basın Kanunu"nun 30. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. 5680 Sayılı Mülga Basın Yasası'nın 1.[237] Maddesi 5187 sayılı "Basın Kanunu"nun 3. Maddesine karşılık gelmektedir. 5187 sayılı "Basın Kanunu"nun "Basın özgürlüğü" başlıklı 3. Maddesi ise şu şekildedir;

---

[237] 5680 Sayılı Mülga Basın Yasası. "Madde 1 - *Basın serbesttir.*
Basılmış eserlerle bunların neşri bu kanunda yazılı hükümlere tabidir."

"MADDE 3 - Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir.

Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlakının, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, Devlet sırlarının açıklanmasının veya suç islenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlanabilir."

Yargıtay vermiş olduğu kararlarında basın özgürlüğünün amacını şu şekilde ifade etmiştir; "*Anayasa'nın 28. ve 5680 Sayılı Basın Yasası'nın 1. Maddesi, basın özgürlüğünü düzenlemiş ve bunun sınırlarını göstermiştir. Basın özgürlüğü, kişinin dünyada ve özellikle içinde yaşadığı toplumda meydana gelen ve toplumu ilgilendiren olay ve olgular hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamayı amaçlar. Bunun gereği olarak; basın haber toplamak, fikir ve kanaatleri izleyerek bunları çözümlemek, yorumlamak, eleştirmek ve sonuçta kamuoyunu ilgilendiren konularda doğru ve gerçeğe uygun haber vermek hakkına sahip ve bununla görevlidir. Eş söyleyişle, denetim, uyarma, eleştiri ve gerçekleri açıklama, basının doğal ödevleridir.* [238]

Anayasanın 28. maddesinde düzenlenen basın özgürlüğünün amacı, kamunun ilgisini çeken olaylarda toplumun bilgilendirilmesini sağlamaktır.

Basın özgürlüğü Anayasanın 28. maddesi ile 5187 sayılı Basın Yasasının 1. ve 3. maddelerinde düzenlenmiştir, Bu düzenlemelerde basının özgürce yayın yapmasının güven altına alındığı görülmektedir. Basına sağlanan güvencenin amacı, toplumun sağlıklı, mutlu güvenlik içinde yaşayabilmesini gerçekleştirmektir. Bu

[238] DÖNMEZER, a.g.e., s. 72 vd. / ÖZSUNAY, s. 119 vd. / Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 12.4.1979 tarih ve 9042-4935 sayılı kararı. / Farklı kararlar için bkz; Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:03.02.1983, E:1982/11527, K:1983/1087, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:13.02.2001, E:2001/708, K:2001/1397, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:31.05.2001, E:2001/1976, K:2001/5792, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:25.06.2001, E:2001/2702, K:2001/6780, Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:04.04.2002, E:2001/13196, K:2002/4185.

durum da halkın dünyada ve içinde yaşadığı toplumda meydana gelen ve toplumu ilgilendiren konularda bilgi sahibi olması ile olanaklıdır. [239]

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile diğer özel yasalarla güvence altına alınmış bulunan basın özgürlüğünün amacı, kamuyu ilgilendiren konularda doğru ve gerçeğe uygun haber vermeyi sağlamaktır.

Yargıtay'ın muhtelif kararlarından basın özgürlüğünün amacını şu şekilde özetleyebiliriz. Basın;

- Kamunun ilgisini çeken olaylarda toplumu bilgilendirmeyi,
- Kamuyu ilgilendiren konularda doğru ve gerçeğe uygun haber vermeyi ve
- Toplumun sağlıklı, mutlu güvenlik içinde yaşayabilmesini amaçlar.

Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlar incelendiğinde Yargıtay'ın basın özgürlüğünün amacını açıklarken hep aynı kalıbı kullandığı görülmektedir. Bu da bize Yargıtay'ın kendini geliştiremediğini, olaylara farklı açılardan bakamadığını ve sıradanlaştığını göstermektedir. Zira farklı kararlarda bire bir olarak aynı kalıpların kullanılıyor olması demek, kararın yazımında kes-kopyala-yapıştır mantığıyla hareket edildiğini göstermektedir.

3.5. Basın Özgürlüğünün Sınırları

Hür düşüncenin yayılması için en etkin araçlardan biri olan basın özgürlüğü sınırsız olarak kullanılamaz. Kaldı ki sınırsız olarak kullanılmaya kalkılan özgürlük beraberinde yine kişilerin haklarına müdahale sonucu doğurur ki bu da özgürlüğün ortadan kalkmasına neden olur.

Gerek uluslararası sözleşmelerde gerek Anayasamızda ve kanunlarda güvenceye alınmış olan basın özgürlüğü sınırsız değildir.[240] Basın özgürlüğüne

---

[239] Farklı kararlar için bkz; Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:19.03.2015, E:2014/7941, K:2015/3386. / Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:15.01.2014, E:2013/19028, K:2014/314./ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:09.09.2015, E:2014/11959, K:2015/9558. / Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T: 19.03.2015, E:2014/7941, K:2015/3386.

[240] KORKMAZ, a.g.e., s.193-194.

tanınmış olan koruma kadar basın özgürlüğünün sınırlandırılması sorunu da Yargıtay kararlarında irdelenmiştir.

Yargıtay kimi kararlarında basın özgürlüğünün sınırsız olmadığını ve belli sınırlar dahilinde kullanılabileceğini belirtmiş ve basın özgürlüğünün sınırsız kullanımına müdahale etmiştir.

Yargıtay çoğu kararında basın özgürlüğünün sınırını belirlemek için şu ifadeleri kullanmıştır; "*Bu denli geniş işlevi olan ve bir kamu görevi yürüttüğü kabul edilen basının özgür olması tartışılmaz. Ne var ki, bu özgürlükte tüm diğer özgürlükler gibi, sınırsız değildir. Bu özgürlük, mutlak olmayıp nispidir. Basın özgürlüğünün önüne kişinin, kişilik hakları çıktığında, basın geri çekilmek ve orada durmak zorundadır. Bu husus, MK.nun 24 ve 24/a maddesi ile güvence altına alınmış, yaptırımı açıklanmıştır. Ayrıca, BK.nun 49. maddesinde de, saldırı halinde, manevi tazminat istenebileceği genel bir kural olarak düzenlenmiştir. Şu hususu da belirtelim ki, kişinin kişilik haklarına dokunamama da nispidir. Olaya ve kişiye göre değişiklik gösterebilir. Haber gerçekse, gerçeklik ölçüsü içinde bu uygun bir dille sınırı aşılmamak suretiyle yayınlanabilir. Bu halde saldırının varlığından söz edilemez, Çünkü basının görevi doğru olan haberi vermektir.*" [241]

Yargıtay başka bir kararında da; *"…..Anayasa'nın 28. maddesinde düzenlenen basın özgürlüğü ve bu özgürlüğün getirdiği ayrıcalıklar sınırsız olmayıp basın özgürlüğünün özel hukuk alanındaki sınırı Medeni Yasa'nın 24 ve yayın tarihinde yürürlükte olan 818 sayılı Borçlar Yasası'nın 49. maddelerinde anlamını bulan kişilik haklarının korunmasına ilişkin düzenlemelerdir. Borçlar Yasası'nın 49. maddesi gereğince basının sorumlu tutulabilmesi için; yayın ya da eleştirinin kişilik haklarını zedelemesi, bu zedelemenin manevi bir zarar doğurması, kişilik haklarına saldırı ile gerçekleşen zarar arasında uygun nedensellik bağı bulunması, kişilik*

[241] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:23.12.1993, E:1993/3762, K:1993/15152. / Benzer kararlar için bkz; Yargıtay HGK, T:14.02.2001, E:2001/4-103, K:2001/123, Yargıtay HGK, T:22.11.2000, E:2000/4-1672, K:2000/1720, Yargıtay HGK, T:24.03.2004, E:2004/4-155, K:2004/157.

haklarına saldırının hukuka aykırı olması ve hukuka aykırılığı ortadan kaldıran hukuka uygunluk nedenlerinin bulunması gerekir….."[242] ifadelerini kullanmıştır.

Başka bir kararda ise Yargıtay; *"……Basın özgürlüğü ile kişilik değerlerinin karşı karşıya geldiği durumlarda; hukuk düzeninin çatışan iki değeri aynı zamanda koruma altına alması düşünülemez. Bu iki değerden birinin diğerine üstün tutulması gerektiği, bunun sonucunda da, daha az üstün olan yararın daha çok üstün tutulması gereken yarar karşısında o olayda ve o an için korumasız kalmasının uygunluğu kabul edilecektir. Bunun için temel ölçüt kamu yararıdır. Gerek yazılı ve gerekse görsel basın bu işlevini yerine getirirken, özellikle yayının gerçek olmasını, kamu yararı bulunmasını, toplumsal ilginin varlığını, konunun güncelliğini gözetmeli, haberi verirken özle biçim arasındaki dengeyi de korumalıdır. Yine basın, objektif sınırlar içinde kalmak suretiyle yayın yapmalıdır. O anda ve görünürde var olup da sonradan gerçek olmadığı anlaşılan olayların yayınından da basın sorumlu tutulmamalıdır……"* ifadeleriyle basının objektif sınırlar içerisinde kalmak suretiyle yayın yapması gerektiğini belirtmiştir.

Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlar genel olarak kitle iletişim araçları vasıtasıyla kişilik haklarının ihlali üzerine hakkı ihlal edilen kişiler tarafında tazminat davası açmaları üzerine verilmiş olan kararlardır.

Yeni Meram Gazetesi'nin 30 Nisan 2002 günlü nüshasında yayımlanan *"Yorum"* başlıklı yazı ile kişilik haklarına saldırıdan kaynaklanan manevi tazminat istemine ilişkin bir davada, Yargıtay 4. Dairesi, yerel mahkemenin red kararı vermesi gerekirken kısmen kabul kararı vermesini hatalı bulmuş ve dosyayı bozarak yerel mahkemeye göndermiştir. Akabinde yerel mahkemenin ilk kararında direnmesi üzerine dosya Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun önüne gelmiştir. Bahsi geçen dosyada Yargıtay Hukuk Genel Kurulu;

"…. basın özgürlüğü, kişinin dünyada ve özellikle içinde yaşadığı toplumda meydana gelen ve toplumu ilgilendiren olay ve olgular hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamayı amaçlar.

[242] Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, T:03.03.2015, E:2015/2423, K:2014/7046 .

Bunun gereği olarak; basın haber toplamak, fikir ve kanaatleri izleyerek bunları çözümlemek, yorumlamak, eleştirmek ve sonuçta kamuoyunu ilgilendiren konularda doğru ve gerçeğe uygun haber vermek hakkına sahip ve bununla görevlidir. Eş söyleyişle, denetim, uyarma, eleştiri ve gerçekleri açıklama, basının doğal ödevleridir……..

Kısaca, basın özgürlüğü, demokrasinin "olmazsa, olmaz" koşuludur.

Doğaldır ki, basının bu ayrıcalıklı konumu ve hukuk düzeninin kendisine tanıdığı özgürlük, tüm özgürlükler gibi, yine hukuk düzenince çizilen sınırlara tabidir. Basın, yaptığı yayımlarda, gerek Anayasa'nın Temel Hak ve Özgürlükler Bölümünde yer alan ve gerekse MK. nun 24 ve 25. Maddelerinde ve ayrıca özel yasalarda güvence altına alınmış olan kişilik haklarına saygı göstermek, bunlara saldırı niteliği taşıyabilecek tutum ve davranışlardan kaçınmak zorundadır.

Bu cümleden olarak, basın, belirli bir kişinin fikrini tartışmak zorunda kaldığı durumlarda bile, objektif bilgi vermekle ve eleştirmekle yetinmeli; olayları tahrif etmek veya kuşkuları yaymak gibi, hukukun izin vermeyeceği yollara başvurmamalıdır. Özellikle de, hakaret niteliğinde ya da yersiz, onur kırıcı söz ve deyimlerin kullanılmasından kaçınmalıdır.

Basının kamu görevi yapmasında göz önünde tutulan amaçla, kişilik haklarına verilen zarar arasında açık bir oransızlık varsa, yayımın hukuka aykırı olduğu kabul edilmelidir. Objektiflikten ayrılmak, haber sınırını aşmak, genişletici ve yanlış yorumlarda bulunmak, gerçek dışı haber vermek, yersiz şekilde onur kırıcı sözler kullanmak, dürüstlük kurallarına aykırı davranmak, kişisel nedenlerle salt sansasyon yaratmak için yayım yapmak, hukuka aykırıdır.……..

Bu açıklamalardan sonra, denilebilir ki;

Basın özgürlüğünün kişilik haklarına üstün tutulabilmesi için:

Haberin gerçeğe uygun olması, gerçeğe uygun yayımın haber niteliği taşıması, gerçeğe uygun haberlerin verilmesinde nesnel (objektif) ölçütlere uyulması, haberin veriliş biçimi yönünden, özle biçim arasında ölçülülük bulunması gerekir.

Bir yayımın hukuka uygun olduğunun kabul edilebilmesi, ancak, açıklanan bütün bu koşulların birlikte varlığı halinde mümkündür. Yapılan bir yayım, bu temel ilkelerden herhangi birine ters düşüyorsa, hukuka aykırılık unsuru gerçekleşmiş olacaktır……

Önemle vurgulanmalıdır ki, yayımlanmasında kamu yararı bulunan, gerçek ve güncel bir haberin veya eleştirinin, özle biçim arasında denge kurulmak suretiyle verildiği durumlarda, manevi tazminat sorumluluğunun temel öğesi olan "hukuka aykırılık" gerçekleşmeyeceğinden, basının sorumluluğu da söz konusu olamaz.

Basın objektif sınırlar içinde kalmak suretiyle olay ve konu ile ilgili olan, görünen, bilinen her şeyi araştırma, inceleme ve olayları o anda belirlenen biçimi ile değerlendirme, yayma ve yayınlama yetki ve sorumluluğuna sahip olmakla birlikte, haberin verilişi sırasında özle biçim arasındaki dengenin bozulmaması gerekir.

Diğer taraftan, haberde gerekli, yararlı ve ilgili olmayan nitelemeler ve yorumlar yapıldığı, haberin içeriğine uygun düşmeyen, tahrik edici, kamuoyunda husumet ve kuşku yaratıcı, güveni zedeleyici bir üslubun kullanıldığı durumlarda, özle biçim arasındaki denge bozulmuş sayılır. Bu da hukuka aykırılığın varlığını kabule olanak kılar.

Anayasa ve Yasaların güvencesi altında bulunan basın özgürlüğü ile kişiyi insan yapan kişilik haklarının çatışması halinde birinin diğerine önceden üstün tutularak sonuca ulaşılması mümkün değildir.

Her olay, kendine özgü koşullar içerisinde değerlendirilerek, çözüme bağlanmalıdır.

……yayın yoluyla yapılan eylemin kişilik haklarına saldırı niteliğinde olup olmadığının,…….saptanmasında, (gerçeğe uygunluk), (kamusal ilgi ve toplumsal yarar), (güncellik) ve (şekle uygunluk) unsurlarının bulunup bulunmadığının araştırılması zorunludur.

En önemlisi, basın kamu görevini yaparken göz önünde tutulan amaç ile kişilik haklarına verilen zarar arasında açık bir oransızlık varsa, objektiflikten ayrılıp,

haber sınırını aşarak, genişletici ve yanlış yorumlarda bulunarak, yersiz şekilde onur kırıcı sözler kullanır, dürüstlük kuralına aykırı davranır ve kişisel nedenlerle salt sansasyon yaratmak için yayın yaparsa bu hukuka aykırı olur ve sonuçta da haberde özle biçim arasındaki dengenin bozulması halinde bu hal tazminatı gerektirir……..” [243] açıklamasıyla yerel mahkemenin direnme kararını yerinde bularak dosyanın Yargıtay 4. Dairesi’ne gönderilmesine karar vermiştir.

Manevi tazminat isteminin dayandırıldığı “Yorum” başlıklı yazıda[244] davacı tarih profesörü bir televizyon kanalındaki konuşmalarından dolayı eleştirilmekte ve Yargıtay 4. Dairesi bu eleştirileri basın özgürlüğü kapsamında değerlendirmektedir. Ancak Hukuk Genel Kurulu davacı profesörün eleştirilebilirlik eşiğini sade vatandaş gibi değerlendirerek davanın reddi gerektiği görüşündedir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, bu kararı ile basın özgürlüğünü adeta kısıtlamaktadır. Zira dava konusu yazıda eleştiri sınırları aşılmamaktadır. Kaldı ki anılan yazıda davacıdan daha fazla üniversite yönetimi eleştirilmektedir ve bu nedenle de Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun kararı yerinde bir karar değildir.

---

[243] Yargıtay HGK. T: 22.03.2006, E:2006/4-35, K:2006/81.

[244] Manevi tazminat isteminin dayandırıldığı Y. M. Gazetesinin 30 Nisan 2002 günü nüshasının 1. ve 15. sayfalarında yayımlanan “Yorum” başlıklı yazının ilgili bölümü*; “...Selçuk Üniversitesinin barındırdığı kalibresi düşük bir bilim adamının Mevlana konusunda saçma derecesindeki fikirleri tepki görse de önemli değildir. Öyle ise önemli olan nedir? Bir bilim kurumunda Prof. Dr. M. Bayram gibilerin, nasıl kamu görevi yapabildikleridir. Bünyedeki virüs kadar, o virüse hayat hakkı veren ortamın varlığıdır. Maalesef Selçuk Üniversitesi bu gibi konularda hassas olmak şöyle dursun, kimi bilim adamlarının ve görevlilerin kalitesine önem vermemektedir. Üniversite yönetimi kendisine yandaş gördüğü her kademedeki personeline sınırsız özgür davranma hakkını veriyor...Bu şahsın tarih bilgisi olsa da, tarih şuur ve sorumluluğunun olmadığını düşünüyoruz...İsmail Nacar ile aynı kefenin malı olan Prof. Dr. M. Bayram'ın tarihi saptırmak suretiyle hangi mezhep ve hangi etnik kökene hizmet ettiğini ve mesaj verdiğini araştırmak lazım. Ayrıca Prof. Dr. Bayram'ın kimin adına konuştuğunu ve hangi amaca hizmet ettiğini de araştırmak lazım ...Selçuk Üniversitesi her türlü başıboşluk ve başıbozuklukların serbestçe hüküm sürdüğü ve kimilerinin de zehir kustuğu, ayrımcılık ve bölücülük yaptığı disiplinsiz bir kurum haline gelmiştir. Şayet böyle olmasaydı Prof. Dr. M. Bayram adlı birisi ortaya çıkıp 700 küsur yıllık Mevlana ve Türk tarihini tahrif etme hakkını kendisinde bulamazdı. Unutmayalım ki at sahibine göre kişner. Atta da sahipte de sorun var ve sorumsuzluk var….*” şeklindedir. Yargıtay HGK. T:22.03.2006, E:2006/4-35, K:2006/81.

4. AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLESMESİ'NDE VE AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARINDA KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜGÜ

4.1. Kitle İletişim Özgürlüğünün Temeli, Kapsamı, İçeriği Ve Sınırlandırılması

4.1.1. Kitle İletişim Özgürlüğünün Temeli Olarak İfade Özgürlüğü

İfade özgürlüğü, demokrasisinin temel yapı taşı olmanın yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde güvence altına alınmış olan pek çok hak ve hürriyetin kullanılabilmesi için bir ön koşul oluşturmaktadır. Örneğin AİHS mad. 10'da düzenlenmiş olan ifade özgürlüğü hakkı sözleşmenin 9. maddesinde düzenlenmiş olan düşünce, vicdan ve din hürriyeti ile bu hürriyetin 9. maddede koruma altına alınmış olan diğer görünümlerinin mantıksal evrimini temsil eder.[245]

Bu bağlamda düşüncelerin kitle iletişim araçları ile ifade edilmesini "*kitle iletişim özgürlüğü"* olarak nitelendirebiliriz. İşte kitle iletişim özgürlüğü, ifade özgürlüğünün haber, bilgi ve düşüncelerin kitle iletişim araçlarıyla serbestçe ifade edilebilmesi ve bu ifadelerin alınabilmesi şeklindeki görünümüdür.[246]

AİHM'ne göre haber alma ve verme bakımından özgür olmak yetmez, gerekli teknik olanaklara erişim de önemlidir. Bu konuda AİHM örnek bir kararda; *"….yalnızca bilginin içeriği için değil, bilgi aktarma veya edinme araçları için de geçerlidir. Zira bu araçlar üzerinde uygulanan herhangi bir sınırlama zorunlu olarak bilgi edinme ve aktarma hakkına da müdahale olacaktır. "* ifadeleriyle kitle iletişim özgürlüğünün sağlanabilmesi için kitle iletişim araçlarına erişimin ve bunların kullanımının da kısıtlanmaması gerektiğine vurgu yapmaktadır.[247]

---

[245] ÜNAL, a.g.e., s. 57.
[246] ZENGİ, a.g.e., s.26-27.
[247] Karar için bkz.; Gilles DUTERTRE, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler**, Avrupa Konseyi Yay., Almanya, 2003, s.366.

Uluslararası sözleşmelerde doğrudan doğruya kitle iletişim özgürlüğü terimi yer almamakta, iletişim özgürlüğünün temeli olan ifade özgürlüğüne ilişkin düzenlemeler kitle iletişim özgürlüğüne de uygulanmaktadır.

İfade özgürlüğü geniş kapsamlı bir özgürlük olup bünyesinde çeşitli özgürlükleri barındırmaktadır. Genel olarak ifade özgürlüğünün üç boyutu olduğunu ifade edebiliriz. İlk olarak ifade özgürlüğü; bir fikrin oluşabilmesi için gerekli özgürlükleri kapsamaktadır. Bu bağlamda ifade özgürlüğü, bilgi ve fikirleri inceleme, araştırma, elde etme, serbestçe öğrenme hürriyetidir. İkinci boyutu, düşünce özgürlüğü olup, kişinin düşüncelerinden dolayı kaygılanmaması ve düşüncelerini açıklamak için zorlanmamasıdır. İfade özgürlüğünün üçüncü boyutunda, kişinin fikirlerini açıklama ve yayma özgürlüğü yer almaktadır.[248]

Bu üç unsur birlikte değerlendirildiğinde ise ifade özgürlüğü; herkesin serbestçe bilgiye ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması ve bunları serbestçe dışa aktarabilme özgürlüğü olarak tanımlanabilir.[249]

İfade özgürlüğünün üçüncü boyutu olan kişinin fikirlerini açıklama ve yayma özgürlüğü ancak iletişim araçları vasıtasıyla mümkün olabilmektedir. Kişinin fikirlerini kitle iletişim araçları vasıtasıyla açıklama ve yayma özgürlüğü ise kitle iletişim özgürlüğü olarak ifade edilmektedir. Bu açıdan kitle iletişim özgürlüğünün temeli ifade özgürlüğüdür diyebiliriz.

Her ne kadar öğretide kitle iletişim özgürlüğü, ayrı ayrı basın özgürlüğü, görsel-işitsel iletişim özgürlüğü şeklinde alt başlıklar halinde incelense de AİHS metninde bu şekilde bir ayrım yapılmadığı görülmektedir. AİHS'nde kitle iletişim özgürlüğü, tüm kitle iletişim araçlarını kapsayacak şekilde bilgi alma ve verme hürriyetinin bir parçası olarak ele alınmakta ve AİHS'nde kitle iletişim özgürlüğü, ifade hürriyetinin düzenlendiği 10. madde ile sağlanmaktadır.[250]

---

[248] SUNAY, a.g.e., s. 8.

[249] ZENGİ, a.g.e., s. 24, İfade özgürlüğünün diğer tanımları için bkz: SUNAY, a.g.e., s. 8. / DURAN, a.g.e.., s.58./ Mustafa ERDOĞAN, **Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif**, LDD, S. 24, Y.2001, s.9.

[250] Kemal, GÜNLER, **Teoride ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Kitle İletişim Özgürlüğü**, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2006, s.46 vd.

İfade özgürlüğü bu açıdan yukarıda da değindiğimiz gibi kitle iletişim özgürlüğünün temelini ve hukuki metinlerdeki görünümünü teşkil etmektedir.

4.1.2. İfade Özgürlüğünün ve Kitle İletişim Özgürlüğünün Sınırlandırılması

İç hukukumuzda Anayasamız ve kanunlarımızda ifade özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğünü sınırlandıran hükümler bulunduğu gibi konunun önemine binaen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde de bu özgürlüklerin sınırsız olmadığı ve sınırlandırılabileceği konusu düzenlenmiştir.

AİHS'nin 10. maddesinin ilk fıkrasında genel olarak kitle iletişim özgürlüğü ve ifade özgürlüğüne ilişkin esaslar belirlendikten sonra maddenin ikinci fıkrasında bu özgürlüklerin sınırlandırılabileceği ve sınırlandırılma nedenleri sayılmıştır. [251] Sözkonusu fıkra aşağıdaki gibidir;

"2. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir."

Demek ki sınırlamalar "*yasayla öngörülmüş"* olmalı, "*gerekli*" olmalı ve yukarıda sözü edilen "*meşru amaçlar*"dan birine (suç işlenmesinin önlenmesi, kamu güvenliğinin korunması vb.) hizmet ediyor olmalıdır. [252]

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, özgürlüklere yapılacak olan müdahalelerin mutlaka bir yaptırım olması gerektiği görüşünde de değildir. Bazen bir yaptırım

[251] ZENGİ, a.g.e., s.78.
[252] DUTERTRE, a.g.e., s.366.

tehdidi ya da sonuçlanmasa bile bir müdahale sürecinin başlatılması da kitle iletişim özgürlüğüne müdahale olarak kabul edilebilir.[253]

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki Sözleşme'nin meşru sayıp izin verdiği müdahale ve sınırlandırmalar (kısıtlama ve istisnalar) hak ve özgürlüklere getirilen istisnalar oldukları için dar yoruma tabidirler.[254] Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Klass ve Diğerleri / Almanya, Handyside/İngiltere, Observer ve Guardian/İngiltere ve Sunday Times 2/İngiltere davalarında sınırlandırmanın dar yorumlanması gerektiği görüşünü belirtmiştir.

4.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Kitle İletişim Özgürlüğü

4.2.1. Basın Özgürlüğü

Kitle iletişim özgürlüğünün kapsamını oluşturan ilk özgürlük alanı basın özgürlüğüdür ve bu özgürlüğün kökleri çok eski çağlara dayanmaktadır. [255]

Günümüzün toplumlarında bireysel söz özgürlüğü önemini geniş ölçüde yitirmiş, bunun yerini kitle iletişim almıştır. Bu nedenledir ki AİHS'nin 10. maddesi temelindeki en önemli sorunlar geniş anlamında basın (iletişim araçlarının her çeşidi) ve basın özgürlüğü düzeyinde ortaya çıkmaktadır.[256]

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, AİHS'nin 10. maddesinde ele alınan özgürlüklerin kullanılması bakımından basın özgürlüğüne özel statü tanıyan ilke ve

---

[253] Osman DOĞRU; Atilla NALBANT, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklamalı ve Önemli Kararlar,** C. 2., Legal Yay., İstanbul, 2013, s. 226.
[254] Şeref GÖZÜBÜYÜK; Feyyaz GÖLCÜKLÜ, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması,** Turhan Yay., Ankara, 2013, s. 373.
[255] ZENGİ, a.g.e., s.36.
[256] DUTERTRE, s.360.

kuralları ortaya çıkaran kapsamlı bir içtihat hukuku geliştirmiştir.[257] Zira basın özgürlüğü ifade özgürlüğünün hem bir biçimi hem de bir aracıdır.[258]

Basının asli görevi, kamuoyunu ilgilendiren konularda haberler yaparak halkı bunlardan haberdar etmektir. Yani basının görevi bilgi vermektir; verilen bilginin yorumlanması, öncelikle okuyucuya bırakılmalıdır. Eğer bir gazetecinin kendisi bir görüş açıklıyorsa, açıklayacağı görüş kişilerin itibarını korumak için ceza hukuku hükümlerine aykırı olmamalıdır.[259] Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna ve AİHM'ne intikal eden olaylarda bu organlar, kişilerin bilgi edinme hakları ile basın özgürlüğü arasındaki dengeyi korumaya çalışmışlardır.[260]

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi pek çok kararında olduğu gibi Oberschlick/Avusturya[261] davasında da basın özgürlüğünün demokratik toplumdaki önemini bir kez daha vurguladıktan sonra 10. madde hükmünün bu alanda doğurduğu sonuçları yerleşmiş içtihat olarak ilkeler halinde belirlemiştir. AİHM'ne göre *"….Basın, her ne kadar, özellikle "başkalarının onurunu korumak" amacıyla konmuş bulunan sınırları aşmamak zorunda ise de politik sorunlar ve genel yararı ilgilendiren öteki konulara ilişkin haber ve düşünceleri iletmekle de görevlidir. ……Basın özgürlüğü, kamuoyuna yöneticilerin fikir ve davranışlarını öğrenme ve değerlendirmede kullanılacak en uygun araçlardan birini sağlamaktadır. 10. madde bu hususu kanunun bilgi ve haber alma hakkına sahip bulunduğunu belirtmek suretiyle ifade etmiştir. Daha genel şekilde söylemek gerekirse, hür siyasi tartışma, bütünüyle Sözleşme'ye egemen demokratik toplum kavramının öz unsurunu oluşturur. –Bu nedenledir ki hoş görülebilir eleştiri sınırları kamusal kişi sıfatıyla hareket eden siyaset adamı konusunda, sade vatandaş konusundakinden daha geniştir. ….Kuşkusuz siyaset adamı da özel hayat çerçevesi dışında dahi onurunun korunması hakkına sahiptir. Fakat bu himayenin gerekleri, siyasi konuların serbestçe*

---

[257] Monica MACOVEİ, **İfade Özgürlüğü**, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi'nin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz**, İnsan Hakları El Kitapları, http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/el_kitaplari/AIHSmad10Ifade.pdf, (E. T. 22.01.2015), s.16.

[258] İhsan DAĞI; Metin TOPRAK, **Türkiye'de İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü**, Liberal Düşünce Topluluğu, Ankara, Temmuz 2003, http://www.liberal.org.tr/upresimler /insan_haklari_ifade_ozgurlugu_24.pdf, (E. T. 25.01.2015), s.32.

[259] Lingens / Avusturya, Başvuru No:9815/82, T:08.07.1986, Prag. 29.

[260] ÜNAL, a.g.e., s.246.

[261] Oberschlick/Avusturya, T:01.07.1997, Başvuru no:20834/92, Prag. 57.

tartışılmasını sağlayacağı yararla dengelenmek zorundadır."[262] Unutmamak gerekir ki siyaset adamları politika sahnesinde yer almış bulunan kişilerdir ve her söz ve davranışları gazeteciler yanında halk tarafından da dikkatle ve yakından izlenmektedir. [263]

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında basın çalışanlarına bazı haklar tanındığı gibi bazı sınırlamalar da getirilmiştir. Ancak Mahkeme'nin sınırlamanın sınırı konusundaki görüşü sınırlamanın sansür boyutuna ulaşmaması gerektiği yönündedir. [264]

4.2.2. Radyo ve Televizyon Özgürlüğü

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesine dayanılarak yapılan şikayetlerden bazıları radyo ve televizyon yayınlarına ilişkindir. AİHS'nin 10. maddesinin 1. fıkrasının son cümlesi şu şekildedir;

"Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir."

AİHS' ne taraf olan devletler bu maddeye dayanarak ülkelerindeki radyo televizyon yayıncılığını belli bazı izin şartlarına tabi tutabilmektedirler. AİHS'nde bu şekilde kısıtlayıcı bir hükmün yer almasının sebebi radyo ve televizyonun basın araçlarına oranla daha etkili olmaları ve yazılı basına oranla daha fazla teknik imkanlara ihtiyaç duymasıdır.[265]

Bu hükmün sözleşme metnine dahil edilme sebebi o dönemlerde frekans sayısındaki azlık ve çoğu ülkede devletin yayıncılık ve televizyon üzerinde tekel hakkına sahip olması gibi teknik nedenlerden kaynaklanmaktadır. Artık günümüzde teknolojideki gelişmeler ile beraber yayıncılık alanındaki gelişmelerle beraber bu nedenler de ortadan kalkmış bulunmaktadır. AİHM Informationsverein Lentia ve

---

[262] Lingens/Avusturya, T:08.07.1986, Başvuru No:9815/82, Prag. 41-42, Castels/İspanya T:23.04.1992, 11798/85, Başvuru No: 11798/85, Prag. 42.
[263] GÖZÜBÜYÜK; GÖLCÜKLÜ, a.g.e., s 361.
[264] ZENGİ, a.g.e., s.39.
[265] GÜNLER, a.g.e., s.94.

diğerleri-Avusturya davasında[266] *"...son on yıllarda teknik alanda kaydedilen ilerlemelerin sonucu olarak, mevcut frekans ve kanal sayısını esas alan görüşlerin, bundan böyle bu sınırlamaları haklı kılamayacağı açıkça ortaya çıkmaktadır….*" diyerek artık AİHS'nin yukarıdaki hükmüne dayalı olarak radyo ve televizyon yayıncılığındaki sınırlamaların daha geniş yorumlanması gerektiği kararını vermiştir.

Günümüzde ise uydu yayıncılığı ve kablolu televizyon, frekansların sayısını sınırsız hale getirmiş bulunmaktadır. Bu gelişmeler neticesinde AİHM, Groppera Radio AG-İsviçre davasında;[267]

"...AİHS'in 10/1 maddesinin üçüncü cümlesinin amacı, devletlerin kendi topraklarında yayıncılığın düzenlenişini bir ruhsat sistemi ile özellikle teknik yönleri açısından, kontrol altında tutmalarına olanak tanındığını açıkça ortaya koymaktır. Ancak bu cümle, ruhsat sistemine ilişkin önlemlerin bunun dışında madde 10/2'nin koşullarına tâbi olmaması anlamına gelmez; çünkü böyle bir yaklaşım bir bütün olarak alındığında 10. maddenin amaç ve hedefine aykırı bir sonucun ortaya çıkmasına yol açardı….." ifadelerini kullanarak ülkelerin kamu otoritelerinin ruhsat sistemini düzenleme yetkisinin sadece teknik amaçlarla kullanılabileceğini, 10. maddenin ikinci fıkrasındaki koşullara aykırı biçimde ifade özgürlüğüne müdahale edecek tarzda uygulanamayacağını belirtmiştir.[268]

Lentia ve Diğerleri/Avusturya davasında,[269] hukuki düzenleme olmadığı için kapalı devre TV istasyonu kurma başvurusunun resmi makamlarca reddi üzerine yapılan başvuruda AİHM, *"devletlerin, TV işletmelerinin kurulmasını izne bağlayabileceğini, bu bağlamda teknik özellikler, yayın kalitesi, yayının nitelik ve amacı, seyircisinin nitelik ve ihtiyaçlarını ve milletlerarası hukuk kurallarını dikkate alabileceğini"* belirtmiştir. AİHM, ifade özgürlüğünün demokratik toplumun vazgeçilmez unsuru olduğunu, görsel-işitsel medya araçlarının bu konudaki etkinliğini vurgulayarak, devletlerin radyo ve televizyon işletmeciliğini çok zaruri

---

[266] Lentia ve Diğerleri/Avusturya davası, Başvuru no:13914/88, T:24.11.1993.

[267] Groppera Radio AG ve diğerleri-İsviçre davası, Başvuru No: 10890/84, T:28.03.1990.

[268] MACOVEİ, a.g.e., s.23 vd.

[269] Lentia ve Diğerleri/Avusturya davası, Başvuru no:13914/88, T:24.11.1993 / Kararın özeti için bkz. Osman DOĞRU, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlar Rehberi (1960–1994),** İstanbul Barosu Yay., İstanbul, 1999, s.395 vd.

ihtiyaçların gerekli kılması halinde aşırı kısıtlamalara tabi tutabileceğini, aksi halde, toplumun ilgi uyandıran haber ve düşünceleri öğrenme hakkını kısıtlayamayacağını ifade etmiştir. Daha da önemlisi teknolojideki gelişmelerin izin rejimini etkisiz hale getirdiğini belirterek, söz konusu olayda 10. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir.[270] [271]

Avrupa Komisyonu ve AİHM güncel kararlarında özel radyo ve televizyon kurulmasını olumlu karşılamakla beraber bu alandaki devlet tekelini de kabul etmektedir. Ancak devletlerin mevzuatlarına dayanarak özel radyo ve televizyon kurulmasına izin vermemelerini de sözleşmeye aykırı bulmaktadır.[272]

AİHS'nin 10 maddesi radyo-televizyon gibi anlık olarak çok büyük kitlelerde etki yaratan kitle iletişim özgürlüğü yanında resim, sinema, film, kaset, cd vb. araçlarla yapılan kitle iletişim özgürlüğünü de kapsamaktadır. Bundan dolayı mahkemenin önüne sinema filmlerinin gösteriminin veya dağıtımının yasaklanmasına ilişkin başvurular da gelmektedir.[273]

4.2.3. İnternet Özgürlüğü

İnternet, dünya çapındaki milyonlarca bilgisayarı birbirine bağlayan bilgisayar ağları toplamı ile oluşan bir iletişim sistemidir.[274] İnternet, diğer kitle iletişim türlerine göre yeni bir ifade özgürlüğü alanıdır ve bu nedenle ifade özgürlüğüne ilişkin kurallar internet alanında da geçerlidir.[275]

Kitle iletişim özgürlüğünü alt kategorilere ayırırken kitle iletişiminde kullanılan araç esas alınarak bir kategorilendirme yapılmaktadır. Bu bakımdan internet vasıtasıyla haber, kanı ve düşüncelerin internet aracılığıyla kitlelere ulaştırılması özgürlüğünü "internet özgürlüğü olarak tanımlayabiliriz.[276]

---

[270] Enver BOZKURT, Süleyman DOST, **AİHM Kararlarında İfade Özgürlüğü ve Türkiye,** SDÜİİBFD, 2002, http://edergi.sdu.edu.tr/index.php/iibfd/article/viewFile/2478/2222, (E. T. 27.01.2015), s.67 vd.
[271] GÖZÜBÜYÜK, GÖLCÜKLÜ, a.g.e., s.362 vd.
[272] ÜNAL, a.g.e., s.251.
[273] GÜNLER, a.g.e., s.103 vd.
[274] RTÜK, a.g.e., s.99.
[275] DOĞRU, a.g.e., s. 216.
[276] İÇEL, a.g.e., s.55-56.

Teknolojik gelişmelerle son yıllarda adından sıkça söz ettiren internet aslında yaşamımızda yeni bir olgudur. Ancak kitle iletişim özgürlüğünün önemli bir unsuru olması nedeniyle AİHM kararlarında etraflıca irdelenmiştir.[277]

AİHM internet özgürlüğüne ilişkin kararlarından biri 18 Ekim 2005 tarihinde kabul edilemez bulduğu Perrin/Birleşik Krallık başvurusudur.[278]

Başvuran Fransız vatandaşı olup Birleşik Krallık'ta ikamet etmekte ve ana sayfasında herkesin erişimine açık, çocuklar için uygunsuz olan müstehcen içerik sunan ABD'de kayıtlı bir internet şirketi işletmekte idi. Başvuran sözkonusu internet sitesinde yayınlanan müstehcen içerikler nedeniyle Birleşik Krallık mahkemeleri tarafından 30 ay hapis cezasına mahkum edilmesi ile ilgilidir.

Başvuru sahibi Perrin internetin dünyaya açık olan yapısı nedeniyle yayıncıların materyale erişim sağlanabilen bütün ülkelerdeki yasal gereksinimleri öngöremeyeceğini ayrıca materyali yayınlayan şirketin ABD'de kayıtlı olması ve işletilmesi nedeniyle Birleşik Krallık'ın kendisine suç ithamında bulunmak için yargı yetkisi olmadığını iddia etmiştir.

AİHM Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesinin, Birleşik Krallık mahkemelerinin sadece yayının yerinin mahkemelerin yetki alanı içine girmesi halinde yayınla ilgili davaları inceleyebilecek olması halinde, bu durumun yayıncıları soruşturmanın mümkün olmayacağı ülkelerde yayın yapmaya teşvik edeceğini bildirdiği gerekçesini kabul etmiştir. Daha sonra AİHM Perrin'in Birleşik Krallık'ta ikamet ettiğini, Birleşik Krallık yasaların erişme imkanının olduğunu ve ülkede profesyonel faaliyet yürütmesi nedeniyle daha fazla yasal tavsiye alması gerektiğini tespit etmiştir. AİHM yürürlükteki Birleşik Krallık kanununun (1959 tarihli Müstehcen Yayın Kanunu) elektronik ortamda depolanan verilerin iletimi için de geçerli olduğunu hatırlatmıştır. Sonuç olarak, AİHM Birleşik Krallık Temyiz Mahkemesinin, Birleşik Krallık mevzuatının savunmasız kişilere sınırlı koruma

[277] ZENGİ, a.g.e., s.59.
[278] Perrin/Birleşik Krallık Davası, Başvuru no:5446/03, T:18 Ekim 2005.

sağlıyor olmasına rağmen, sorumlu bir Hükümetin bu kişilerin korumasını terk etmesi için bir neden olmadığı yönündeki gerekçesini kabul etmiştir. [279]

Sonuç olarak AİHM, dava konusu ceza mahkumiyetinin, ahlakın ve/veya başkalarının haklarının korunması adına demokratik bir toplumda gerekli olduğuna ve cezanın ölçüsüz olmadığına karar vermiştir. 10. maddeye (ifade özgürlüğü) istinaden yapılan başvuru kabul edilemez bulunarak reddedilmiştir.[280]

İnternet özgürlüğü alanında değinilebilecek diğer bir karar da Ahmet YILDIRIM ve Türkiye kararıdır. Ahmet YILDIRIM, akademik çalışmaları ile çeşitli alanlardaki yorumlarını yayımladığı http://sites.google.com/a/ahmetyildirim .com.tr/academic/ internet sitesinin sahibi ve kullanıcısıdır. Bu site, Google'ın site modülü ve web sitelerinin yer sağlayıcısı durumunda bulunan "Google Sites" (http://sites.google.com/) adlı internet sitesi kullanılarak kurulmuştur.[281]

İhtilaf konusu olay Denizli Sulh Ceza Mahkemesi'nin 23.06.2009 tarihli ve 2009/377 Değişik İş No'lu kararı ile Google Sites'da yer alan ve başvuranın sitesinden farklı bir siteye erişimin 5651 sayılı yasanın 8. maddesi uyarınca engellenmesine karar vermesiyle başlamıştır. Kararı infaz etmekle yetkili Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB), kararın infazının ancak Google Sites'ın tamamına erişimin engellenmesi halinde mümkün olduğunu Denizli Ceza Mahkemesine bildirmesi üzerine yerel mahkeme verdiği kararı değiştirerek Google Sites'ın kapatılmasına karar vermiştir. Bu karar üzerine TİB, Google Sites'e erişimi engellemiştir. [282]

Google Sites'ın tamamının kapatılması neticesinde de başvuran hiçbir suç unsuru bulunmayan sitesinin erişime kapatılmasının hukuki olmadığı görüşüyle yerel

---

[279] Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı, **Mağdur veya fail olarak şirketler,** http://www.inhak.adalet.gov.tr/tematik/diger/yargi_yetkisi.pdf, (E. T. 03.04.2015).

[280] Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı, **Mağdur veya fail olarak şirketler,** http://www.inhak.adalet.gov.tr/tematik/calisma/magdur.pdf, (E. T. 03.04.2015).

Ankara Barosu Başkanlığı, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nden İnternet Erişiminin yasaklanması Uygulamasının Düşünce Özgürlüğünü İhlal Ettiğine Dair 18 Aralık 2012 Tarihli Karar,** http://www.ankarabarosu.org.tr/Detay.aspx?SYF=7677, (E. T. 03.02.2015).

[281] Ahmet YILDIRIM / Türkiye, T:18.12.2012, Başvuru No: 3111/10.

[282] Yaman AKDENİZ; Kerem ALTIPARMAK, **AİHM Kararı: 5651 Sayılı Yasa AİHS'e Aykırı**, bianet.org, 2012, http://bianet.org/bianet/bianet/142923-aihm-karari-5651-sayili-yasa-aihs-e-aykiri, (E. T. 06.04.2015).

makamlar nezdinde itirazlarda bulunmuş ancak sonuç alamamıştır. Erişim engellemesinin devam etmesi üzerine de AİHM'ne başvurmuştur.

AİHM, kendisi ve web sayfası ile ilgili olmayan bir şikayet sonrasında, Google Sites'e erişimin engellenmesi uygulamasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10'uncu maddesi ile korunan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini hüküm altına almıştır. AİHM, web sitelerine erişimin toptan engellenmesinin demokratik hukuk devleti açısından kabul edilemez olduğuna hükmetmiş ve yerel mahkemelerin, web sitelerine erişimi bir bütün olarak engellemelerinin bilgiye erişimi imkansız kılacağı ve bu nedenle internet kullanıcılarının haklarının engelleneceğini not etmiştir.[283]

Yine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, ülkemizdeki Youtube yasakları ile ilgili olarak Kerem Akdeniz-Yaman Altıparmak ve Avukat Serkan Cengiz tarafından kendisine yapılan başvuruyu kabul ederek; *".....davacıların YouTube'un aktif kullanıcıları olduğunu, YouTube'un önemli bir iletişim kaynağı olduğunu ve bloke edilmesinin farklı şekillerde erişilmesi mümkün olmayan spesifik bilgiye erişimi engellediğini, YouTube'un medya tarafından aktarılmayan bilgileri yayabilecek vatandaş gazeteciliğinin ortaya çıkmasına olanak sağladığını not etti…*"[284]

AİHM, bu tespitler ışığında Türkiye'nin AİHS'nin 10'uncu maddesini ihlal ettiğine karar verdi. Bu karar ile ülkemiz ifade özgürlüğüne aykırılık dolayısıyla bir kez daha mahkum edilmiş oldu.Bu başvuruya neden olan Youtube yasağından sonra bile internette farklı sitelere (Twitter, Facebook) defalarca yasak getirilmiş olması ülkemizde ifade özgürlüğünün hala otoritenin baskısı altında olduğunu göstermekte ve bu yasakların bitmeyeceğine de işaret etmektedir.

---

[283] Ankara Barosu Başkanlığı, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nden İnternet Erişiminin yasaklanması Uygulamasının Düşünce Özgürlüğünü İhlal Ettiğine Dair 18 Aralık 2012 Tarihli Karar,** http://www.ankarabarosu.org.tr/Detay.aspx?SYF=7677, (E. T. 06.04.2015).

[284] Cengiz vd- Türkiye Davası, Başvuru no: 48226/10-14027/11, T:01.12.2015.

SONUÇ

Bu çalışmamızda irdelemiş olduğumuz kitle iletişimi ve kitle iletişim özgürlüğü, şimdiye kadar pek çok farklı çalışmada üzerinde yazılıp çizilen, değerlendirmelerde bulunulan bir konudur. Kitle iletişimi ve kitle iletişim özgürlüğü, geçmişte olduğu gibi günümüzde de güncelliğini koruyarak hep gündemde olmuştur.

Üzerinde bu kadar yazılıp çizilen ve her dönem güncelliğini koruyan böyle bir konunun tüm yönleriyle bu çalışmamızda incelenebilmesi tabiiki mümkün değildir. Ancak bu alanda daha önce kitle iletişim özgürlüğünün tüm yargı organları gözünden irdelendiği bir çalışma bulunmaması nedeniyle bu çalışmamız ile kitle iletişim özgürlüğüne farklı yargı organlarının pencerelerinden bakabilme olanağı sağlamaya çalıştık.

Bu farklı bakış açıları sonucunda eseri inceleyerek çıkarımlar yapacak olursak; kitle iletişim özgürlüğüne yönelik olarak ülkemizde Anayasa Mahkemesi'nin pek çok farklı kararları bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararlarda 1993 öncesi dönemlerde daha çok iktidarın etkisinde kalarak kararlar verdiğini görmekteyiz. 1993 yılından sonra radyo ve televizyon alanındaki tekelin kaldırılması ile birlikte Anayasa Mahkemesi de artık özel teşebbüsü savunarak daha demokratik kararlar vermeye başlamıştır. Öyle ki iktidarın yargı üzerindeki etkisinin en net şekilde görüldüğü günümüzde bile Anayasa Mahkemesi Twitter.com sitesine yapılan sansürü kaldırarak özgürlükten yana tavır takınmaya devam etmektedir. Ayrıca Anayasa Mahkemesi vermiş olduğu bu

kararlarda AİHS'ni kendisine temel alarak AİHM nezdinde ülkemiz aleyhine çıkabilecek mahkumiyet kararlarını da minimize etmiş olmaktadır.

Danıştay ve Yargıtay'nda vermiş oldu farklı kararlarda kitle iletişim özgürlüğüne yönelik açıklayıcı bilgiler yer almaktadır. Ayrıca Danıştay ve Yargıtay'ın kararlarında da sıklıkla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne atıf yapıldığını görmekteyiz. Ancak Yargıtay, kararlarında daha fazla kalıpsal bir dil kullanarak kendini geliştirebilmekten uzak görünmektedir.

Üzerinde durulması gereken diğer bir husus da 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ve Avrupa Birliği ile müzakere süreci bağlamında bu kanun yerine yürürlüğe giren 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun'un değerlendirilmesidir.

Mülga 3984 Sayılı Kanun'un 4. Maddesinde düzenlenmiş olan radyo ve televizyonların yayın ilkeleri 6112 Sayılı Kanun'un *"Yayın hizmeti ilkeleri"* başlıklı 8. maddesinde düzenlenmiştir.

Bu maddenin 1. fıkrasında yer alan pek çok hüküm (özellikle a, d, f ve n bentleri)[285] demokrasinin en önemli ilkelerinden olan eleştiri hakkını ve siyasi tartışmayı neredeyse imkansız hale getirmekte ve özellikle geçmiş deneyimler göz önünde bulundurulduğunda, içinde ırkçı, şoven, faşizan ve cinsiyetçi yaklaşımları barındıran keyfi uygulamalara davetiye çıkarmaktadır. Örneğin Kanun'un bu maddesinin (f) bendinde yer alan *"(yayınlar) toplumun milli, manevi değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine uygun olmalıdır..."* ilkesi daha önce yürürlükte olan 3984 sayılı Kanun'da da yer almış ve RTÜK'ün çeşitli yayınlara yaptırım uygulamak için yaslandığı muğlak bir ilke olmasından dolayı başından beri

---

[285] 6112 Sayılı Kanun "Yayın hizmeti ilkeleri"
"MADDE 8 - (1) Medya hizmet sağlayıcılar, yayın hizmetlerini kamusal sorumluluk anlayışıyla bu fıkrada yer alan ilkelere uygun olarak sunarlar. Yayın hizmetleri;
a) Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılâplarına aykırı olamaz. ……
d) Terörü övemez ve teşvik edemez, terör örgütlerini güçlü veya haklı gösteremez, terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz. Terör eylemini, faillerini ve mağdurlarını terörün amaçlarına hizmet eder şekilde sunamaz. …….
f) Toplumun milli ve manevi değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz.
g) Suç işlemeyi, suçluyu ve suç örgütlerini övücü, suç tekniklerini öğretici nitelikte olamaz. ……..
n) Müstehcen olamaz……..."

yoğun eleştirilerin hedefi olmuştur. Aynı şekilde, "*Yayın hizmetleri müstehcen olamaz*" şeklindeki (n) bendi de, uygulamada sorunlar yaratacaktır. Kanun'un bu maddesinde toplumun milli, manevi değerlerinin neler olduğuna ya da nelerin "*müstehcen*" sayılacağına dair hiçbir açıklamaya yer verilmemiş olmasından dolayı bu kavramlar demokratik normlar çerçevesinde açıklanmadığı ölçüde farklı düzeylerde sansür uygulanabilmesinin temel dayanaklarından biri olacaktır.[286]

Bu nedenle her ne kadar 6112 sayılı Kanun, temelde Avrupa Birliği normları çerçevesinde düzenlenmeye çalışılmış olsa da içerisinde hala sansüre yol açabilecek ibareler barındırmaktadır. Örneğin 8. maddede yayın hizmetlerinin genel ahlaka aykırı olamayacağı, müstehcen olamayacağı, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programların yayınlanamayacağı ve ayrıca yayınların terörü övemeyeceği ve teşvik edemeyeceği ifade edilmektedir. Ancak madde metninde geçen "*genel ahlak*", "*müstehcen*" ve "*terör*" kelimeleri soyut kelimeler olup, olaya ve yorumlayanlara göre farklı sonuçlara sebebiyet verebilirler. Bu nedenle kanun koyucunun bu kelimeleri somutlaştırması daha yerinde olurdu.

Kitle iletişim özgürlüğünün Avrupa'daki gelişiminde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi verdiği kararlarla yadsınamayacak bir katkı sağlamıştır. AİHM yargılamalarında güncel sorunlara cevap verdiği gibi sözleşmeye taraf devletlerin yargı organlarına ışık tutacak kararlar vermiştir.

Anayasamızın 90. Maddesindeki düzenleme ile birlikte Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin iç hukukumuzda etkili hale gelmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihatlarının mahkemelerimizce verilecek kararlarda dikkate alınması ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde mahkum olduğumuz kararların hükümetlerce değerlendirilmesi sonucunda kanunlarımızda AİHS'ne aykırılık arz eden hükümlerin değiştirilmesi ile ülkemizde kitle iletişim özgürlüğüne sağlanan güvence her geçen gün artmaktadır.

---

[286] Burcu SÜMER; Gülseren ADAKLI, **6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun'a İlişkin Değerlendirme Raporu**, İletişim: Araştırmaları, 2007, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/23/1820/19200.pdf,(E.T. 20.11.2014). s.146-147.

Temel hak ve özgürlüklerin temel taşlarından birini oluşturan ifade özgürlüğünün kitlelere ulaşmasını sağlayan kitle iletişiminin kısıtlanması demek temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması demektir. Bu bakımdan ülkemizde halen yetersiz olan kitle iletişim özgürlüğünün yeterli güvenceye ve öneme kavuşması için hükümetler tarafından gerekli önlemler alınmalıdır.

Son olarak gelişen teknolojiyle birlikte günümüz demokrasilerinin olmazsa olmazlarından olan kitle iletişim özgürlüğünün sağlanabilmesi ve korunabilmesi için hem ulusal ve uluslararası yargı mercilerine hem de hükümetlere çok büyük görevler düşmektedir. Unutulmamalıdır ki özgürlüğün olmadığı yerde demokrasi ve barış da olmaz.

KAYNAKÇA

AKDENİZ, Yaman; ALTIPARMAK, Kerem, **AİHM Kararı: 5651 Sayılı Yasa AİHS'e Aykırı,** bianet.org, 2012, http://bianet.org/bianet/bianet/142923-aihm-karari-5651-sayili-yasa-aihs-e-aykiri, (E. T. 03.02.2015).

AKDENİZ, Yaman; ALTIPARMAK, Kerem, **İnternet Filtresi: Zorunlu Değil Ama Zorunlu,** Güncel Hukuk, S.8-92, Y.2011.

AKYALÇIN, Ahmet, **Anayasa Mahkemesi'nde Yürürlüğün Durdurulması**, Anayasa Yargısı Dergisi, S. 23, 2006, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg23/akyalcin.pdf, (E. T. 03.05.2014).

ALEMDAR, Korkmaz; ERDOĞAN, İrfan, **İletişim ve Toplum,** Bilgi Yay., Ankara 1990.

Anayasa Mahkemesi, **Dünden Bugüne Anayasa Mahkemesi,** http://www.anayasa.gov.tr/Hakkinda/DundenBuguneAnayasaMahkemesi// (E. T. 03.05.2014)

Anayasa Mahkemesi, **Anayasa Mahkemesi'nin Tarihçesi,** http://www.anayasa.gov.tr/ Hakkinda/KisaTarihce/, (E. T. 03.05.2014)

Ankara Barosu Başkanlığı, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nden İnternet Erişiminin yasaklanması Uygulamasının Düşünce Özgürlüğünü İhlal Ettiğine Dair 18 Aralık 2012 Tarihli Karar**, http://www.ankarabarosu.org.tr/Detay.aspx ?SYF=7677,(E. T. 03.02.2015).

ARSLAN, D. Ali, **Türkiye'de Medya-Toplum İlişkisi ve Medyanın Profesyonellik Etiği Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme**, Akademik Bakış, 2005, http://www.akademikbakis.org/eskisite/5/1.pdf, (E. T. 27.02.2014).

AVŞAR, B. Zakir; ÖNGÖREN, Gürsel, **Bilişim Hukuku**, TBB, Yayın No: 270, İstanbul 2010.

AYDIN, Kadriye, **Kitle İletişim Alanında Yaşanan Tarihi Adımlar ve Kitle İletişim Özgürlüğü,** Minervadergi, 2012, http://minervadergi.blogspot.com.tr/ 2012/11/kitle-iletisim-alannda-yasanan-tarihi.html, (E. T. 15.01.2015).

AZİZ, Aysel, **İletişime Giriş,** Hiperlink Yay., İstanbul, 2010.

BIÇAKÇI, İlker, **İletişim ve Halkla İlişkiler**, MediaCat Yay., İstanbul 2006.

BAYKAN, Metin, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Basın Özgürlüğü,** Adalet Yay., Ankara 2011.

BOZKURT, Enver; DOST, Süleyman, **AİHM Kararlarında İfade Özgürlüğü ve Türkiye,** SDÜİİBF Dergisi, 2002, C.7, S. 1, http://edergi.sdu.edu.tr/index.php/iibfd/article/viewFile/2478/2222, (E. T. 27.01.2015).

BROWN, Rob, **Public Relation and the Social Web**, London, Cogan Page, 2009.

CAN, Osman, **Anayasa Değişiklikleri ve Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü,** Anayasa Yargısı Dergisi 2002, S. 19, s. 503-532, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg19/can.pdf, (E. T. 16.04.2014).

CANATAR, Mehmet; BAŞ, Yaşar, **Şura-yı Devlet Teşkilatı ve Tarihi Gelişimi,** OTAM, Ankara 1998, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1153/13569.pdf, (E. T. 17.11.2014).

COŞKUN, Vahap, **Anayasa Mahkemesi (1): Kararlar ve Cumhurbaşkanlığı Seçimi,** Serbestiyet, 2014, http://serbestiyet.com/anayasa-mahkemesi-1-kararlar-ve-cumhurbaskanligi-secimi/ (E. T. 02.05.2014).

ÇANKAYA, Özden, **Bir Kitle İletişim Aracı Olarak Radyonun İşlevi,** Yeni Türkiye Dergisi, Medya Özel Sayısı, S.12, 1996.

ÇANKAYA, Özden; YAMANER BATUR, Melike, **Kitle İletişim Özgürlüğü,** Turhan Yay., Ankara 2006.

ÇAKIR, Hamza, **Tarihimizin İlk Mizah Dergisi Diyojen'in Kapatma Cezalarına Yine Mizahi Yoldan Gösterdiği Tepkiler,** Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Y. 2006.

ÇETİNOĞLU, Sait **Takrir-i Sükun Kanunu,** http://www.rizgari.com/ebook/Takriri_Sukun_Cetinoglu.pdf, (Erişim Tarihi 01.04.2014).

ÇOLAK, Nusret İlker, **Kitle İletişim Hukuku,** XII Levha Yay., İstanbul 2013.

DAĞI, İhsan; TOPRAK, Metin, **Türkiye'de İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü**, Liberal Düşünce Topluluğu, Ankara Temmuz 2003, http://www.liberal.org.tr/upresimler /insan_haklari_ifade_ozgurlugu_24.pdf, (E. T. 25.01.2015).

DANIŞMAN Ahmet, **Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri**, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yay., 1982, http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/111.pdf, (E. T. 15.03.2014).

DEMİR, Kenan, **Osmanlı'da Basının Doğuşu ve Gazeteler,** IÜSBD, 2014, http://sosbilder.igdir.edu. tr/Makaleler/1732097548_05_Demir_(57-88).pdf, (E. T. 30.09.2014).

DİLMEN, Necmi Emel, AKYAZI, Erhan, **Sanal Dünyada Temiz Toplum Yaratma Aracı Olarak Sansür**, Ulusal Basından Sansürün Kaldırılışının 100. Yılı Kongresi, İstanbul, 2008.

DOĞRU, Osman, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlar Rehberi (1960 – 1994),** İstanbul Barosu Yay., İstanbul 1999.

DOĞRU, Osman; NALBANT, Atilla, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklamalı ve Önemli Kararlar,** 2. Cilt, Legal Yay., İstanbul 2013.

DUTERTRE, Gilles, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler**, Avrupa Konseyi Yay., Almanya 2003.

DURAN**,** Hasan, **İfade Özgürlüğü ve Türkiye**, SÜHFD, C.14, S.1, Konya 2006.

DÖNMEZER, Sulhi, **Basın Hukuku**, İstanbul 1968.

EKİNCİ, Ekrem Buğra, **Tanzimat Devri Osmanlı Mahkemeleri**, Yeni Türkiye Dergisi, S. 31, Ocak-Şubat 2000, http://www.ekrembugraekinci. com/pdfs/tanzimat mahkemeleri.pdf, (E. T., 06.11.2014).

ER, Turgut, **Basın-Yayın ve Tanıtma**, Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü Yayınlar, Ankara, 2003.

ERDOĞAN, İrfan, **Tekelleşme, Medya ve Medya Pratikleri**, Toplum ve Hekim Dergisi, C. 17, S.6., Kasım-Aralık 2002.

ERKELLİ KIZIL, Neşe, **İletişim Özgürlüğü ve Medyada Oto-Kontrol**, Beta Yay., İstanbul 1998.

GEDİK, Ömer, **Türk Yargı Kararları Çerçevesinde Türkiye'de Kitle İletişim Özgürlüğü**, Seçkin Yay., Ankara 2008.

GÖKÇE, Orhan**, İletişim Bilimine Giriş**, Turhan Yay., Ankara 2005.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref; GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması**, Turhan Yay., Ankara 2013.

GÖREN, Zafer, **Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü**, İTÜSBD, Y.12, S.24, Istanbul 2013.

GÖRÜCÜ, Bülent, **Türk Sinemasının Dönemlendirilmesi Üzerine Düşünceler**, Yeni Film Dergisi, S. 6, Temmuz-Eylül 2004.

GÖZLER, Kemal, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri,** Ekim Yay., Bursa 2010.

GÜMÜŞ, Agah, **İletişim Çalışmaları İçin Bilgisayar Ortamında İletişim**, Değişim Yay., İstanbul 2004.

GÜNGÖR, Nazife, **İletişime Giriş**, Siyasal Yay., Ankara 2011.

GÜNLER, Kemal, **Teoride ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Kitle İletişim Özgürlüğü**, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2006.

GÜRÜZ, Demet; EĞİNLİ, Ayşen Temel, **Kişilerarası İletişim Bilgiler-Etkiler-Engeller,** Nobel Yay., Ankara 2011.

GÜVENÇ, Sıla Şenlen**, Sansür ve Sansürcü: Anthony Neılson'un Sansürcü Adlı Oyunu,** Tiyatro Araştırmaları Dergisi, S.31, Y. 2011/1.

HEPKON, Zeliha, (Ed**.) İletişim ve Teknoloji, - Olanaklar, Uygulamalar, Sınırlar**, Kırmızı Kedi Yay., İstanbul 2011.

IŞIK, Metin, (Ed**.) Genel ve Teknik İletişim**, Eğitim Kitabevi Yay., Konya, 2006.

IŞIK, Metin**, İletişimden Kitle İletişimine**, SÜİFY No:2, Konya 2000.

İÇEL, Kayıhan, **Kitle İletişim Hukuku**, Beta Yay., İstanbul 2013.

İÇEL, Kayıhan; ÜNVER, Yener, **Kitle Haberleşme Hukuku**, Beta Yay., İstanbul 2009.

İLKİZ, Fikret; GÜNAYDIN, Barış, **Kişilik Hakları-Medyada Etik ve Yargı Kararları,** Küresel İletişim Dergisi, 2006, S.2, http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/hakemli%20yazilar%20pdf/01Fikret%2%C4%B0LK%C4%B0Z%20ve%20Bar%C4%B1s%20G%C3%9CNAYDIN.pdf (E. T.: 16.12.2014).

İSBİR, Begüm, **Kamu Hizmeti İlkeleri Işığında Özel Radyo-Televizyon Yayıncılığının Değerlendirilmesi,** GÜHFD, C. XI, S.1-2, Ankara 2007.

KABACALI, Alpay, **Türk Basınında Demokrasi,** Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1994.

KABOĞLU, İbrahim, **Düşünce Özgürlüğü (Avrupa Ölçütleri ve Türkiye)**, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Dergisi (TODAİED), S.15/1, Y.1993.

KABOĞLU, İbrahim, **Özgürlükler Hukuku**, İmge Kitabevi Yay., Ankara, 2002.

KAPANİ, Münci, **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yay., Ankara, 2003.

KARAHANOĞULLARI, Onur, **Türkiye'de İdari Yargı Tarihi, İnternet Paylaşımı,** 2005, http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/karahan/makaleler/turkiyedeidariyargitarihi.pdf, (E. T., 06.11.2014).

KAYA, A. Raşit, **Kitle İletişim Sistemleri**, Teori Yay., Ankara 1985.

KORKMAZ, Fahrettin**, Tarihsel süreçte Türkiye'de Basın Özgürlüğü**, AÜİFY, Erzurum 2005.

KUÇURADİ, Ioanna, **İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları,** Türkiye Felsefe Kurumu Yay., Ankara 2007.

KURT, Emre, **Twitter ve Youtube Yasağı Üzerine**, http://www.emrekurt .av.tr/2014/04/twitter-ve-youtube-yasagi-uzerine/, (E. T., 05.05.2014).

LİMAN, Ali Sait, **Türk Sinemasının İlk Yıllarında Çekim Sonrası Üretim ve Teknik Altyapı**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, S. 40,Y.2011.

MACOVEİ, Monica, **İfade Özgürlüğü**, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi'nin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz**, İnsan Hakları El Kitapları,http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/el_kitaplari/AIHSmad10Ifade.pdf, (E. T. 22.01.2015).

MAZICI, Nurşen, **1930'a Kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu,** Ankara Üniversitesi. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 1998, S. 18, C.5, s.150,.http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/809/10292 .pdf, (E. T. 14.04.2014).

MOĞOLTAY**,** Mehmet, **İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 60. Yılında İnsan Hakları: Hepimiz İçin Onur ve Adalet, (Açılış Konuşması),** Maltepe Üniversitesi İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi ve UNESCO Felsefe ve İnsan Hakları Kürsüsü Yay., İstanbul 2011.

MUTLU, Erol**, İletişim Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yay., Ankara 1998.

ORAL, Fuat Süreyya, **Türk Basın Tarihi, Birinci Kitap, Osmanlı İmparatorluğu Dönemi,** Oral Yay., Ankara, 1970.

ÖNDER, Selahattin; BAYDEMİR, Ahmet, **Türk Sinemasının Gelişimi (1895-1939),** Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.6, S.2, Y.2005.

ÖZBUDUN, Ergun, **Türk Anayasa Hukuku,** Yetkin Yay., Ankara, 2011.

ÖZDİLEK, Ali Osman**, İnternet ve Hukuk**, Papatya Yay., İstanbul 2002.

ÖZEK, Çetin, **Türk Basın Hukuku**, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1978.

ÖZER, Attila, **Anayasa Hukuku**, Turhan Yay., Ankara 2010.

ÖZKAN, Abdullah, **Küreselleşme Sürecinin Medya ve Kültür Üzerindeki Etkileri,** Türkasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Mayıs 2006, http://www.tasam.org/Files/PDF/Raporlar/kuresellesme_surecinin_medya_v

e_kultur_uzerine_etkileri__11397ebf-ede2-4917-b0a09cf6457580c__6.pdf, (E. T., 04.05.2014).

ÖZKAYA, Yücel, **Birinci Kanuni Esasi ve Meşrutiyet Hakkında Ortaya Konulan Görüşler ve Parlamento Usulü Hakkında Bir Layiha,** Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, C. 31, S.1.2, Y.1987, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1029/12461.pdf, (E. T. 21.03.2014).

ÖZKORKUT, Nevin ÜNAL, **Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devletindeki Görünümü**, AÜHFD, C. 51, S. 3, Ankara 2002, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/285/2604.pdf, (E. T. 10.03.2014).

ÖZÖN**,** Nijat, **Sinema El Kitabı**, Elif Yay., İstanbul 1964.

ÖZSUNAY, Ergun, **Gerçek Kişiler**, İstanbul 198O**.**

RİZVİ, Ashraf, **Effective Technical Communication**, Tata Mcgraw-Hill Publishing Company, India 2006.

RTÜK Yay., **İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı,** Ankara 2007.

SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar, **Türkiye'de Basın Özgürlüğü**, Seçkin Yay., Ankara 2007.

SEZER, Ahmet Necdet, **Anayasa Mahkemesi'nin 37. Kuruluş Günü Töreni Açılış Konuşması**, Ankara 1999, http://www.anayasa.gov.tr/icerik/detay/42/, (E. T. 02.05.2014).

SUNAY, Reyhan, **İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları: Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Anayasasında,** Liberal Düşünce Topluluğu Yay., Ankara 2001.

SÜMER, Burcu; ADAKLI, Gülseren, **6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun'a İlişkin Değerlendirme Raporu**, İletişim: Araştırmaları, 2007, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/23/1820/19200.pdf, (E. T., 20.11.2014).

SAHİN Yahya, **Danıştay Kararlarında İfade Özgürlüğü ve Sınırlamaları,** http://www.anayasa.gov.tr/files/insan_haklari_mahkemesi/sunumlar/SahinDanistayIfadeOzgurlugu.pdf, (E. T., 16.11.2014).

TANDOĞAN, Haluk, **Türk Mesuliyet Hukuku**, Vedat Yay., Ankara 1961.

TANÖR, Bülent; YÜZBAŞIOĞLU, Necmi, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku,** Beta Yay., İstanbul 2011.

T.C. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, **İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı,** Ankara 2007.

T.C. Yargıtay Başkanlığı, **Yargıtay Tarihçesi**, http://www.yargitay.gov.tr /index3.php?pgid=8, (E. T.: 06.12.2014).

TOPUZ, Hıfzı, **II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi,** Remzi Kitabevi Yay., İstanbul 2003.

TDK **Büyük Türkçe Sözlük**, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5648e47105ff38.35179361,(E.T.15.11.2015.

TDK, **Türkçe Sözlük**, 10. Baskı, Ankara 2005.

TDK, **Güncel Türkçe Sözlük**, http://tdk.org.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.535c3323b3f1d6.93131214,(E. T. 27.02.2014).

ÜNAL, Şeref, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, -İnsan Haklarının Uluslararası İlkeleri-,** TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yay., No:89, Ankara 2001.

YANIK, Murat, **Danıştay ve İdari Yargı Günü 145. Yıl Sempozyumu**, Danıştay Yay., Ankara, 2013, http://www.danistay.gov.tr/upload /yayinlar/04_04_2014_021117.pdf, (E. T., 04.11.2014).

YAZICI, Nermin, **Yazılı Türk Mizahının Gelişim Sürecinde Batılı Anlamda İlk Mizah Dergisi: Cem,** Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3 Summer 2011.

YAZICI, Nesimi, **Vakayi-i Mısriye Üzerine Birkaç Söz,** OTAM, 1991, s.273-274, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/834/10558.pdf, (E. T. 15.03.2014).

YILDIZ, Ferhat, **Türk Anayasa Hukuku'nda Basın Özgürlüğü**, Adalet Yay., Ankara 2013.

YILMAZ, Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, Yetkin Yay., Ankara 2003.

YÜCEL, Ahmet, **İletişim Özgürlüğü ve Medyada Özdenetim**, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uzmanlık Tezi, Ankara 2012.

YÜRÜK, Ayşe Tülin; Selman**,** KARAKUL, **Çağdaş Toplumda İnsan Haklarının Doğuşu ve Gelişimi,** https://www.yumpu.com/tr/document/view/10580091/cagdas-toplumda-insan haklarnn-dogusu-ve-gelisimi-anadolu-, (E. T. 12.01.2015).

ZENGİ, Utku Ufuk, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Kitle İletişim Özgürlüğü**, Yetkin Yay., Ankara 2014.

ZILLIOĞLU, Merih, **İletişim Nedir,** Cem Yay. İstanbul, 2003.

Yararlanılan İnternet Kaynakları

Türk Anayasa Hukuku Sitesi, http://www.anayasa.gen.tr

Vikipedi Özgür Ansiklopedi, http://tr.wikipedia.org

Anayasa Mahkemesi web sitesi, http://www. anayasa.gov.tr

Türk Dil Kurumu web sitesi, http://tdk.org.tr

Bugün Gazetesi İnternet Sitesi, http://gundem.bugun.com.tr

Danıştay Başkanlığı web sitesi, http://www.danistay.gov.tr

Yargıtay Başkanlığı web sitesi, http://www.yargitay.gov.tr